

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

13^E JAARGANG

WOENSDAG 26 SEPTEMBER 1928

No. 665

**STOOMVAART-MAATSCHAPPIJ
„NEDERLAND” - Amsterdam
ROTTERDAMSCH LLOYD
Rotterdam**

MAIL-, PASSAGIERS- EN
VRACHTBOOTDIENST
HOLLAND—JAVA vice versa
via SUEZ KANAAL

JAVA—NEW YORK LIJN
Geregelde vrachtbootdienst tus-
schen Nederlandsch-Indië en de
Oostkust van Noord-Amerika in
samenwerking met andere Maat-
schappijen.

JAVA—BENGALEN LIJN
Geregelde dienst tusssen Neder-
landsch-Indië, Rangoon en Calcutta.

JAVA—PACIFIC LIJN
Geregelde vrachtbootdienst tus-
schen Nederlandsch-Indië, Singa-
pore en de Westkust van Noord-
Amerika.

Het Handelsblad

100 JAAR

het familieblad
der beschaafde
kringen. Elke
adverteerder
weet wat dat
zeggen will!

Algemeen Handelsblad
Afd. Advertentiën - Amsterdam

**ROTTERDAMSCH
BANKVEREENIGING**
ROTTERDAM AMSTERDAM DEN HAAG
KAPITAAL f 50.000.000
RESERVE f 20.000.000

DEPOSITO'S
CHEQUE REKENINGEN MET RENTEVERGOEDING
ALLE BANKZAKEN

STORK

Afdeeling Machines

**STOOM-
MACHINES**
in alle uitvoeringen
en afmetingen

—

**COMPRES-
SOREN**
en
**VACUUM-
POMPEN**

HENGELO

**Poorters-
Toeback**
30 ct. per half ons.

Nederlandsche Hypotheekbank
Opgericht te Veendam in 1890.

Directie: Mr. M. J. BOS
Mr. J. WILKENS.

Kapitaal ..... f 4.000.000,—
Reserves ..... ruim f 2.200.000,—
Hypotheek ..... plm. f 54.000.000,—
Pandbrieven ..... plm. f 51.000.000,—

**4 1/2 % Pandbrieven
à 99 1/2 %**

Bij omwisseling tegen uitgelote
pandbrieven is de koers 1/2 % lager.

R. MEES & ZONEN

A. 1720

Bankiers en Assurantie-Makelaars

ROTTERDAM

Safe-Deposit

Bezorging van alle
Verzekeringen

NEDERLANDSCH INDISCHE HANDELSBANK

AMSTERDAM

'S-GRAVENHAGE

ROTTERDAM

BATAVIA

AMOY, AMPENAN, BANDOENG, BOMBAY, CALCUTTA, CHERIBON, GORONTALO, HONGKONG, KOBE, MAKASSAR, MEDAN, MENADO, PALEMBANG, PASSOE-ROEAN, PEKALONGAN, PROBOLINGGO, SEMARANG, SHANGHAI, SINGAPORE, SOERABAYA, TEGAL, TJILATJAP, TOKIO, WELTEVREDEN, YOKOHAMA

Verschenen:

Florilegio de Prosistas Españoles

de los períodos romántico, realista, actual, con notas biográficas y con una breve historia de la literatura española, compilado y ampliamente anotado

POR **J. B. KERPESTEIN**

Profesor de la escuela superior de altos estudios comerciales, de la escuela superior técnica y de la escuela de comercio pública.

TOMO I y II

Prijs per deel f 3.25

NIJGH & VAN DITMAR'S UITG.-MIJ — ROTTERDAM

VERSCHENEN:

Lessen over den Handel

door

J. GROOTEN

Prijs f 8.— Geb. f 8.90

Alom verkrijgbaar bij den Boekhandel

en bij

Nijgh & van Ditmar's Uitg.-Mij Rotterdam

REPUBLIEK BOLIVIA.

UITGIFTE van \$ 1.250.000.—

7 pCt. Buitenlandsche Verzekerde Sinking Fund Obligatiën

Leening van 1928,

(EXTERNAL SECURED SINKING FUND BONDS OF 1928)

deel uitmakende van eene leening groot \$ 23.000.000.—

Van bovengenoemde \$ 23.000.000.— zijn te New York op 20 September 1928 \$ 19.750.000.— door een syndicaat onder leiding van de Heeren Dillon, Read & Co. geëmitteerd en \$ 2.000.000.— elders ondershands geplaatst.

Ondergeteekenden berichten, dat zij op

VRIJDAG 28 SEPTEMBER 1928

van 9 uur 's voormiddags tot 4 uur 's namiddags

de inschrijving openstellen op bovengenoemde uitgifte in stukken van \$ 1000.— en \$ 500.—, tot den koers van **97¹/₂ pCt.** Amsterdamsche usance, plus opgelopen rente van 1¹/₂ September 1928 tot den dag van betaling:

te AMSTERDAM: te hunne kantoren;
te ROTTERDAM: bij de NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ;
te 's-GRAVENHAGE: bij de NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ,
„ de Heeren DE BAS & Co.

Prospectussen en Inschrijvingsbiljetten zijn bij de kantoren van inschrijving verkrijgbaar.

**NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ.
MENDELSSOHN & Co. AMSTERDAM.
PIERSON & Co.**

AMSTERDAM, 24 September 1928.

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
 ORGAAN VOOR DE MEDEDEELINGEN VAN DE CENTRALE COMMISSIE VOOR DE RIJNVAART
 UITGAVE VAN HET INSTITUUT VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN

13^E JAARGANG

WOENSDAG 26 SEPTEMBER 1928

No. 665

INHOUD.

	Blz.
HET VRAAGSTUK DER HAVENSCHAPPEN door <i>C. Vermey</i>	832
De belastingdruk in Nederlandsch-Indië II (Slot) door <i>H. J. van Brink</i>	834
De Ontwikkeling der Gemeenteschulden door <i>M. Joëls Jr.</i> met Naschrift door <i>Mr. Dr. A. van Doorninck</i>	836
De Indische middelen over Juni 1928	838
De statistiek der ondernemingen (rectificatie)	840
BUITENLANDSCHE MEDEWERKING:	
Het Derde Deel van het Rapport der Balfour-Com- missie door <i>F. W. Forge</i>	840
AANTEEKENINGEN:	
De Economische toestand in Groot-Brittannië in 1928	841
De Amerikaanse geldmarkt in het najaar van 1928	842
Indexcijfers van groot- en kleinhandelsprijzen in Nederl.-Indië	844
MAANDCIJFERS:	
Giro-omzet bij De Nederlandsche Bank	845
Productie der Steenkolen-, Bruinkolen- en Zoutmijnen	845
Overzicht van de Indische middelen	845
Statistisch Overzicht van den economischen toestand van Nederlandsch-Indië	846
STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN..... 847—854	
Geldkoersen.	Bankstaten.
Wisselkoersen.	Effectenbeurzen.
	Goederenhandel. Verkeerswezen.

INSTITUUT VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN. Algemeen Secretaris: *Mr. Q. J. Terpstra.***ECONOMISCH-STATISTISCHE BERICHTEN.****COMMISSIE VAN ADVIES:**

*Prof. Mr. D. van Blom; J. van Hasselt; Jhr. Mr. L. H. van
 Lemep; Mr. K. P. van der Mandele; Prof. Dr. E. Moresco;
 Prof. Dr. N. J. Polak; Mr. Dr. L. F. H. Regout; Dr. E.
 van Welderen Baron Rengers; Prof. Mr. H. R. Ribbius;
 Jan Schilthuis; Mr. Q. J. Terpstra; Prof. Mr. F. de Vries.*

Gedelegeerd lid: *Prof. Mr. Dr. G. M. Verrijn Stuart.*Redacteur-Secretaris: *S. Posthuma.*Secretariaat: *Pieter de Hoochweg 122, Rotterdam.*

Telefoon Nr. 3000. Postrekening 8408.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in
 Nederland f 20,—. Buitenland en Koloniën f 23,— per
 jaar. Losse nummers 50 cents. Leden en donateurs van het
 Instituut ontvangen het weekblad gratis.

Advertenties f 0,50 per regel. Plaatsing bij abonnement
 volgens tarief. Administratie van abonnementen en adver-
 tenties: *Nijgh & van Ditmar's Uitgevers-Maatschappij, Rot-
 terdam, Amsterdam, 's-Gravenhage. Postchèque- en giro-
 rekening No. 6729.*

25 SEPTEMBER 1928.

De geldmarkt werd deze week belangrijk vaster. Het aanbod van geld voor particulier disconto was zeer gering en werd in den loop der week nog regelmatig kleiner. In het begin der week was prima papier nog wel voor $4\frac{3}{16}$ pCt. onder te brengen, maar later moest meestal $4\frac{7}{16}$ pCt. worden toegestaan en gisteren kon men ten slotte niet onder $4\frac{1}{2}$ pCt. slagen. Ook geld voor prolongatie was weinig aangeboden; herhaaldelijk werd $4\frac{3}{4}$ pCt. genoteerd. Callgeld onveranderd.

* * *

Bij de inschrijving op schatkistpapier werd in totaal ingeschreven voor f 63.810.000. Toegewezen werden f 24.600.000 driemaands promessen voor f 988,38 of

circa $4\frac{7}{16}$ pCt. en f 20.200.000 zesmaands promessen voor f 979,18 of circa $4\frac{1}{8}$ pCt.

* * *

Op den weekstaat van De Nederlandsche Bank geeft de post binnenlandsche wissels een vermindering van f $2\frac{1}{2}$ miljoen te zien. Het bedrag der rechtstreeks bij de Bank geplaatste schatkistpromessen liep van f 7 miljoen tot f 4 miljoen terug. De beleeningen daalden met f 7,1 miljoen. Het renteloos voorschot aan het Rijk bedraagt f 4,7 miljoen meer dan verleden week.

De goudvoorraad der Bank bleef weder op dezelfde hoogte. Het zilver steeg met f 100.000. De post papier op het buitenland en de diverse rekeningen op de actiefzijde der balans klonnen respectievelijk met f 100.000 en f 3,3 miljoen.

De biljettencirculatie daalde met f 6,1 miljoen. De rekening-courant-saldi blijken met f 4,6 miljoen te zijn toegenomen. Het beschikbaar metaalsaldo vertoont een stijging van f 400.000. Het dekkingspercentage bedraagt ruim 54.

* * *

De wisselkoersen waren deze week weder bijzonder stabiel. In de meeste koersen kwam nauwelijks eenige verandering. Londen was iets teruglopend, het verschil tusschen hoogsten en laagsten koers bedroeg echter slechts $\frac{3}{8}$ cent. Daarentegen waren Marken wat vaster; ook hier was het verschil slechts gering. De meeste belangstelling was nog voor Spanje. De rijzing aan het einde der vorige week tot 41,30 ging in enkele dagen weder geheel verloren, maar een nieuwe krachtinspanning van het steuncomité bracht daarna den koers weder in enkele uren op 41,20, welke koers ook gisteren ongeveer gehandhaafd kon worden.

LONDEN, 24 SEPTEMBER 1928.

Nadat geld verleden week in de eerste dagen tamelijk gezocht was, brachten de laatste dagen grooter aanbod dan vraag, zoodat op Vrijdag en Zaterdag „overnight”aldi tegen vrij lage koersen geplaatst werden.

Disconto was onder zeer speciale invloeden zwakker gestemd en noteerde aan het eind der week $4\frac{3}{16}$. De 3-maands wissels, die dezer dagen gecreëerd worden, vervallen in de laatste week van December, een vervaldag, die ieder jaar grooten aftrek vindt bij de groote bankinstellingen.

Het is dan ook uit die overweging, dat de schatkistpromessen Vrijdag l.l. tegen $4\frac{1}{16}$ werden toegewezen, een vol achtste percent onder de noteering voor bankaccepten en dat niettegenstaande het feit, dat zeer belangrijke posten goud werden gekocht door Duitschland, welk land uit hoofde van zijn onlangs en nog bij voortdurend hier geplaatste kleine en grotere leeningen en geenszins voortvloeiend uit den werkelijke stand van de handelsbalans, een grooten invloed uitoefent en waarschijnlijk voor eenigen tijd zal blijven uitoefenen op de Londensche goudmarkt.

De City twijfelt er dan ook niet aan, dat Vrijdag a.s. de schatkistpromessen belangrijk hooger zullen worden toegewezen dan verleden week.

HET VRAAGSTUK DER HAVENSCHAPPEN.

In verband met de meerdere belangstelling, die den laatsten tijd mede in verband met de geprojecteerde uitbreiding der Rotterdamsche gemeentegrenzen voor het vraagstuk der havenschappen bestaat, lijkt het nuttig nog eens het volle licht te doen vallen op één der aspecten van het probleem, waaraan de voorstanders wellicht wat heel gemakkelijk voorbijgaan en dat o.i. nochtans voor de beantwoording der vraag vóór of tegen van groote, zoo niet van de allergrootste beteekenis is. Wij denken aan het kostenvraagstuk, van zoo uitnemend belang voor de ontwikkeling van het havenbedrijf en waardoor de omvang en beteekenis daarvan goeddeels worden bepaald. In hun zeer lezenswaardige brochure „Het vraagstuk der Havenschappen” stellen de schrijvers, de heeren Van Lier en Lichtenauer, dat het zeer de vraag is of de duurte in Engelsche havens moet worden toegeschreven aan haar autonomen bestuursvorm. Ten slotte, aldus de schrijvers, kan een haven onder elk bestuur oneconomisch worden beheerd; voorts mag niet worden vergeten, dat de Engelsche havenbesturen bijv. te Londen zijn ingesteld, toen de particuliere ondernemers in hun taak — ten deele buiten hun schuld — geheel tekort waren geschoten. Zij vonden dus veel kostbare werkzaamheden te verrichten. De haven van Rotterdam en haar toegangsweg zijn daarentegen technisch in uitstekenden toestand en zullen dus zeker geen *extra*-onkosten medebrengen, die het budget van een havenschap zouden bezwaren. Ook overigens — aldus de schrijvers — gaan vergelijkingen tusschen de „duurte” van verschillende havens en van dezelfde havens in verschillende tijdperken slecht op. Volkomen gelijkheid van alle factoren — essentiele en bijkomstige — is immers nooit aanwezig. Verwezen wordt dan naar Liverpool, waar de inrichting der havens een geheel andere is dan te Rotterdam. Door de veel grootere behoefte aan kaderuimte is de exploitatie noodzakelijk kostbaarder, waartoe trouwens ook nog andere omstandigheden als het aanzienlijk getijverschil bijdragen.

Wij mogen er allereerst op wijzen, dat de autonome bestuursvorm krachtens de in 1908 door het Engelsch Parlement goedgekeurde „Port of London Act 1908” in dat jaar te Londen werd ingevoerd, nadat een eerste wetsontwerp van soortgelijke strekking in 1903 door het Parlement was verworpen. Het is volkomen juist, dat de weinig gezonde financiële toestand, waarin de verschillende London Dock Companies aan het eind der negentiende eeuw verkeerden evenals de noodzakelijkheid om moderniseering en uitbreiding der bestaande havenwerken tot stand te brengen de onmiddellijke aanleiding tot deze wijziging van bestuurs-régime vormden. Even juist is het, dat gedurende de eerste jaren na de totstandkoming van het autonoom bestuur zeer aanzienlijke bedragen, nl. tot een totaal van ongeveer £ 12 miljoen, aan havenuitbreiding en verbetering werden ten koste gelegd. Men dient er zich echter rekenschap van te geven, dat dit alles na een verloop van twintig jaren zoo in letterlijken als in figuurlijken zin tot het verleden behoort en het is, zooals wij straks met cijfers zullen aantoonen, stellig onjuist te trachten de bestaande ontevredenheid over veel te hooge tarieven goed te praten door een beroep op de moeilijkheden, waarvoor zich de P.L.A. twintig jaren geleden geplaatst zag!

De baanbrekers voor de havenschaps-idee stellen voorts — al wederom volkomen terecht — dat het moeilijk is een juiste vergelijking te maken tusschen ongelijksortige vormen van haven-exploitatie. Het beeld, dat bijvoorbeeld Londen en Liverpool als havens met autonomen bestuursvorm toonen is geheel verschillend van dat der Rotterdamsche haven, die immers, vóór alles transito-haven zijnde, geheel andere eischen ten aanzien van outillage stelt dan de

beide eerstgenoemde havens. Het door de pleitbezorgers gebezigde argument is echter een tweesnijdend zwaard. Immers zou men, indien al onomstootelijk vaststond, dat de autonome bestuursvorm inderdaad het non plus ultra op het gebied der havenexploitatie ware, zich nochtans zorgvuldig moeten afvragen of ook aan een haven als Rotterdam, die voor haar welvaart van zoo geheel andere factoren afhankelijk is dan de meergenoemde Engelsche havens, eenzelfde recept als aan de Engelsche patiënten voorgeschreven de genezing aller kwalen zou brengen.

Rotterdam — transitohaven! Dit moet steeds het uitgangspunt zijn van alle beschouwingen, waaraan de gedachte eener verbetering in bestaande bestuursvormen ten grondslag ligt. Natuurlijk is het stukgoederenverkeer in abstracten zin zoo mogelijk van nog grooter beteekenis als welvaartsbron voor breede kringingen en schakeeringen van werkgevers en werknemers in het havenbedrijf, maar toch... de basis van Rotterdams havenbedrijf is en blijft het massaal vervoer. Voor alles moet Rotterdam, wil het zich in den harden strijd om de suprematie niet door zijn oude rivalen Hamburg en Antwerpen laten overvleugelen, dan ook zorgen dat aan de primaire eischen, welke de trampreeder als vervoerder der massale lading aan een haven stelt, t.w. „*despatch*” en „*economy*”, worden voldaan. Slaagt het hierin niet, dan zal het verkeer geleidelijk andere wegen zoeken, die minder kostbaar zijn.

Hoe staat het nu met de kosten, die op de behandeling van bulkclading te Rotterdam en te Londen en Liverpool drukken? Wij mogen volstaan met het citeeren van enkele aan de practijk ontleende voorbeelden:

a. Een schip van 4751 bruto reg. tons lost een lading van 7548 tons graan — waarvan 1400 tons gezakte lading — te Rotterdam. De totaal verschuldigde kosten bedragen f 6.605,—, de losduur is 4 à 5 dagen. Hetzelfde schip betaalde, een dergelijke lading te Londen lossende, f 11.400,—, losduur zeven dagen!

b. Een schip van 4751 bruto reg. tons lost een lading van 7277 tons Australische tarwe in zakken te Rotterdam. De totale kosten incl. het snijden der zakken bedragen f 8.013,—. Te Liverpool kostte de behandeling eener dergelijke lading f 11.345,—! Los-tijd te Rotterdam vier dagen, te Liverpool acht!

Is het wonder, dat een bekend reeder dezer dagen in Lloyd's List verklaarde: „There is no doubt that it pays owners to go to a Continental port, not only for reasons of despatch, but also because of cheapness.” Deze uitlating werd gedaan in een artikel, waarin een beschouwing werd gewijd aan de usance, die den laatsten tijd „burgerrecht” heeft verkregen, nl. om bij bevrachtingen van de La Plata-rivier 6 d. reductie te bedingen voor lossing te Antwerpen/Hamburg en een tweede sixpence voor lossing te Antwerpen of Rotterdam. Ongeacht de 1/- per ton lagere vracht stelt de reeder dus en zulks terecht: „It pays owners to go to a Continental port!”

Deze casus-positie nu dient men te bezien in het licht der navolgende uitlating van de schrijvers der brochure: „De conclusie destijds door wijlen Ir. De Roode getrokken, nl. bij exploitatie door het havenschap zullen de havenwerken rendabel moeten zijn uitsluitend uit directe baten en dit zal groote moeilijkheden opleveren, behoeft uit de door ons ontwikkelde beschouwingen in het geheel niet voort te vloeien. Deze kunnen er slechts toe leiden om aan te dringen op de stichting van havenschappen als een rationeelen en economischen bestuursvorm, superieur aan den bestaande, waardoor eenheid zal worden gebracht, waar versplintering bestaat, welke efficiency zal brengen in het bestuur over het economisch geheel, dat de havenstreek vormt. *Dat de algemeene onkosten van het havenbedrijf daardoor zullen dalen, het valt te verwachten.*” En verder op bldz. 58 der brochure: „Stijgen de ontvangsten van het haven-

schap, wat zal het Bestuur dan met dit geld doen? In het hier weergegeven stelsel kan men in de eerste plaats de bijdragen van het Rijk en de gemeenten verlagen. *Anders zal het havenbestuur het geld uit den aard der zaak besteden voor een betere exploitatie, dus: verlaging van tarieven, verbetering of uitbreiding van de havenwerken.*"

Hoe het hiermede in de praktijk gesteld is in die havens, die de zegeningen van een autonoom bestuur deelachtig zijn, moge blijken uit onderstaande toelichting van het Engelsche scheepvaartblad „Fairplay” op de jaarcijfers der Port of London Authority voor het op 31 Maart jl. beëindigde boekjaar: „White shipowners and traders are complaining of the difficulty if not impossibility of living, the Port of London Authority which exists on the dues and charges levied on them, waxes fat; and kicks, to the extent, anyhow, that in the twelve months ending 31st March last it had „surplus revenue” of £1.347.548 against £1.403.613 in 1926/27 and £1.308.236 in 1925/26, that interest on investments amounted to £97.401 against £93.482, income from properties purchased for dock extension to £24.325 against £29.260, income tax recovered etc. to £175.614 against £84.378 and sale of dredging plant to £39.296 against nil and that after adding £674.636 from last year, there was a comfortable total of £2.358.822 left. The interest on port stock absorbed £1.267.174 against £1.233.141, stock redemption funds £131.395 against £158.947, redemption funds etc. £70.323 against £60.780 and transferred to insurance fund £287.509 against nil, leaving a balance of £591.399, which is carried forward. It will thus be seen that but for the transfer to the insurance fund, the balance carried forward would have been £878.908 and the point naturally arises whether the Authority is justified in accumulating these overflowing reserves and whether instead of doing so it ought not to reduce rates in favour of owners and traders and employ the balances in meeting deficiencies.”

De Port of London (Consolidation) Act 1920 beperkte het reservefonds tot maximum £1 miljoen en dit maximum werd gedurende het boekjaar, dat op 31 Maart 1922 eindigde, bereikt. Zij, die verwachtten, dat de hierdoor ter beschikking komende winst door het Bestuur zou worden aangewend om tot tariefverlaging te geraken, kwamen echter bedrogen uit. De P.L.A. ging namelijk onmiddellijk over tot de vorming eener nieuwe reserve, t.w. een assurantie-reservefonds. Op 31 Maart 1923 bedroeg het saldo na toevoeging van £100.000 aan de assurantie-reserve en na aftrek van alle onkosten niet minder dan £1.573.251. Een jaar later was dit saldo weliswaar verminderd tot £315.818, maar deze schijnbare vermindering wordt zeer afdoende verklaard door de toevoeging van £1 miljoen aan de algemeene reserve voor onderhoud en hernieuwing van gebouwen en inrichtingen! Wederom een jaar later was het saldo van £315.818 tot £523.868 gestegen, per ulto. Maart 1926 bedroeg het £517.340, twaalf maanden geleden £647.636, terwijl het dit jaar na dotatie van £287.509 aan de assurantie-reserve £591.399 bedroeg. Het is dan ook alleszins verklaarbaar, dat de redactie van „Fairplay” de volgende verzuchting slaakt: „Dit mag alles uitstekend financieel beleid zijn en niemand denkt er dan ook aan naar het bestuur, welks integriteit en energie in de uitvoering van zijn taak boven allen lof verheven zijn, met steenen te werpen, maar het is met dat al toch wel heel pijnlijk, dat zulk een zeer aanzienlijk bedrag van de gebruikers der haveninrichting geheven wordt boven hetgeen noodig is voor de uitoefening van het bedrijf, speciaal indien men let op de positie van hen, die de huidige tarieven moeten betalen en die geenerlei stem in het kapittel hebben.”

De totale reserves der P.L.A. bedragen thans niet minder dan £5.871.482. Het Bestuur heeft in totaal

£33.960.224 aan „port stock” (v.j. £31.590.458) uitgegeven, tijdelijk opgenomen gelden parasseeren met £262.000 (v.j. £1.048.000), crediteuren en creditsaldi met £837.384 tegen £1.074.705 en diverse reserves en saldo op nieuwe rekening met £5.871.482 tegen £5.399.638. Daartegenover parasseeren „capital expenditure” met £37.783.564 en debiteuren en beleggingen met £3.449.836 tegen £3.896.567. „Fairplay” schrijft naar aanleiding van deze cijfers: „As I have already said, in effect, if the Port of London Authority were simply a financial institution on which others might model themselves, it would well merit the encomium passed upon it by the Times, which solemnly and trustfully assures us that „the finances of the port are thus in the very sound condition that would be expected to characterise this great undertaking” but who puts them on that eminence? The dues payers. Who benefits? No one, for the P.L.A. is not a trading concern and there are no partners or shareholders among whom an excess of revenue over expenditure is distributable. If it could be shown that the £1 million maximum reserve limit is inadequate, criticism to that extent at least would be silenced, but no such plea has ever been put forward so far as I am aware and therefore one must conclude that the policy adopted by the Authority is inspired not by any pressing or problematical need but rather by that hoarding frenzy of which so many show themselves possessed when they are afforded a chance of gratifying it. The duty of the P.L.A. can be summed up in half-a-dozen words — the highest service at the lowest rates. The first it gives in the fullest measure, but unfortunately the gratitude in this respect to which it is entitled and which it receives is dimmed almost to obscurity by the fact that the dues payer is automatically milked, whether the „lacteal delight” extracted from him is wanted or not and that in consequence not only is trade adversely affected, but that reserves are being piled up in such fashion out of „surpluses” that presently the P.L.A. will be running the risk of finding itself in the ludicrous position of being able to pay for all capital expenditure out of them.”

Wij mogen met dit citaat volstaan. *„Stijgen de ontvangsten van het havenschap, het Bestuur zal het geld uit den aard der zaak besteden voor een betere exploitatie, dus: verlaging van tarieven!* Dit is de theorie; hierboven ziet men de praktijk. De autonome bestuursvorm heeft te Londen zeer zeker bereikt, dat de outillage der haven bevrediging schenkt, hij heeft echter niet kunnen vermijden, dat de haven terecht de reputatie geniet van zeer duur te zijn en ondanks herhaald protest van de zijde der belanghebbenden en ongeacht het feit, dat de exploitatie-rekening jaarlijks aanzienlijke overschotten laat, blijven de tarieven gehandhaafd op een peil, dat schadelijk is voor handel, industrie en scheepvaart.

Een haven — aldus de schrijvers der brochure — kan onder elk Bestuur oneconomisch beheerd worden. Hiermede zou dan de weinig bevredigende toestand in het Londensch havenschap verklaard moeten worden en de pleitbezorgers voor de havenschap-gedachte zullen waarschijnlijk stellen: bij ons zou het beter gaan! Het is mogelijk, maar mag men experimenteren met een zoo vitaal belang als de welvaart der Rotterdamsche haven? De Engelsche havens met autonomen bestuursvorm zijn zonder uitzondering duur en de oorzaak schuilt voor een groot deel bij het door de besturen gevolgde beleid.

Zijn er al verbeteringen denkbaar in de te Rotterdam van overheidswege gevolgde haven-bestuurspolitiek, zij die dagelijks midden in de praktijk van het haven- en scheepvaartbedrijf zitten en maar al te vaak de nadelen der veelgeroemde autonome havens aan den lijve ondervinden, zij vinden den Rotterdamschen bestuursvorm, die beter dan de Engelsche voldoet aan den eisch „highest service at lowest rates” nog niet zóó slecht dat coôte que coôte de weg moet worden

ingeslagen, die Londen na twintigjarige toepassing van het autonoom beginsel heeft gemaakt tot een goed geoutilleerde, maar dure haven, waar de klachten over veel te hooge en voor handel en scheepvaart funeste tarieven legio zijn.

Een zoodanige reputatie ware voor de Rotterdamse haven, die staat en valt met den steun van haar achterland, niet minder dan funest!

A posse ad esse. Van de mogelijkheid tot de werkelijkheid! Deze leuze zij het richtsnoer bij de beoordeeling van het havenschapsprobleem!

C. V.

DE BELASTINGDRUK IN NEDERLANDSCH-INDIË.

II (Slot).

In het vorig artikel is uiteengezet de wijze waarop de belastingbijdragen en de sterkte van de bevolking voor de jaren 1913, 1920 en 1924 zijn becijferd. Om de wijzigingen in die jaren in den belastingdruk te leeren kennen kan uiteraard met een en ander niet volstaan worden, doch behoort mede in aanmerking te worden genomen de in de in beschouwing genomen jaren uiteenlopende koopkracht van het geld m.a.w. de indexcijfers voor genoemde jaren, ten einde op die wijze de reële belastingbijdragen te leeren kennen.

Voor de Inlandsche bevolking zijn tot grondslag genomen de algemeene indexcijfers van kleinhandelsprijzen van verbruiksartikelen van in- en uitheemschen oorsprong, welke voor de jaren 1913, 1920 en 1924 hebben bedragen 100, 244 en 170, terwijl voor de niet-Inlandsche bevolking als zoodanig zijn genomen de indexcijfers van alle groothandelsprijzen, welke voor die jaren waren 100, 279 en 173¹⁾. Deze getallen zijn vervolgens voor 1920 en 1924 vermenigvuldigd met het quotiënt van de getallen aanwijzende de sterkte der onderscheiden bevolkingsgroepen in genoemde twee jaren en 1913. Aldus zijn voor de jaren 1920 en 1924 berekend de coëfficiënten 278,87 en 199,26 voor de Inlandsche bevolking en de coëfficiënten 334,12 en 230,75 voor de niet-Inlandsche bevolking. Voor de geheele bevolking bedroegen die coëfficiënten 304,47 en 216,32. Deze coëfficiënten toepassende op de in het overzicht in het vorig artikel voorkomende nominale belastingbedragen, erlangt men de volgende reële bedragen in duizenden van gulden (zie Overzicht A).

¹⁾ Zie de tabellen V (bladz. 62/63) en X. (bladz. 100/101) van No. 46 der Mededeelingen van het Centraal Kantoor voor de Statistiek te Weltevreden (Prijzen, indexcijfers en wisselkoersen op Java 1913—1926), Batavia 1927.

Overzicht A.

	Gouvernementsonderdanen			Inlanders			Niet-Inlanders		
	1913	1920	1924	1913	1920	1924	1913	1920	1924
Directe belastingen	54,309	38,965	80,313	35,618	16,096	30,342	18,691	22,869	49,971
Indirecte belastingen	44,087	29,268	48,210	21,502	14,463	24,857	22,585	14,805	23,353
Belastingen	98,396	68,233	128,523	57,120	30,559	55,199	41,276	37,674	73,324
Monopolies.....	31,348	16,537	24,023	18,584	8,626	14,729	12,764	7,911	9,294
Totaal	129,744	84,770	152,546	75,704	39,185	69,928	54,040	45,585	82,618

Onderstaand overzicht vermeldt de percentages uitgedrukt in de totaal bijdrage van 1913, terwijl in het overzicht de cursief gedrukte percentages de verhou-

ding weergeven tusschen de bijdragen voor elk onderdeel der totaal bijdrage uitgedrukt in de overeenkomstige bijdrage voor 1913.

Overzicht B.

	Gouvernementsonderdanen			Inlanders			Niet-Inlanders		
	1913	1920	1924	1913	1920	1924	1913	1920	1924
Directe belastingen	41,86	30,03	61,90	47,05	21,26	40,08	34,59	42,31	92,47
	100,—	71,75	147,88	100,—	45,19	85,19	100,—	122,35	267,36
Indirecte belastingen	33,98	22,56	37,16	28,40	19,11	32,83	41,79	27,40	43,21
	100,—	66,09	109,35	100,—	67,26	115,60	100,—	65,55	103,40
Belastingen	75,84	52,59	99,06	75,45	40,37	72,91	76,38	69,71	135,68
	100,—	69,35	130,52	100,—	53,50	96,64	100,—	91,27	177,64
Monopolies.....	24,16	12,75	18,52	24,55	11,39	19,46	23,62	14,64	17,20
	100,—	52,75	76,63	100,—	46,42	79,26	100,—	61,98	72,82
Totaal	100,—	65,34	117,58	100,—	51,76	92,37	100,—	84,35	152,88

De verhouding van elk der bijdragen tot de totaal bijdrage van ieder der in beschouwing genomen jaren, zoomede de percentsgewijze verhouding tusschen de

directe en indirecte belastingen (door gecursiveerde getallen aangegeven) blijkt uit

Overzicht C.

	Gouvernementsonderdanen			Inlanders			Niet-Inlanders		
	1913	1920	1924	1913	1920	1924	1913	1920	1924
Directe belastingen	41,86	45,96	52,65	47,05	41,08	43,39	34,59	50,17	60,48
	55,19	57,11	62,49	62,36	52,67	54,97	45,28	60,70	68,15
Indirecte belastingen	33,98	34,53	31,60	28,40	36,91	35,55	41,79	32,48	28,27
	44,81	42,89	37,51	37,64	47,33	45,03	54,72	39,30	31,85
Belastingen	75,84	80,49	84,25	75,45	77,99	78,94	76,38	82,65	88,75
	24,16	19,51	15,75	24,55	22,01	21,06	23,62	17,35	11,25
Monopolies.....	24,16	19,51	15,75	24,55	22,01	21,06	23,62	17,35	11,25
Totaal	100,—	100,—	100,—	100,—	100,—	100,—	100,—	100,—	100,—

Uit het overzicht B blijkt, dat de reële opbrengst der belastingen en monopolies in 1920 slechts 65,34 pCt. bedroeg van die in 1913. Deze inzinking was bijna geheel het gevolg van den achteruitgang der bijdrage van de Inlandsche bevolking, welke in eerstgenoemd jaar nog geen 52 pCt. uitmaakte van die van 1913 tegen 84,35 pCt. der niet-Inlandsche bevolking.

In 1924 was de teruggang van 1920 weder geheel ingehaald. Dank zij eene verzwaring van druk met rond 80 pCt. overtrof de totale reële Landsbijdrage in eerstgenoemd jaar die van 1913 met rond 17½ pCt. Dit resultaat was voornamelijk te danken aan de snelle stijging der reële bijdrage van de niet-Inlandsche bevolking, welke in 1920 rond 53 pCt. meer bedroeg dan

in 1913, dank zij eene toeneming van hare Landsbijdrage met ruim 81 pCt. De reële Landsbijdrage der Inlandsche bevolking had in 1924, niettegenstaande ook hare bijdrage sedert 1920 met rond 81 pCt. was gestegen, nog steeds niet het peil van 1913 bereikt. bleef daarbij zelfs nog ruim 7½ pCt. ten achter.

Uit de geursiveerde cijfers van het overzicht B blijkt het volgende:

Directe Belastingen. De reële opbrengst hiervan daalde voor de geheele bevolking in de periode 1913/1920 tot rond 72 pCt. van de opbrengst in 1913 om vervolgens weer te stijgen en in 1924 een percentage van bijna 148 aan te wijzen. Tot deze verdubbeling hebben beide bevolkingsgroepen bijgedragen. Voor de Inlandsche bevolking steeg de reële opbrengst dezer belastingen van 45 pCt. tot welk peil ze in 1920 was gedaald, tot 85 pCt. in 1924, terwijl voor de niet-Inlandsche bevolking die percentages waren ruim 122 en ruim 267. Had derhalve de druk dezer belastingen voor de Inlanders in 1924 nog steeds niet het peil van 1913 bereikt, voor de niet-Inlanders was hij met ruim 1½ verzwaaard.

Indirecte belastingen. Ook de reële opbrengst dezer belastinggroep vertoonde in 1920 een inzinking tot ongeveer ¾ van het peil van 1913, om vervolgens weer te herstellen en in 1924 een percentage van ruim 109 aan te wijzen. In de inzinking van 1920 deelen beide bevolkingsgroepen ongeveer in gelijke mate (Inlanders ruim 67 pCt., niet-Inlanders bijna 66 pCt.), terwijl in het herstel van 1924 de Inlandsche bevolking een grooter aandeel had (bijna 116 pCt.) dan de niet-Inlandsche groep (bijna 104 pCt.).

Belastingen. Directe en indirecte belastingen tezamen genomen vertoonen in 1920 een teruggang van bijna 31 pCt. met die van 1913. Deze inzinking was in 1924 veranderd in een vooruitgang boven 1913 van gelijken omvang. Voor de Inlandsche bevolking was de teruggang in 1920 46½ pCt., welke teruggang in 1924 op ongeveer 3 pCt. na weder geheel was ingehaald. De belasting van de niet-Inlanders was in 1920 nog geen 9 pCt. ten achter bij die van 1913 en bedroeg in 1924 rond 78 pCt. meer dan in 1913. Volgens de geursiveerde cijfers van het overzicht C was de verhouding tusschen directe en indirecte belastingen 55 : 45 in 1913; 57 : 43 in 1920 en 62½ : 37½ in 1924. Voor de Inlanders was die verhouding onderscheidenlijk 62 : 38; 53 : 47 en 55 : 45 terwijl zij voor de niet-Inlanders was 45 : 55; 61 : 39 en 68 : 32.

Uit deze percentages blijkt dat de belastingen in Indië zich in de goede richting ontwikkelen d.w.z. voor de Inlandsche bevolking hoofdzakelijk indirecte belasting en voor de niet-Inlanders voornamelijk directe heffing.

Monopolies. Overzicht B laat zien, dat de reële opbrengst dezer inkomstenbron in 1924 nog steeds niet het peil van 1913 heeft bereikt. In 1920 bedroeg de opbrengst rond 53 pCt. en in 1924 rond 77 pCt. van die in 1913. Ook hier bleek de inzinking in 1920 voor de Inlanders het grootst nl. tot ruim 46 pCt. tegen 62 pCt. voor de niet-Inlanders. In 1924 was de opbrengst voor de eerstgenoemden gestegen tot 79 pCt. en voor de niet-Inlanders tot bijna 73 pCt. van het peil van 1913.

Het overzicht C stelt de verandering in het licht in

de quota van de onderscheiden bestanddeelen der totale Landsbijdrage in de jaren 1913, 1920 en 1924. Tegenover een gestadige stijging van de bijdrage der belastingen staat een afneming van die der monopolies.

De slotsom, waartoe de hanteering van het geproduceerde cijfermateriaal voert, bevestigt het reeds lang erkende feit, dat de Landsbijdrage in 1920 beneden het peil van 1913 was gebleven en dat dank zij de aanzienlijke belastingverzwaring na 1920 die bijdrage in 1924 weer op peil was gebracht. Dit op peil brengen geschiedde echter, in tegenstelling met de gangbare opvatting, *uitsluitend ten koste van de niet-Inlandsche bevolking* en geenszins van de Inlandsche bevolking. Tot evenbedoelde opvatting moge het feit hebben bijgedragen, dat de belastingverzwaring na 1920 heeft plaats gevonden tijdens een algemeene economische inzinking, waardoor de schijn werd gewekt, dat de Inlandsche bevolking onevenredig zwaar belast werd, dit alles doet niet te kort aan het feit, dat de reële belastingdruk der Inlanders in 1924 nog steeds beneden die van 1913 was gebleven. En na de afschaffing in 1927 van het hoofdgeld, waardoor de druk der directe belastingen voor de Inlandsche bevolking met ongeveer 20 pCt. werd verminderd, is het belastingpeil dezer bevolkingsgroep nog verder gedaald. Ware die afschaffing vóór 1920 geschied dan zou het belastingpeil der Inlandsche bevolking in 1920 en 1924 ongeveer 46½ pCt. en 82½ pCt. hebben bedragen van dat van 1913 tegen onderscheidenlijk 84½ pCt. en 153 pCt. voor de niet-Inlandsche bevolking.

Daar hier sprake is van den *relatieven* druk der Landsbelastingen, uitgaande van dien van het jaar 1913, kan uit de geproduceerde cijfers geen conclusie worden getrokken omtrent den *werkelijken* belastingdruk. Mocht die druk op de Inlandsche bevolking in 1913 te zwaar zijn geweest — hetgeen op goede gronden betwijfeld wordt — dan zal de sedert daarin ingetreden verlichting voldoende zijn geweest om zonder stoornis den toegenomen druk van de locale heffingen voor die bevolkingsgroep op te vangen. Al is van de niet-Inlandsche bevolking de reële belastingdruk niet bekend, noopt toch de zeer aanzienlijke verzwaring van dien druk na 1920 op zich zelve tot groote omzichtigheid in het hanteeren van het belastingapparaat jegens haar. Het is dan ook de vraag of de voor 1928 en ook weder voor 1929 — zij het noodgedwongen — uitgestelde verdere verlaging van de tijdelijke open-ten op de inkomsten- en vennootschapsbelastingen niet betreurd moet worden.

Ten slotte moge hier nog de opmerking gemaakt worden, dat het voor Nederlandsch-Indië aanbeveling zou verdienen om in navolging van Britsch-Indië telken jare in het begrotingsoverzicht het gemiddeld belastingbedrag aan te geven per hoofd van de bevolking (zoowel van de Inlandsche als van de niet-Inlandsche bevolking). Mits die bedragen worden berekend volgens weloverwogen vaststaande beginselen, zou stellig zeer belangrijk vergelijkingsmateriaal worden verkregen. Weliswaar zullen die regelen steeds tot op zekere hoogte willekeurig zijn, zooals trouwens uit ons eerste artikel is kunnen blijken, doch de uitkomsten van de berekeningen zouden in staat stellen een dieperen blik

	Gouvernementsonderdanen			Inlanders			Niet-Inlanders		
	1913	1920	1924	1913	1920	1924	1913	1920	1924
Directe belastingen	f 1,55	f 1,11	f 2,29	f 1,04	f 0,47	f 0,88	f 21,40	f 26,18	f 57,20
Indirecte belastingen	„ 1,25	„ 3,02	„ 4,25	„ 0,63	„ 1,15	„ 1,51	„ 25,85	„ 73,04	„ 98,96
Belastingen	f 2,80	„ 0,83	„ 1,37	„ 0,54	„ 2,23	„ 2,50	„ 47,25	„ 16,95	„ 26,73
Monopolies.....	„ 0,89	„ 2,23	„ 2,50	„ 0,63	„ 1,03	„ 1,23	„ 47,25	„ 47,28	„ 46,25
Belastingen	f 2,80	f 1,94	f 3,66	f 1,67	f 0,89	f 1,61	f 47,25	f 43,13	f 83,93
Monopolies.....	„ 0,89	„ 5,25	„ 6,75	„ 0,54	„ 2,18	„ 2,74	„ 14,61	„ 120,32	„ 145,21
Monopolies.....	„ 0,89	„ 0,47	„ 0,68	„ 0,54	„ 0,25	„ 0,43	„ 14,61	„ 9,05	„ 10,64
Monopolies.....	„ 0,89	„ 1,26	„ 1,23	„ 0,54	„ 0,61	„ 0,73	„ 14,61	„ 25,26	„ 18,41
Totaal.....	f 3,69	f 2,41	f 4,34	f 2,21	f 1,14	f 2,04	f 61,86	f 52,18	f 94,57
		„ 6,51	„ 7,98		„ 2,79	„ 3,47		„ 145,58	„ 163,62

te slaan in de (relatieve) toe- of afneming van den belastingdruk in onderscheiden jaren.

Voor de in beschouwing genomen jaren blijkt het bedrag der Landsbijdrage per hoofd der bevolking uit onderstaand overzicht, waarin de cursief gedrukte cijfers nominale, de overige reële bedragen voorstellen.

H. J. VAN BRINK.

DE ONTWIKKELING DER GEMEENTESCHULDEN.

Het artikel over de ontwikkeling der gemeenteschulden van Mr. Dr. A. v. Doorninck in de Economisch-Statistische Berichten van 29 Augustus ll., zal ongetwijfeld de aandacht van degenen, die zich op gemeentelijk financieel gebied bewegen, hebben getrokken. Niet het minst om de autoriteit, die dit artikel schreef. Immers, telkens wanneer de thesaurier-generaal blijk geeft van zijn belangstelling in de gemeentefinanciën — in dit verband moge worden gewezen op de nota van Mr. v. Doorninck als lid van de staatscommissie i.z. de financieele verhouding van het Rijk tot de Gemeenten — wordt de gestie van de gemeentebesturen scherp onder de loupe genomen. De vraag rijst daarbij, of de grenzen van het gezichtsveld, dat bij een beschouwing door de loupe wordt overzien, niet al te eng getrokken zijn en dientengevolge de geleverde critiek subjectief dreigt te worden. Behoeven de gegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek, die ontegenzeggelijk een sterk stijgende lijn in de gemeenteschulden vertoonen, inderdaad te leiden tot een beroep op Gedeputeerde Staten, hetwelk blijkbaar een verscherpt toezicht op de gemeentebesturen ten doel moet hebben? Alsof, Gedeputeerde Staten niet waakzaam genoeg zijn! Het fixeeren van eenige getallen en percentages en daaruit conclusies trekken, kan en mag niet geschieden, alvorens de verhoudingen, die achter deze gegevens verborgen liggen, bekend zijn. Indien daarbij onrechtmatigheden op financieel gebied aan den dag treden — en de bewijsvoering zal daarvan in het algemeen nog geleverd moeten worden — eerst dan kan een oordeel worden gevormd over de gestie der gemeentebesturen. Vooralsnog lijkt de Hollandsche soliditeit ook daar aanwezig te zijn, een vergelijking althans tusschen de wijze van financiering van de Nederlandsche Gemeenten en die van de buitenlandsche valt zeker niet in het nadeel van de eersten uit.

De geachte schrijver vestigt de aandacht op het onderscheid tusschen de wijze, waarop het Rijk en die, waarop de Gemeenten worden gefinancierd. En wel met een typische nuanceering. Terwijl de Staat slechts leent voor werken, waarvan het rendement aanwijsbaar is verzekerd, welk stelsel nog als een teruggang wordt beschouwd in vergelijking met de positie voor 1907, toen alles ten laste van den gewonen dienst werd gebracht, treden volgens Mr. v. Doorninck, bij de gemeenten de algemeen economische factoren met uitzondering — en dan volgt nog het woord „wellicht” — van de bedrijven op den achtergrond. Indien met deze karakteristiek wordt bedoeld, dat de belangen van de Nederlandsche ingezetenen, voor zoover deze door de gemeentebesturen worden behartigd — en dat worden ze voor het overgrote deel —, beter worden verzorgd dan door het Rijk, dan zal dit geen tegenspraak ontmoeten. Inderdaad, indien de gemeentebesturen zich evenals het Rijk door alle mogelijke en onmogelijke objecties hadden onthouden van te voorzien in de noden en behoeften der burgerij, die zij veel beter kennen dan de Regeering, omdat er een veel inniger contact bestaat, dan zouden de gemeentelijke schulden veel lager zijn. Of daardoor de economische toestanden en het welvaartspeil der bevolking zouden bevorderd zijn, is aan ernstigen twijfel onderhevig! Indien de gemeenten bijv. de snelle ontwikkeling van het verkeer hadden genegeerd, zooals het Rijk dit heeft gedaan, waardoor de groote achterstand in het Nederlandsche wegnnet is ontstaan en die, indien de wegenbelasting niet was ingevoerd, misschien niet eens

krachtdadig zou zijn aangepakt, dan zou men in de groote steden een verkeers-chaos aantreffen, die de economische ontwikkeling van de burgerij ernstig zou hebben geschaad. Welke bedragen Amsterdam en Rotterdam voor verkeersverruiming en -verbetering hebben uitgegeven is mij niet bekend, het bedrag voor dit doel belooft voor 's-Gravenhage voor de na-oorlogsjaren circa 20 millioen gulden. Natuurlijk gefinancierd uit leeningsgeld voor een doeleinde met geen aanwijsbaar rendement, maar als onmisbare bestuursmaatregel in het belang der burgerij, die een dergelijke gestie weet te waardeeren ondanks „de financieel-economische zonde van betaald uit geleend geld”.

Het zuiver financieel probleem, of de betaling uit den gewonen of den kapitaaldienst behoort te geschieden, is reeds in 1920 door de Vereeniging voor de Staathuishoudkunde en de Statistiek aan de orde gesteld. Mr. P. Droogleevoer Fortuyn, een der prae-adviseurs, merkte bij het debat op, dat de stelling, dat de gemeente alleen mag leenen voor uitgaven van productieven aard gemakkelijk applaus vindt, maar wat verstaat men onder productieve en improductieve uitgaven. Er zijn immers zooveel sociale maatregelen, welke zonder geld op te brengen, van het grootste belang zijn, hetwelk deze spreker met voorbeelden illustreerde. De heer Wibaut, de andere prae-adviseur, merkte terecht op, dat men het maatschappelijk leven niet kan terugzetten. Inderdaad, indien men de meer uitgebreide bemoeiingsfeer van de gemeenten beschouwt, die, al moge er ook schaduwzijden aan verbonden zijn, ontegenzeggelijk veel grootere lichtvlakten vertoont, daarbij den achterstand betreft, in de oorlogs- en eerste na-oorlogsjaren op velerlei gebied ontstaan, die moest worden ingehaald en ten slotte niet veronachtzaamt de steeds voortgaande concentratie der bevolking in de grootere steden, dan behoeft het geen verwondering te wekken, dat de schulden in de laatste 10 jaren in veel grootere mate dan voorheen zijn vermeerderd. Het is evenwel aan gerechten twijfel onderhevig, of dit proces in die mate zal worden voortgezet. Interessant zal het antwoord zijn op de vraag, in welke mate de belastingen zouden zijn verhoogd, indien de uit leeningsgeld betaalde improductieve werken, die in de laatste jaren moesten worden uitgevoerd, uit gewoon zouden zijn betaald.

Er zijn intusschen in de latere jaren momenten in de financieele politiek der gemeenten, die niet onvermeld mogen blijven. Terwijl in de vorige eeuw en zelfs nog geruimen tijd in het begin van deze eeuw, leeningen op zeer langen looptijd werden gesloten, wordt thans in het algemeen voor niet langer dan 40 jaren geleend. De objecten, uit deze leeningen betaald, hebben gemeenlijk een veel langeren levensduur. De residu-waarde na aflossing der leening beteekent door en voor de gemeente gevormd kapitaal. Zulks in tegenstelling tot de door het Rijk gevoerde politiek, waardoor — gelijk Mr. v. Doorninck opmerkt — het Rijk jaarlijks op zijn schuld-vrij vermogen niet onbelangrijk inteert, terwijl de gewone staatsdienst moet worden sluitend gemaakt door de *f* 40 à *f* 50 millioen successiebelasting, die een zuivere kapitaalheffing is. Terwijl het Rijk dus kapitaalvernietiging pleegt, vormen de gemeenten kapitaal door snelle wijze van aflossing. De afschrijvingspercentages der productieve bedrijven zijn zelfs zeer hoog, hetgeen vaak in de pers en bij tijden bij monde van raadsleden tot uitdrukking komt.

Elk gemeentebestuur, dat zich bewust is, dat er een scheiding is tusschen hetgeen uit gewoon en buitengewoon mag worden gefinancierd — en dat zijn de gemeentebesturen in het algemeen wel degelijk — zal naar elk deugdelijk middel grijpen ten einde den schuldenlast der gemeente niet hooger op te voeren dan strikt noodzakelijk is. Het wenschelijke legt het daarom dikwijls tegen het economisch mogelijke af en dientengevolge worden verschillende desiderata niet wezenlijkt. Elke gulden uit gewone middelen verkregen kan immers slechts éénmaal voor de gewone uitgaven worden besteed. Dat er verschil in opvatting bij

de gemeentebesturen bestaat, spreekt wel van zelf, en moege uit eenige voorbeelden blijken. 's-Gravenhage heeft, in tegenstelling tot sommige andere gemeenten, zijn crisis-tekorten uit de oorlogs- en de eerste na-oorlogsjaren met uitzondering van 1 miljoen, waarvoor is geleend en intusschen weer geheel afgelost, uit gewoon betaald, o.a. door sterke verhooging van het verhoudingscijfer der gemeentelijke inkomstenbelasting in de jaren 1920 tot 1922, sommige andere gemeenten hebben voor deze tekorten leeningen gesloten. 's-Gravenhage betaalt per jaar f 200.000 voor asphalteeringswerken uit gewoon, Amsterdam leent voor dat doel 1 miljoen per jaar. Daarentegen lost Amsterdam, hetgeen wel uitermate solide beheer beteekent, de leeningen gesloten voor het grondbezit jaarlijks uit gewoon af, 's-Gravenhage leent telken jare voor het grondbedrijf datgene wat van de leeningen, gesloten voor dit doel, moet worden afgelost, maar reserveert $\frac{1}{2}$ pCt. + de van deze reserve gekweekte rente jaarlijks van den canon van de uitgegeven terreinen, zoodat na afloop van den 75 jarigen erfpachtstermijn door deze reserve het kapitaal is gecreëerd, dat gelijk is aan de leeningschuld van de corresponderende uitgegeven terreinen. 's-Gravenhage tracht zoo veel als de begroting toestaat den schoolbouw uit gewoon te betalen, en heeft in de jaren 1921 tot 1926 van de ruim f 9 miljoen, die voor dit doel tengevolge van de wijziging der Lager-Onderwijswet benodigd waren, f 5 miljoen uit gewoon verstrekt, in de jaren 1927 en 1928, toen de begroting zulks niet toeliet slechts f 200.000, terwijl voor 1929 f 500.000 is uitgetrokken. Een dergelijke financiering is wel lijnrecht tegen de gedachten van de heeren v. Gijn en Wibaut, mogelijk bien etonnés de se trouver ensemble, die van oordeel zijn, dat voor schoolbouw dient te worden geleend.

Beteekenen deze verschillen, dat het eene gemeentebestuur beter beheert dan het andere? M.i. inderdaad niet, het stelsel is gewoonlijk afhankelijk van conjunctuur, van mogelijkheid, van datgene, wat de gewone middelen toelaten en in niet geringe mate opportunistisch, waarbij de, door Mr. v. Doorninck geschetste „grootte”, invloed van den gemeenteraad op den dagelijkschen gang van zaken, betrekkelijk weinig beteekenis heeft. De afdeling Financiën met haar wethouder en hoofdamttenaren beheerschen in het algemeen den gang van zaken. Heeft men op die plaatsen bekwame, bestuurskrachtige figuren, dan behoeft er geen vrees te bestaan voor vertroebeling en dooreenmenging van gewoon en buitengewoon, van wat de particulier noemt van inkomen en kapitaal.

Is het dus allereerst een kwestie van mogelijkheid, in welke mate de uitgaven eener gemeente uit gewoon kunnen worden bestreden, deze mogelijkheid houdt ten nauwste verband met de verplichtingen, die de gemeenten jegens haar ingezetenen — dikwijls zoo verschillend in hun samenstellingen — hebben uit te voeren en die, het zij hier onmiddellijk aan toegevoegd, voor een groot deel feitelijk rijkszorg zijn, omdat deze behartiging van belangen meer van nationalen dan van lokalen aard is. De lasten, die door het Rijk in de latere jaren op de schouders der gemeenten zijn gelegd, zijn immers steeds zwaarder geworden. De wijziging van de Lager-Onderwijswet met als gevolg de bouw van vele scholen, die nog steeds geen einde neemt, is voor vele gemeenten een zware aderlating der schatkist, zoo deze voor sommige gemeenten niet bijna ruïneus is. De krankzinnigenzorg kost tegenwoordig schatten, in het bijzonder aan de groote gemeenten, het werkloosheidvraagstuk, de steun aan maatschappelijk zwakken, de uitbreiding van de hygiënische diensten e.t.q. leggen voor een groot deel beslag op de gewone middelen.

Men dient te beschikken over de gegevens betreffende de ontwikkeling der schulden van de grootere gemeenten — waarvan de stijging immers het grootst is — die van de leeningsbedragen, aangegaan voor productieve en improductieve doeleinden, en die van

het *zuivere* inkomen der ingezetenen en tevens de bijzonderheden van het gevoerde financieel beleid van bedoelde gemeenten te kennen om een juist aperçu van den toestand in het algemeen te geven. Bij gebreke daaraan moet dezerzijds worden volstaan met het verstrekken van de gegevens van 's-Gravenhage. Mogelijk, dat zij, die zich voor dit onderwerp interesseeren, de cijfers van andere gemeenten zullen geven. Dit kan niet anders dan tot een beter inzicht in deze belangrijke materie leiden.

Ondanks de bijzondere, evengenoemde maatregelen op financieel gebied, die 's-Gravenhage heeft kunnen nemen, daarbij geholpen door zijn in tegenstelling tot sommige andere gemeenten gunstige positie, is de leeningsschuld in niet onbelangrijke mate vermeerderd. Voor een juiste beoordeeling lijkt een grooter tijdvak, dan Mr. v. Doorninck heeft gebruikt, noodig. Het tijdvak 1915—1929 is m.i. deugdelijker.

De totale gemeenteschuld bedroeg op 1 Januari 1915 f 62.485.000, voor productieve doeleinden was f 29.894.000 of 47,8 pCt., voor improductieve doeleinden f 32.590.000 gelijk aan 52,2 pCt. van de totale schuld geleend. De improductieve schuld bedroeg op dat tijdstip f 104 per inwoner. Op 1 Januari 1929 zullen deze cijfers de volgende zijn: f 220.573.000 totale schuld, f 154.356.000 voor productieve doeleinden, 70 pCt. van de totale schuld, f 66.216.000 voor improductieve doeleinden gelijk aan 30 pCt. van de totale schuld. De improductieve schuld zal op 1 Januari a.s. f 156 per inwoner bedragen.

In 1914 bedroeg het zuiver inkomen per inwoner f 488,40, in 1926 het laatste jaar der bekende gegevens, f 862,49. Voor de laatste jaren zullen in dit cijfer geen groote veranderingen te verwachten zijn. Uit deze cijfers blijkt, dat terwijl het verhoudingscijfer van de improductieve schuld per inwoner van 1915 tot 1929 150 bedraagt, dat van het zuiver inkomen per inwoner 177 is. De gemeenteschuld voor improductieve uitgaven, de chimère van de wakers voor de algemeene economische factoren is dus relatief minder gestegen dan de gemiddelde draagkracht der burgerij, die zich afspiegelt in het zuiver inkomen per inwoner. Dit is inderdaad een geruststelling voor een gemeentebestuur, alle critiek ten spijt. En terecht. De grenzen, tot welke een gemeentebestuur mag gaan bij het voteeren van schulden voor improductieve doeleinden, worden voor een niet onbelangrijk deel getrokken door de financieele draagkracht van de burgerij. Indien de positie is als die te 's-Gravenhage, behoeft deze vooralsnog niet verontrustend te worden genoemd, alhoewel op dit gebied de voortdurende aandacht van het gemeentebestuur dient gevestigd te blijven.

Dat de voor productieve doeleinden gesloten leeningen van 1 Januari 1915 tot 1 Januari 1929 van f 29.894.000 tot f 154.356.000 stijgen, behoeft geen verwondering te wekken. In dit tijdperk valt een groote uitbreiding der gemeente te constateeren, de enorme ontwikkeling van Electrisch Bedrijf, Telefoondienst en het Grondbedrijf en de voorziening in den woningnood stelden groote geldelijke eischen aan den gemeentelijken kapitaaldienst. De wijze, waarop deze schulden zijn verdeeld, moege blijken uit den navolgenden staat.

Alhoewel in deze bedrijven en diensten aanmerkelijke bedragen zijn gestoken, behoeft dit, behoudens abnormale oorzaken, zooals oorlog of aardbeving, geen zorg te baren. Deze bedrijven en diensten worden commercieel beheerd, door bekwame administrateurs, die tot de eersten in Nederland behoorden, welke begrepen, dat een eerste vereischte voor een soliden basis voor de gemeentelijke diensten en bedrijven de kostprijsberekening is. De afschrijvingen bij de bedrijven zijn beduidend meer dan deze behoeven te zijn, er is dan ook een zeer groote stille reserve in de huidige boekwaarde. Het gemeentelijk grondbezit blijkt hoe langer hoe meer van groote waarde voor de gemeente te zijn. Tegen de ongeveer 6 miljoen gestoken in den

Aangegaan voor:	Schuld op 1 Januari 1929
Gasbedrijf.....	f 10.918.334,—
G.E.B.....	17.666.343,—
Duinwaterleiding.....	7.191.708,—
Telephoondienst.....	8.490.549,—
Openbaar Slachthuis.....	1.782.004,—
Gem. Hypotheekbank.....	4.499.741,—
Noordhypothekenfonds.....	2.254.428,—
Rijkshypothekenfonds.....	11.939.000,—
Grondbedrijf.....	34.968.434,—
Aankoop „Meer Bosch” en „Oekenburgh”.....	1.892.059,—
Koninkl. Schouwborg.....	74.688,—
Aanleg tramwegnet.....	5.843.316,—
Woningbouw (uitgezonderd die met Rijksvoorschotten).....	4.555.640,—
Rijksvoorschotten woningbouw (verenigingsbouw).....	17.474.976,—
Idem (gemeentebouw).....	21.912.466,—
Andere productieve doeleinden (deelneming in kapitalen en verstrekte voorschotten).....	2.892.627,—

Totaal..... f 154.356.313,— productief aanleg van het tramwegnet staat een bezit van ongeveer 11 miljoen 4½ pCt. obligaties Gemengd Trambedrijf H.T.M. De zwakke plaats in dezen staat, het kapitaal gestoken in den woningbouw, is niet verontwaardigend, omdat te 's-Gravenhage geen excessen op dit gebied zijn voorgekomen.

Tot slot nog een enkel gegeven over de toeneming der Haagsche gemeenteschuld in de laatste jaren. Deze bedroeg:

op 1 Januari 1927 f 212.434.000;
op 1 Januari 1928 f 222.692.000 en zal met inbegrip van een nog te sluiten leening op 1 Januari 1929 f 224.948.000 bedragen.

De sterke stijging, die zich blijktens de gegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek in de jaren 1924, 1925 en 1926 vertoonde, hetgeen te 's-Gravenhage inderdaad ook het geval was, heeft zich blijkbaar daar in de laatste jaren niet voortgezet.

Aan de lezers van deze beschouwingen zij het overgelaten, indien mogelijk, een conclusie te trekken. Gewaakt dient echter te worden, dat een onjuiste indruk van de financieele positie der gemeenten en de gestie der gemeentebesturen wordt gewekt. Dit zou het vertrouwen, dat de gemeenten van het belegend publiek behoeven, onnodig kunnen schokken.

10 September 1928.

M. JOËLS JR.

* * *

Naschrift. Gaarne maak ik gebruik van de mij geboden gelegenheid om aan het artikel van den Heer M. Joëls Jr. een korte aantekening mijnerzijds toe te voegen.

Het open oog, dat de geachte inzender blijktens den aanvang van zijn artikel bezit voor het gevaar dat de grenzen van iemands gezichtsveld te eng kunnen worden getrokken, zal hem ongetwijfeld met mij doen inzien, dat zijn mededeelingen omtrent den financieelen toestand der gemeente 's-Gravenhage, hoe belangwekkend overigens ook, niet van groote beteekenis zijn als weerlegging van mijn, aan de totaal-cijfers voor het geheele land ontleende betoog. Er zijn stellig nog Gemeenten in ons land, waar door uiteenlopende oorzaken, en ondanks of ten gevolge van het gevoerde beleid, de draagkracht der bevolking sterker stijgt dan de druk van den schuldenlast. Maar deze weinige gelukkigen maken voor de overgrote meerderheid de uit de statistiek blijkende verhoudingen niet beter!

Voorts ga ik des schrijvers beschouwingen omtrent de bedrijven met stilzwijgen voorbij, omdat ik in mijn betoog heb aangenomen — wat geenszins een axioma is — dat alle kapitaal in de gemeentebedrijven productief is belegd; voor zoover mogelijk heb ik de bedrijfsschulden van de totalen afgetrokken.

Overigens zou ik niet gaarne alle stellingen van den geachten inzender onderschrijven; met name schijnt mij zijn uitspraak, dat de gemeenten, door in het alge-

meen voor 40 jaren te leenen, bezig zijn kapitaal te vormen, wel zeer in strijd met de feiten; de beschikbare plaatsruimte belet mij intusschen daarop thans dieper in te gaan.

Eén opmerking zou ik echter nog willen ontleenen aan de conclusie van den heer Joëls, „dat het aller-eerst een kwestie van mogelijkheid zou zijn, in welke „mate de uitgaven eener gemeente uit „gewoon” „kunnen worden bestreden”. Als dit juist is zou zijn critiek op mijn beschouwingen er toe leiden, dat ik naast de drie stelsels van leeningspolitiek, die naar ik meende in praktijk worden gebracht, nog een vierde had moeten noemen, nl. het leenen voor die uitgaven, welke op een gegeven moment niet meer ten laste van den gewonen dienst gebracht kunnen worden. Dit stelsel zou, volgens den heer Joëls nog wel in de allereerste plaats toepassing vinden.

De geachte inzender zal wel willen gelooven, dat deze mededeeling van deskundige zijde weinig geschikt is om mijn bezorgdheid over de onevenredige stijging der gemeenteschulden te verminderen, en aangezien toch kennelijk zijn geheele artikel daartoe bestemd is, wil ik hopen, dat ik op dit punt zijn bedoeling verkeerd heb begrepen.

A. VAN DOORNINCK.

DE INDISCHE MIDDELEN OVER HET EERSTE HALFJAAR 1928.

Zoowel over de maand Juni als over het eerste halfjaar 1928 vertoont de opbrengst der Landsmiddelen een gunstiger beeld dan over de overeenkomstige tijdvakken van 1927. Beloopt de Juni-ontvangsten dit jaar een bedrag van f 2.406.000 meer, voor de beide halfjaarlijksche periodes valt de vergelijking, — ongerekend de nagekomen ontvangst van f 20.289.000, aandeel uit de Nederlandsche Oorlogswinstbelasting — met een bedrag van f 14.952.000 in het voordeel van 1928 uit.

De steun aan deze meerdere opbrengst over het 1ste halfjaar bedraagt voor de groep belastingen f 14.524.000, voor de monopolies f 1.783.000, voor de bedrijven f 5.844.000 en voor allerlei middelen f 1.051.000. De producten brachten daarentegen door de lagere tin- en steenkolenontvangsten f 8.249.000 minder op.

Onder de *belastinggroep* komen de volgende gunstige en ongunstige verschillen met het eerste halfjaar van 1927 voor:

Gunstig:

Invoerrecht.....	f 6.544	m.m.
Accijnzen.....	2.988	„
Statistiekrecht.....	0.218	„
Personeele belasting.....	0.204	„
Zegelrecht.....	0.454	„
Slachtbelastingen.....	0.500	„
Landelijke inkomsten.....	1.686	„
Belasting op loterijen.....	0.203	„

Ongunstig:

Uitvoerrecht.....	0.475	„
Inkomstenbelasting.....	0.029	„
Vennootschapsbelasting.....	0.459	„
Verponding.....	1.077	„

De meerdere ontvangst aan *invoerrecht* over de maand Juni, vergeleken met dezelfde maand van het vorige jaar, bedroeg f 976.000, terwijl de gemiddelde maandraming met f 1.347.000 werd overtroffen. De ontvangsten over het 1ste halfjaar overtroffen de raming met ruim f 7.1 m.m.

De opbrengst over het 1ste halfjaar 1928 bedroeg, vergeleken met hetzelfde tijdvak van het vorige jaar:

Voor Java en Madoera:

	1928	1927
Januari.....	f 4.923.283	f 4.237.270
Februari.....	4.808.719	3.702.975
Maart.....	5.188.483	4.684.553
April.....	4.998.425	4.019.503
Mei.....	5.682.006	4.371.179
Juni.....	5.297.587	4.524.995
Totaal.....	f 30.898.503	f 25.540.475

Voor de Buitengewesten:

	1928	1927
Januari	f 2.376.780	f 2.204.099
Februari	„ 2.396.154	„ 2.062.372
Maart	„ 2.375.541	„ 2.363.648
April	„ 2.149.433	„ 1.981.234
Mei	„ 2.568.397	„ 2.271.473
Juni	„ 2.382.659	„ 2.179.497
Totaal	f 14.248.964	f 13.062.323

Hieruit valt dus een stijging te constateeren van pl.m. 21 pCt. voor Java en Madoera en pl.m. 9 pCt. voor de Buitengewesten. Waarom de stijging voor de Buitengewesten zooveel lager is dan die voor Java en Madoera behoeft wel geen verklaring.

De *uitvoerrechten* gaven, vergeleken met de halve jaarraming voor 1928 een mindere opbrengst van 6½ ton te zien. Over de maand Juni 1928 bleef de opbrengst van deze heffing f 140.000 beneden de gemiddelde maandraming en f 16.000 beneden de ontvangsten van Juni 1927.

Voor Java en Madoera bedroegen de ontvangsten gedurende het 1ste semester 1928 f 1.227.000; voor 1927 f 1.026.000, of f 202.000 meer. Voor de Buitengewesten bedroegen zij resp. f 5.192.000 en f 5.870.000 dus f 678.000 minder.

De opbrengst der *accijnzen* over het 1ste halfjaar 1928 overtrof de raming met f 2.505.000 en de opbrengst over hetzelfde tijdvak van 1927 met f 2.989.000, gespecificeerd als volgt over de verschillende onderdeelen:

op gedistilleerd	f 125.263	meer
„ petroleum	„ 2.441.392	„
„ lucifers	„ 421.448	„
„ tabak	„ 565	„
totaal	f 2.988.668	meer

Door de stijging van den invoer is ook de opbrengst van het *Statistiekrecht* over het 1ste halfjaar f 218.000 hooger dan over hetzelfde tijdvak van het vorige jaar en f 87.000 boven de raming.

De maandopbrengst kwam f 74.000 boven die van het vorige jaar.

Aan *inkomstenbelasting* kwam gedurende de eerste zes maanden ongeveer evenveel binnen als gedurende hetzelfde tijdvak van het vorige jaar, doch over de maand Juni bedroegen de ontvangsten ruim 2 ton meer dan over Juni 1927. De goede maanden voor den fiscus liggen, wat deze bron betreft, niet in dit jaargedeelte. Dit is evenmin het geval met de *vennootschapsbelasting*, welke, vergeleken met het 1ste halfjaar 1927, een mindere ontvangst te zien gaf van f 459.000, doch gedurende de maand Juni ruim 1 miljoen meer opbracht dan in dezelfde maand van 1927.

De *verponding* leverde in de maand Juni f 758.000 minder op dan in dezelfde maand van het vorige jaar, terwijl de ontvangsten sedert het begin van het jaar ruim 1 miljoen beneden die over hetzelfde tijdvak van het vorige jaar bleven. De nieuwe ordonnantie voor deze heffing is eerst onlangs in den Volksraad behandeld en zal binnenkort in de Javasche Courant worden afgekondigd. Zij werkt terug tot 1 Januari 1928. De aanslagen zijn voor het grootste deel gereed, zoodat verwacht mag worden, dat de achterstand wel spoedig zal zijn ingeloopt. De ontvangsten op dit middel in 1928 (totaal f 2.991.000) betreffen dus den aanslag in het op 31 December 1927 afgesloten tijdvak; echter is op den aanslag 1928/1932 thans reeds f 284.000 vooruitbetaald.

De stijging in de opbrengst van het *zegelrecht* heeft zich ook in deze maand voortgezet, waardoor de ontvangsten over het 1ste halfjaar rond f 454.000 hooger kwamen dan over hetzelfde tijdvak van het vorige jaar. Vergeleken met de raming was de opbrengst f 584.000 meer. De maandontvangst bedroeg pl.m. f 175.000 meer dan het vorige jaar, terwijl ze f 347.000 boven de gemiddelde maandraming kwam.

Voor de monopolies, producten en bedrijven zijn de

navolgende verschillen met de maand Juni en het eerste semester van het vorige jaar van belang.

Monopolies Over Juni 1928 Over 1e halfj. 1928

Opium	f 0.260 m.m. meer	f 2.015 m.m. meer
Zout	„ 0.034 „ „	„ 0.106 „ „
Pandhuizen „ 0.274 „ minder	„ 0.338 „ minder	

De opiumopbrengst overtrof in de maand Juni de raming met een bedrag van f 469.000.

De halfjaarlijksche raming werd overtroffen met f 2.277.000.

Dezelfde oorzaken, die de stijging sinds het begin van het jaar motiveerden, gelden ook thans nog.

Door de opbrengst in de maand Juni van dit jaar, welke f 84.600 meer bedroeg dan de maandraming, is de opbrengst van het zout over het eerste halfjaar f 19.000 meer geworden dan de evenredige raming, ofschoon bij de raming nog niet volledig rekening is gehouden met de reductie, welke krachtens de betreffende regeling in Staatsblad 1925 No. 688 aan de provincie West-Java op den prijs van geleverd zout wordt gegeven.

De ontvangsten van den *pandhuisdienst* overtroffen in de maand Juni de raming met een bedrag van f 122.000 en kwamen met een bedrag van f 431.000 boven de halfjaarlijksche raming.

De invloed van de verlaging van het tarief, hoewel reeds merkbaar in vergelijking met de opbrengst in 1927, komt derhalve in de vergelijking met de raming nog niet tot uiting.

Producten Over Juni 1928 Over 1e halfj. 1928

Caoutchouc f 0.386 m.m. minder	f 0.165 m.m. meer
Boschwezen — „ —	„ 0.154 „ „
Tin . . . . . „ 0.054 „ „	„ 0.477 „ minder
Steenkolen „ 0.383 „ „	„ 0.048 „ „

De opbrengst van 's Lands *caoutchoucbedrijf* bedroeg in de maand Juni rond f 622.000, of f 225.700 minder dan de gemiddelde maandraming. In vergelijking met de maand Juni 1927 is de opbrengst pl.m. f 387.000 minder, terwijl over het eerste halfjaar de ontvangsten f 165.000 beneden die over hetzelfde tijdvak van het vorige jaar bleven. Bij de halve jaarraming bleven ze f 972.000 ten achter.

Tin bracht in Juni 1928 3 ton meer op dan de gemiddelde maandraming en kwam in het 1e halfjaar 1,4 miljoen boven de helft der totaal raming. De ontvangsten bleven in het afgelopen halfjaar f 8.477.000 beneden die, welke op ultimo Juni van het vorige jaar konden worden geboekt.

Steenkolen geven, vergeleken met de maand Juni 1927, een lagere ontvangst te zien van f 383.000 en bleven met f 103.000 beneden het geraamd maandgemiddelde. De ontvangsten in de eerste helft van 1927 waren f 48.000 gunstiger dan die in de juist verstreken overeenkomstige periode van 1928.

Gedurende het eerste semester 1928 bleven de ontvangsten f 2.980.000 beneden de halve jaarraming.

Bedrijven

	Over Juni 1928	Over 1e halfj. 1928.
Havenwezen	f 0.235 m/m meer	f 2.084 m/m meer
Baggerdienst „ 0.055 „ meer	„ 0.386 „ meer	
P.T.T. . . . . „ 0.186 „ meer	„ 1.017 „ meer	
S.S. . . . . „ 0.403 „ meer	„ 2.365 „ meer	
W. en E. . . . . „ 0.003 „ meer	„ 0.113 „ meer	

De ontvangsten der *havens* bleven in de maand Juni f 78.000 beneden de gemiddelde maandraming, doch overtroffen die over dezelfde maand van het vorige jaar met f 235.000. Gedurende het eerste halfjaar werd f 2.080.000 meer ontvangen dan gedurende het overeenkomstige tijdvak van het vorige jaar.

In tegenstelling met de ontvangsten over de maand geven die over het eerste halfjaar een surplus boven de raming te zien van ruim 6 ton. Hiervan komt f 446.000 voor rekening van het goederengeld, dat bij een halve jaarraming van f 1.123.000 opbracht resp. in het eerste kwartaal f 786.000 en in het 2de f 783.000.

Exclusief deze ontvangst aan goederengeld hebben de haveninkomsten over het 1ste halfjaar *f* 5.254.000 bedragen en overtreffen dus die over dezelfde periode van 1927 nog met ruim 5 ton.

De opbrengst van den P. T. en T.-dienst overtrof in de maand Juni van dit jaar die over dezelfde maand van 1927 met rond *f* 186.000 en de gemiddelde maandraming met een bedrag van ruim *f* 68.000.

De ontvangsten in het halfjaar waren eveneens gunstiger dan die van het eerste semester van het vorige jaar, waar zij ruim 1 miljoen boven kwamen, terwijl de raming met 2 ton is overtroffen. Van evenbedoeld accres van ruim *f* 1 miljoen komt voor rekening van den brieven- en pakketpost *f* 460.000; van de telegrafie *f* 304.000, van de telefonie *f* 268.000, waartegenover echter de andere ontvangsten eenig decrees vertoonen.

Overeenkomstig de in het vorige verslag uitgesproken verwachting zijn de ontvangsten der Staatsspooren tramwegen over de maand Juni belangrijk boven het maandgemiddelde gekomen, nl. 1.7 miljoen. De geheele ontvangst is tot op heden 2.36 miljoen boven die van hetzelfde tijdperk van 1927. Voor de verschillende onderdeelen bedroeg deze vermeerdering voor S.S. op Java en Hotelbedrijf *f* 2.078.000, voor S.S.S. *f* 45.000, voor Z.S.S. *f* 256.000, voor Atjehtram *f* 100.000, voor de Celebeslijn *f* 500, waartegenover door de automobioldiensten *f* 120.000 minder werd ontvangen.

DE STATISTIEK DER ONDERNEMINGEN.

Rectificatie: In het artikel van Ir. B. Bölger over „De statistiek der Ondernemingen”, verschenen in het nummer van de vorige week, is een kleine fout geslopen. In het statistisch overzicht betreffende het gemiddelde dagloon per type arbeider omdraaan blz. 811 staat als hoofd: Max. in 1921, 1922 of 1923. Dit moet zijn: Max. 1920, 1921 en 1922.

BUITENLANDSCHE MEDEWERKING. HET DERDE DEEL VAN HET RAPPORT DER BALFOUR-COMMISSIE.

De Heer F. W. Forge te Londen schrijft ons:

Met het oog op de reeds getroffen bijzondere maatregelen, om de „zware” industrieën van een gedeelte harer transportkosten te ontlasten en de groote waarschijnlijkheid, dat het programma van de Conservatieve Partij bij de a.s. algemeene verkiezing een voorbereidenden deugdelijken maatregel ter bescherming van ijzer en staal zal bevatten, verdient het rapport van de Balfour-Commissie bijzondere belangstelling. Een verzoek tot het heffen van een invoerrecht op gietijzer, gesmeed ijzer, zware staalproducten, draad en draadfabrikaten, werd onder de „Safeguarding Acts” in 1925 ingediend. Dit verzoek werd evenwel afgewezen, daar de invoering hiervan in strijd zou zijn met de bij de verkiezing gedane beloften. Bij het beschouwen van den tegenwoordigen stand der industrie is het van belang zich zulks te herinneren.

De belangrijkste uiterlijke factoren, die deze industrie beïnvloeden, zijn de toeneming van de productie voor de binnenlandsche markt in een aantal landen, die vóór den oorlog van Groot-Brittannië kochten en de reorganisatie van de industrie op het vasteland van Europa na den oorlog. Zooals bij zoo menige andere industrie werkte de eerste factor reeds vóór 1914, doch werd daarna door de specialisatie van deze industrie op het vervaardigen van oorlogsbepoedigdheden nog aanzienlijk bespoedigd. Op deze wijze werden in Indië, China en Japan, Australië, Zuid-Afrika en Argentinië betrekkelijk nieuwe industrieën opgericht. Al had geen dezer landen behalve Indië een binnenlandsche markt van voldoende omvang of voldoende voorraden kolen en ijzer, om zich tot een groote macht te ontwikkelen, niettemin waren

de gevolgen van deze vermeerderde productie, die juist op de markt kwam, toen de wereldvraag naar ijzer en staal gering was, aanzienlijk. Speciaal de Indische industrie is in staat geweest zich van een gedeelte van het Engelsche afzetgebied in het verre Oosten te verzekeren. Bovendien heeft zich zoowel in Spanje als in Italië een binnenlandsche industrie ontwikkeld, speciaal in laatstgenoemd land. Terwijl gebrek aan goede kolen Italië waarschijnlijk zal verhinderen, exporteur te worden, is toch de vraag naar bepaalde soorten Engelsch ijzer sterk gedaald.

De veranderingen, door den oorlog in de West-Europeesche industrie door overdracht van gebied en de daarop gevolgde inflatie teweeggebracht, hebben een veel grooteren invloed op de Engelsche industrie uitgeoefend dan eenige andere factor. De veranderingen zelf maken het moeilijk, om, zoowel de juiste oorzaak van de gebeurtenissen in het verleden als de verwachting voor de toekomst te bepalen. De industrie in West-Duitschland, België en Noord-Oost-Frankrijk is sinds den oorlog grootendeels geheel gemoderniseerd, daar de verwoesting in de laatste twee gebieden volledigen opbouw op den meest modernen grondslag mogelijk maakte. Gelijkijdige inflatie in deze landen droeg er in zekere mate toe bij, dat de fabrikanten een grooter aandeel in den wereld-exporthandel kregen. Of deze factor nog steeds een belangrijke rol speelt, is echter niet bekend. De jongste statistieken dezer landen kunnen met die van 1913 en voorafgaande jaren eigenlijk niet vergeleken worden, tengevolge van de overdracht van gebieden en inlijving van Luxemburg bij de Belgische tonie in plaats van bij de Deutsche, terwijl de toestand door de herstelbetalingen en het ruwstaalkartel, waarbij de voornaamste producenten op het vasteland aangesloten zijn, nog gecompliceerder is geworden.

In Engeland, dat reeds vóór den oorlog zoowel bij de techniek van Europa als Amerika ten achter bleef, zijn weinig oude fabrieken vernield, terwijl het geld er evenmin in waarde gedaald is, waardoor het afbetalen van oude schulden en het verkrijgen van nieuw kapitaal voor den bouw van nieuwe fabrieken vergemakkelijkt pleegt te worden. Gedurende den oorlog werden nieuwe groote fabrieken opgericht, die voor het meerendeel zeer economisch werkten, doch de ondervinding heeft geleerd, dat zij niet steeds voor na-oorlogsch gebruik geschikt waren, noch op de juiste geographische plaats lagen, om aan de tegenwoordige omstandigheden te kunnen worden aangepast. Bovendien waren zij bijna uitsluitend ingericht voor het maken van staal en walswerken, waardoor het evenwicht tusschen de capaciteit van cokesovens en hoogovens tamelijk ernstig werd verstoord, zoodat, indien de hoogovens op volle capaciteit zouden werken, voor de andere industrieën en den uitvoer weinig of geen cokes zou overblijven. De vraag omtrent het zuiver evenwicht tusschen hoogovens en staalfabrieken, is niet zoo gemakkelijk te beantwoorden, doch het is een feit, dat, terwijl dit evenwicht voor het land als geheel bewaard bleef, er in sommige districten een ernstige afwijking bestaat.

De rationalisatie der fabrieken is toegenomen, doch niet zoo algemeen als werd gewenscht. Er zijn nog steeds een zeer groot aantal hoogovens, die en klein en verouderd zijn. In 1925 was de gemiddelde productie per hoogoven slechts 41.354 ton per jaar tegen 138.000 ton in de Ver. Staten en 96.000 ton in Duitschland. De nieuwe hoogovens zijn het grootst, hebben het meeste werk en liggen min of meer geconcentreerd in Zuid-Wales, aan de West- en Noord-Oostkusten van Engeland en in Lincolnshire. De gemiddelde productie der hoogovens in het eerste district bedraagt ruim 97.500 ton, terwijl deze productie voor het Clydedistrict slechts 20.557 ton per jaar bedraagt. Het aantal hoogovens voor het maken van staal met een capaciteit van meer dan

50 ton steeg tusschen 1913 en 1925 van 152 tot 349, terwijl het aantal met een lagere capaciteit dan 50 ton van 394 tot 283 daalde. Over het algemeen kan men zeggen, dat Engeland ten opzichte van hoog-oventechniek, brandstofbesparing en eenige aanverwante vraagstukken bij Europa en Amerika ten achter blijft, doch wat het maken van staal betreft, vrijwel op gelijke hoogte met die landen staat. Over het algemeen zijn de eenheden in de geheele industrie hier te lande kleiner dan bij onze voornaamste concurrenten, doch het is een strijd-vraag, of Engeland zal trachten in massa-productie met hen te concurreren of zich meer zal toeleggen op de fabricatie van bepaalde producten.

De moeilijkheid van reorganisatie na den oorlog werd vergroot door de hooge kosten van kapitaal-installaties, reeds ter hand genomen op een tijdstip, toen en prijzen en rentevoet zeer hoog waren. Hierbij komt nog, dat de dividend-politiek der maatschappijen dikwijls veel vrijgeviger was dan bij een behoorlijke overweging van de eischen door veroudering gesteld het geval zou zijn geweest, terwijl in sommige gevallen de opslokking van alle mogelijke ondernemingen zonder onderscheid aansprakelijk was voor rampspoedige verliezen, toen eindelijk de ineenstorting kwam. Zelfs nu zijn er nog een aantal maatschappijen, die nog steeds een reorganisatie van haar kapitaal moeten ondergaan, alvorens het mogelijk zal zijn om zelfs het voor een gedeeltelijke moderniseering van de fabrieken benodigde kapitaal te verkrijgen.

Het is niet mogelijk in een artikel van deze lengte zelfs maar de resultaten van deze veranderingen op te sommen; eenige aanwijzingen kunnen echter worden gegeven. Tusschen 1913 en 1927 steeg de wereld-productie van gietijzer van een kleine 78 miljoen ton tot nagenoeg 84½ miljoen ton. Practisch is de geheele vermeerdering toe te schrijven aan de vergroting van de Amerikaansche productie, immers de productie van Engeland daalde met bijna 3 miljoen ton terwijl die van het continent met ruim 2 miljoen ton steeg. Wat staal betreft, bedraagt het aandeel van Engeland in de totale productiestijging van 24 miljoen ton nog geen 1½ miljoen, terwijl de productie van het vasteland van Europa met ca. 7½ miljoen ton steeg. Tusschen 1913 en 1925 daalde het percentage van den Engelschen uitvoer van alle soorten staalproducten, per gewicht berekend, van 45.4 pCt. van de productie (vermeerderd met den invoer voor eigen verbruik) tot slechts 40 pCt. Gedurende dezelfde periode nam de invoer van ruw-ijzer en grauw gietijzer met ca. 125 pCt. toe, terwijl de uitvoer tot minder dan de helft daalde, en de invoer van Thomas ruwijzer verdrievoudigde. De netto uitvoer van Bessemer-ruwijzer bleef onveranderd, terwijl die van ijzeralliages bijna verdubbelde. De hoeveelheid ruwijzer en grauw gietijzer is in werkelijkheid natuurlijk verreweg de belangrijkste van deze posten, doch er bestaat geen methode voor de bepaling van de betrekkelijke voordeelen van de vermeerdering der verschillende uitvoersoorten ten opzichte van de industrie als een geheel. Voorts steeg de invoer van halffabrikaten van alle soorten staal in 1925 tot 50 pCt. boven het gemiddelde cijfer van de vier jaren 1910—'13 en in dezelfde perioden nam de invoer van balken en andere bouwmaterialen eenigzins toe, terwijl de uitvoer tot de helft daalde. Aan den anderen kant blijft de invoer van verzinkte platen en blik onbetekenend, terwijl de uitvoer van de eersten op dezelfde hoogte bleef en die van de laatste toenam.

In sommige gevallen is het duidelijk, dat de achteruitgang van den handel toegeschreven moet worden hetzij aan een daling van den omvang der vraag naar bepaalde producten — een toeneming van het wereldverbruik van ijzer en staalproducten is niet te verwachten — of aan de vestiging van industrieën in nieuwe streken. Over het algemeen is het echter nog te

vroeg om te zeggen, hoe de concurrerende positie van ons land feitelijk is. Voorzover het de groote industrie-ele maatschappijen op aandeelen betreft, hebben vele haar financiëelen toestand weder op een gezonde basis gebracht, terwijl verschillende andere hiermede nog bezig zijn. Eerst wanneer zulks geschied is en de niet meer in bedrijf zijnde fabrieken geheel zijn afgeschreven, zal men over de mogelijkheid van een grootere rationalisatie van de binnenlandsche industrie kunnen spreken. Eerst dan zal het werkelijk mogelijk zijn een balans van den toestand op te maken. Het is te hopen, dat, wat voor stappen de Regeering ook moge nemen om de industrie te steunen, deze in ruil hiervoor, ten minste zooveel mogelijk, eene organisatie op modernen grondslag zal waarborgen.

AANTEKENINGEN.

De Economische Toestand in Groot-Brittannië in 1928.

Het jongste maandbericht van de Midland Bank Ltd. bevat een overzichtelijk artikel over dit onderwerp, waaraan het volgende ontleend is.

Over het algemeen is de economische toestand dit jaar, in vergelijking met 1927, achteruitgegaan. Hierop wijzen zoowel het indexcijfer der productie van de London and Cambridge Economic Service als de werkloosheidscijfers. Einde Juli bedroeg het aantal werklozen 250.000 meer dan een jaar te voren. Tot deze vermeerdering droegen de kolenmijnen 67.000, de katoen-, linnen- en wolindustrie 60.000 en het bouwbedrijf 29.000 bij.

Voor al in de basisindustrieën is de toestand op het oogenblik buitengewoon slecht. In de kolenindustrie, die het meest onder de depressie te lijden heeft, is de productie sedert het vorige jaar aanzienlijk gedaald. Het probleem van de permanente werkloosheid heeft op het oogenblik de aandacht van een kleine staats-commissie, the Industrial Transference Board, die een voorstel gedaan heeft tot verbetering der emigratiefaciliteiten en, als een gedeeltelijke oplossing, tot verplaatsing van arbeiders uit de depressiegebieden naar streken, waar behoefte is aan arbeidskrachten. De export van kolen bedraagt voor de eerste zeven maanden van 1928 28¼ miljoen ton tegenover 30½ miljoen ton in dezelfde periode van het vorige jaar, terwijl de gemiddelde prijs per ton bijna 3 shilling gedaald is.

De cijfers uit de ijzer- en staalproductie wijzen in dezelfde richting. De toestand in de machine-industrie was echter zeer bevredigend, wat hoofdzakelijk toe te schrijven is aan een grootere buitenlandsche vraag.

De katoenindustrie heeft eveneens met moeilijkheden te kampen, die niet alleen een algemeen karakter dragen, maar ook van specialen aard zijn. Deze industrie werkt beneden capaciteit, doch zij heeft voorstellen tot loonsverlaging en tot in onderling overleg vastgestelde kortere werktijden verworpen. De plannen tot verbetering van den toestand gaan thans in de richting van fusie en gemeenschappelijke organisatie van den verkoop.

Een merkwaardig contrast met de basisindustrieën vormen de nieuwe industrieën, die zich de laatste jaren in toenemende mate ontwikkelen. Van belang voor de opleving der oude industrieën is de bij de indiening der begroting aangekondigde belastingverlaging¹⁾, die volgend jaar October in werking zal treden, terwijl er sprake van is, dat een gedeelte van het plan reeds vroeger tot uitvoer gebracht zal worden.

Wat de tariefpolitiek betreft zijn onder de tegenwoordige regeering geen protectionistische maatregelen te verwachten. Het voorstel om een onderzoek in te stellen naar de wenschelijkheid tot het heffen van een invoerrecht op ijzer en staal, is onlangs met beslistheid afgewezen.

¹⁾ Zie E.-S. B. van 2 Mei jl.: „De Engelsche Begroting” door F. W. Forge.

Statistische cijfers van de productie, den buitenlandschen handel en de werkloosheid.

	Index cijfer van de Productie ¹⁾ 1913 = 100	Kolen-productie ²⁾	Ijzererts		Staal productie	Scheepsbouw. Tonnage in aanbouw	Netto invoeren	Uitvoer van Britsche goederen	Aantal verzekerde werkloozen
			Productie	Hoogovens in werking					
1927		000 tons			000 tons		£ miljoenen		
Januari	—	21,900	435	152	731	—	103.7	55.4	1,451,103
Februari	—	21,400	571	166	827	—	83.1	52.9	1,315,444
Maart	—	23,900	672	178	949	—	102.7	62.1	1,187,782
1ste Kwartaal ..	99.7	67,200	1,678		2,507	580	289.5	170.4	
April	—	20,500	680	189	850	—	88.8	52.6	1,133,090
Mei	—	22,100	720	184	885	—	84.0	63.3	1,058,791
Juni	—	20,100	651	176	747	—	88.7	56.0	1,069,386
2de Kwartaal ..	95.7	62,700	2,051		2,482	437	261.5	171.9	
Juli	—	20,200	646	174	687	—	83.7	56.1	1,113,963
Augustus	—	20,500	596	165	643	—	81.3	59.4	1,129,953
September	—	21,400	592	160	777	—	93.4	60.6	1,126,267
3de Kwartaal ..	94.5	62,100	1,834		2,107	370	258.4	176.1	
October	—	21,000	596	162	699	—	95.6	61.2	1,156,273
November	—	21,500	576	155	699	—	96.8	70.6	1,209,686
December	—	21,100	559	149	605	—	95.1	58.8	1,194,305
4de Kwartaal ..	95.1	63,600	1,731		2,003	377	287.6	190.6	
1928									
Januari	—	21,800	561	148	626	—	90.1	59.7	1,260,503
Februari	—	21,000	551	148	764	—	87.2	57.2	1,227,504
Maart	—	22,500	593	150	793	—	99.2	65.0	1,127,622
1ste kwartaal ..	93.4	65,300	1,705		2,183	342	276.5	181.9	
April	—	18,500	563	149	644	—	85.8	55.3	1,127,748
Mei	—	20,100	592	148	753	—	87.6	58.6	1,168,009
Juni	—	19,300	564	141	709	—	87.9	59.5	1,273,360
2de Kwartaal ..	91.8	57,900	1,719		2,106	279	261.3	173.4	
Juli	—	18,500	538	131	667	—	87.0	60.9	1,377,031

1) London and Cambridge Economic Service. 2) Geraamd uit de wekelijksche opgave van het Ministerie van Mijnen.

Ook voor den landbouw, die eveneens reeds vele jaren onder een depressie lijdt, zal het nieuwe belastingstelsel van voordeel zijn. Onlangs werd een wet aangenomen tot het verstrekken van credieten, zoowel met een korten als met een langen looptijd, aan de landbouwers. De credieten op langen termijn zullen verleend worden door een nieuwe, door den Staat gesteunde instelling, de Agricultural Credit Corporation, die samenwerkt met de handelsbanken. Men erkent intusschen, dat dit hulpmiddel niet afdoende zal zijn, omdat het kwaad niet bij den wortel wordt aangetast.

De spoorwegen lijden, zooals vanzelf spreekt, door de depressie in de „zware" industrieën. Ten gevolge van de afnemning van het vervoer dezer industrieën zijn de inkomsten aanzienlijk gedaald. Eenige verbetering in den toestand is te verwachten in verband met de onlangs verkregen toestemming om eveneens het wegtransport te mogen uitoefenen, waardoor de spoorwegen beter de concurrentie van de particuliere autobussen het hoofd kunnen bieden. Eveneens zal de aangenomen verlaging van loonen, salarissen en tantièmes aanzienlijke besparingen geven.

In tegenstelling met den binnenlandschen toestand, geeft de buitenlandsche handel reden tot groote tevredenheid. Vergeleken met de eerste zeven maanden van 1927 is de invoer gedaald, terwijl de uitvoer aanzienlijk is toegenomen, waardoor het passiefsaldo der handelsbalans met ongeveer £ 27,5 miljoen is verminderd. Dit resultaat is hoofdzakelijk toe te schrijven aan den vermeerderden uitvoer van eindproducten.

De financiële positie is uitermate sterk. De emissiemarkt kenmerkte zich aan het begin van dit jaar door een buitengewone bedrijvigheid. Het grootste deel der emissies diende voor het binnenland, voornamelijk voor de financiering van de samensmelting en herkapitalisatie van bestaande ondernemingen.

Onderstaande tabel geeft naast de Londensche en provinciale bankclearings, een overzicht van de voor binnenlandsche en overzeesche doeleinden uitgegeven fondsen.

De goudvoorraad van de Bank of England steeg tot £ 176 miljoen, ten gevolge van den invoer uit de Vereenigde Staten, Zuid-Afrika en Rusland, dat zijn

	Bank Clearings		Nieuwe kapitaals-uitgiften voor	
	Londen	Provincie	Binnenl. doeleinden	Overzeesche doeleinden
1927	£ miljoenen		£ duizenden	
Januari ..	3.680.5	145.9	10.317	16.015
Februari ..	3.166.3	134.1	15.430	6.469
Maart	3.583.3	153.2	27.738	6.976
April	3.440.6	132.2	13.123	9.145
Mei	3.751.2	145.3	23.914	10.602
Juni	3.318.4	131.6	12.373	7.592
Juli	3.410.7	146.3	16.336	18.558
Augustus ..	3.245.2	139.3	2.091	139
September ..	3.193.9	133.3	3.182	1.858
October	3.686.9	156.3	14.755	22.970
November ..	3.482.6	148.7	23.169	25.600
December ..	3.590.8	143.7	13.615	12.747
1928				
Januari ..	3.933.7	152.1	14.178	19.616
Februari ..	3.413.2	142.5	22.627	5.245
Maart	3.745.5	153.6	18.652	23.043
April	3.677.5	136.9	10.628	7.978
Mei	3.914.4	145.0	25.752	13.523
Juni	3.703.8	131.8	25.404	15.968
Juli	3.715.3	143.1	24.115	17.705

betalingen voor graan en andere doeleinden met goud vereffende. Opmerkelijk is echter, dat deze vermeerderde goudvoorraad niet tot een vergroting der credietbasis geleid heeft door de politiek van de Bank of England, die tegelijk met den goudinvoer als credietnemer op de geldmarkt optrad. Volgens de statistieken overschreed de verkoop van regeeringsobligaties zelfs het bedrag van het binnengestroomde goud, zoodat de banken hun credietverleening moesten inkrimpen. Het recordbedrag aan goud versterkt evenwel de positie van de centrale bank, die aan eventuele goudonttrekkingen kan voldoen zonder het disconto te verhoogen. Het bovenstaande statistisch overzicht geeft nog enkele gedetailleerde cijfers, betrekking hebbende op de productie en den handel.

De Amerikaansche geldmarkt in het najaar van 1928.

Aan een lezing, die de heer Benjamin M. Anderson, economist van de Chase National Bank te New York, op 13 September jl. voor de Northern Anthracite

Bankers Association gehouden heeft, is het volgende ontleend:

Het is een welbekend feit, dat in het najaar steeds een toenemende vraag naar geld en crediet ontstaat, ten gevolge van den verkoop van den oogst, de opleving van den handel, vooral met Kerstmis en de extra salarisuitkeeringen aan het eind van het jaar. Deze vraag doet de geldtarieven van het begin van den herfst tot het eind van het jaar voortdurend stijgen. Het is daarom van belang na te gaan, welke eischen dit najaar aan de Amerikaanse geldmarkt gesteld zullen worden.

In de eerste plaats neemt de hoeveelheid chartaal geld toe. De totale hoeveelheid geld in circulatie in de Vereenigde Staten, met uitzondering van de bedragen, die in de schatkist en bij de Federal Reserve Banks liggen, wordt maandelijks door deze banken gepubliceerd. De volgende tabel geeft het gemiddelde dagelijksch bedrag van de geldcirculatie voor elke maand van de vijf laatste jaren en van het loopende jaar tot en met Juli (in millioenen dollars):

Dagelijksch gemiddelde	1923	1924	1925	1926	1927	1928
Januari	4,679	4,847	4,863	4,891	4,903	4,785
Februari	4,672	4,832	4,807	4,854	4,843	4,709
Maart	4,713	4,870	4,821	4,864	4,856	4,710
April	4,731	4,886	4,809	4,882	4,880	4,730
Mei	4,764	4,866	4,797	4,871	4,860	4,722
Juni	4,779	4,830	4,794	4,881	4,831	4,736
Juli	4,812	4,810	4,798	4,916	4,851	4,746
Augustus	4,833	4,800	4,819	4,912	4,849	....
September	4,901	4,853	4,908	4,969	4,917	....
October	4,941	4,891	4,945	5,001	4,934	....
November	4,953	4,970	4,960	5,008	4,936	....
December	5,071	5,088	5,119	5,128	5,048	....
Stijging:						
Juli-December	259	278	321	212	197	

Hieruit blijkt, dat de vermeerdering der geldcirculatie in het najaar gedurende de laatste vijf jaren gemiddeld ongeveer 250 millioen dollar bedragen heeft. Deze cijfers zijn echter maandgemiddelden, zoodat de uiterste afwijkingen veel grooter zijn. Vooral omstreeks Kerstmis neemt de geldcirculatie aanzienlijk toe en bedraagt dan meer dan het Decembergemiddelde. De groote betekenis van deze cijfers blijkt niet zoozeer uit een vergelijking met het totale bedrag der uitstaande deposito's van de handelsbanken, maar veel meer uit een vergelijking met de reserves van de bij het Federal Reserve systeem aangesloten banken. Iedere vermeerdering van de werkelijke circulatie, met uitzondering van die van de schatkist en van de Federal Reserve Banks moet praktisch verkregen worden door een beroep op deze reserves, die bij de Federal Reserve Banks op deposito staan. Deze reserves bedroegen op 5 September jl. 2.273.000.000 dollar. De normale vraag in het najaar naar een vermeerderde geldcirculatie moet dus 10 pCt. van de reserves van de „Member Banks” overtreffen.

Eveneens blijkt uit bovenstaand overzicht, dat de vraag naar ruilmiddelen in de verschillende jaren aanzienlijk wisselt. De herfst van het vorige jaar toonde geen groote opleving, terwijl er aan den anderen kant in 1925 hooge eischen aan de geldmarkt gesteld werden.

Een andere factor, die de vraag naar geld beheerscht, zijn de bankcredieten voor handelsdoeleinden. Slechts voor ongeveer 650 van de grootste banken, die wekelijksche opgaven aan de Federal Reserve Banks verstrekken, kan het bedrag dezer credieten bepaald worden. Hoewel het aantal zeer gering is, beschikken deze banken ongeveer over 47 pCt. van alle leeningen en investeringen der handelsbanken. De volgende cijfers toonen de stijging van het laagste punt in den zomer tot het hoogste punt in het najaar van de gedurende de laatste zes jaren door deze banken verstrekte leeningen (in millioenen dollars):

	1922	1923	1924
Maximum: 20 Dec.	7,280	8,038	8,241
Minimum: 5 Juli.	7,002	7,743	7,821
Stijging:	278	295	420
Procentueele stijging:	3,97	3,8	5,37

	1925	1926	1927
Maximum: 14 Oct.	8,488	8,822	8,841
Minimum: 29 Juli.	8,013	8,379	8,559
Stijging:	475	443	282
Procentueele stijging:	5,93	5,29	3,3

Zooals vanzelf spreekt, hebben de bovenstaande cijfers alleen een symptomatische waarde. De stijging van de leeningen van alle banken in de Vereenigde Staten gedurende den herfst is waarschijnlijk meer dan tweemaal zoo groot als deze cijfers aangeven. De toeneming van deze leeningen heeft echter niet zoo'n groote betekenis als de stijging van de geldcirculatie, die tot een evenredige vergroting der bankreserves moet leiden, terwijl de leeningen voor een groot deel een stijging van de bankdeposito's met zich mede brengen, daar de leener in de groote meerderheid der gevallen genoeg neemt met het trekken van een chèque. In dit geval wordt de reservepositie alleen beïnvloed voor zoover de stijging der deposito's een toeneming der reserves vereischt. Zelfs indien de noodzakelijke vergroting der reserves uit dien hoofde precies te berekenen was, dan zouden wij deze stijging nog niet kunnen voegen bij den druk, die op de reserves gelegd wordt door de onttrekking van gereed geld, aangezien een deel der leeningen bestemd is voor de omzetting in kasgeld en dit dus tot op zekere hoogte tot een dubbeltelling zou leiden.

Ten slotte zijn er nog enkele factoren, die in den herfst de vraag naar geld doen toenemen. Voordat het bedrijfsleven zich tot de banken wendt, zal het waarschijnlijk nog gebruik maken van haar liquide activa. De ondernemingen, die hun geldbehoefte moeten uitbreiden, kunnen staatsobligaties of andere effecten verkoopen, hun call-leeningen opzeggen of hun „time deposits” (deposito's met een opzegtermijn van een maand of langer) veranderen in dadelijk opvraagbare deposito's. Het gevolg van elk dezer transacties is een vermeerderde vraag op de geldmarkt. De eerste transactie heeft de tendens de geldmiddelen, die voor andere doeleinden beschikbaar waren, te verminderen, de tweede transactie onttrekt geld aan de effectenbeurs, terwijl de verandering van „time deposits” in dadelijk opvraagbare deposito's direct aanleiding geeft tot de stijging der reserves, daar voor „time deposits” slechts een reserve van 3 pCt. en voor dadelijk opzegbare deposito's een veel hooger percentage vereischt is.

De bovenstaande uiteenzetting leert duidelijk, dat in normale omstandigheden de behoefte aan reserves van de bij het Federal Reserve systeem aangesloten banken in het najaar met meer dan \$ 250.000.000 stijgt.

Een van de bronnen, waaruit deze reserves aangevuld kunnen worden, is de goudtoevoer uit het buitenland. Deze mogelijkheid is niet zeer waarschijnlijk, daar Europa niet geneigd zal zijn tot het zenden van goud en aan den anderen kant Canada een bepaalde hoeveelheid zal opnemen. Een voorspelling is daarom zeer moeilijk.

Een aanvulling van de hoeveelheid circuliatiemiddelen zal daarom ongetwijfeld van de Federal Reserve Banks moeten uitgaan, die een druk op de reserves kunnen opheffen door een credietexpansie. Een vermeerdering van de hoeveelheid credietmiddelen zal echter niet zoo gemakkelijk gaan als in de vorige jaren. Het totaalbedrag van de door de Federal Reserve Banks verleende credieten bedroeg op 5 September jl. 1.474 millioen dollar tegen 1.147 millioen dollar op 7 September 1927. De „member banks” kunnen meer crediet verkrijgen door middel van herdiscontingering, maar het totaalbedrag der herdisconto's bedroeg op 5 September jl. reeds 1.080 millioen dollar tegen 449 millioen dollar op 7 September van het vorige jaar, en zij doen op het oogmerk moeite dit bedrag te verminderen. Aan den anderen kant is het duidelijk, dat een uitbreiding der credietverleening den banken meer gelegenheid geeft tot herdiscontingering over te gaan.

Een andere belangrijke factor voor de ontspanning

van de geldmarkt is, dat de Federal Reserve Banks gewoonlijk in het najaar een grooter bedrag aan accepten in de open markt koopen, zooals uit de volgende cijfers blijkt:

Stijging van het bedrag der door de Federal Reserve Banks op de open markt gekochte wissels (in miljoenen dollars).

6 Augustus—31 December 1924	365
5 Augustus—31 December 1925	162
4 Augustus—31 December 1926	152
3 Augustus—28 December 1927	208

Bij de beschouwing van deze cijfers is het van belang zich te herinneren, dat in de jaren 1924 en 1927 de Federal Reserve Banks een gemakkelijke geldpolitiek volgden, zoodat de cijfers voor 1925 en 1926 een normaler toestand weergeven. Op grond van deze cijfers kan dan ook worden aangenomen, dat de Federal Reserve Banks de reserves van de bij hen aangesloten banken door middel van den aankoop van effecten in de open markt zullen aanvullen met 152 tot 162 miljoen dollar.

Bovendien kunnen de Federal Reserve Banks de geldmarkt van middelen voorzien door den aankoop van staatsobligaties, doch de beschikbare cijfers toonen geen seizoenstendens in dit opzicht, en een voorspelling op dit punt zou een kennis van de politiek van deze banken inhouden.

Over het algemeen rechtvaardigen de cijfers niet de conclusie, dat de geldmarkt voor het eind van het jaar zal ontspannen.

Indexcijfers van groot- en kleinhandelsprijzen in Nederlandsch-Indië.

De maandstatistiek 1928 No. 6 van het Centraal Kantoor voor de Statistiek te Weltevreden bevat o.m. het volgende:

Invoer. De serie van de invoerartikelen omvat 72 artikelen, welke in vijf groepen zijn verdeeld.

Het algemeene niveau dezer goederen onderging in het eerste halfjaar van 1928 slechts onbelangrijke wijzigingen. Nadat in de eerste zes maanden van 1927 het indexcijfer nagenoeg constant op 161 was blijven staan, trad in Juli een daling in, die zich geleidelijk voortzette, mede onder invloed van de lagere petroleum-prijzen. In December stond het indexcijfer op 156, ruim 4 pCt. beneden den aanvang van het jaar. Thans blijft het gemiddelde niveau op 155.

De grootste van de 5 groepen, de textiele goederen, geeft in het algemeen eveneens weinig schommelingen te zien. Opmerkelijk is echter wel het verloop van één dezer artikelen, n.l. dat van gebleekte shirtings te Batavia in de laatste maanden. Van September 1927 tot en met Februari 1928 heeft het indexcijfer van dit artikel tusschen 210 en 207 geschommeld. Sedert Maart bedroeg het 190, 212, 232 en 217.

Van de levensmiddelen valt in de laatste maanden de prijsdaling van Australische ham op. Sinds Januari bedraagt de daling 19 pCt. Ook de prijzen van Australisch meel zijn in Juni gedaald en wel met ruim 5 pCt. In verband met de geringe aanvoeren van Britsch-Indische en Saigon rijst ontbraken noteeringen van bovengenoemde soorten rijst op de Bataviaasche markt.

Ongewijzigd blijft het gemiddelde prijsniveau van de metalen op 140 staan. Toch valt bij een tweetal ijzersoorten een geleidelijke daling te constateeren, welke opgeheven wordt door de stijging van andere. Zoo daalde het indexcijfer van dakijzer in 1927 van 153 tot 132 en vervolgens tot 122 in Juni j.l. Plafondijzer daalde in 1927 van 172 tot 159 en tot 148 in Juni. Hier tegenover staat echter een stijging van profielijzer van 135 in Januari 1928 tot 148 in Juni.

De prijzen van zinkwit uit de groep chemicaliën en verfstoffen zijn sedert het vorige jaar dalende. De invloed hiervan op het groepsindexcijfer is echter gering, dit cijfer bedroeg van Januari/Maart 145, sedertdien 144.

In de laatste groep, die der diverse artikelen, valt afgezien van de wijzigingen in de petroleum-prijzen, geen belangrijke prijsdaling waar te nemen.

Uitvoer. De belangrijke exportgewassen blijven nog steeds laag genoteerd.

Thee is sedert November 1927 ruim 22 pCt. gedaald in prijs.

De noteeringen van suiker No. 16 e.h. zijn in Juni j.l. zelfs tot beneden het niveau van 1913 gedaald. Ook voor superieur kwamen sedert eind 1925 dergelijke lage prijzen niet voor.

Het niveau van de rubberprijzen, sedert Januari met ongeveer 56 pCt. gedaald, wijzigde zich in Juni zeer weinig. Tapioka liep eveneens in prijs terug, evenals de noteering van huiden.

Een belangrijke daling van den peperprijs hief voor de helft de stijging van maïs op in de maand Juni.

Weinig verandering hebben de koffieprijzen ondergaan, die sedert Januari ruim 30 pCt. boven den prijs van 1913 blijven. Toch heeft dit product een aanzienlijke verbetering ondergaan sedert Augustus 1927. In Januari van dat jaar stond het indexcijfer nog op 155, in Augustus 26 pCt. lager op 110. Sedertdien zijn de koffieprijzen wederom ruim 12 pCt. omhoog gegaan, welke stijging overeenstemt met het prijsverloop op de buitenlandsche markten.

Tegenover bovengenoemde dalende noteeringen staan eenige minder belangrijke producten, die hoogere prijzen behaalden. Hiertoe behoort in de eerste plaats cacao. In Juni steeg de prijs met ruim 7 pCt. tot het niveau van 1924, hetwelk boven dat van de laatste jaren staat. Niet onbelangrijk is het in dit verband de geëxporteerde hoeveelheden van de laatste jaren te vergelijken. Uitgevoerd werd resp. in Juni 1926, 1927 en 1928 bruto 52.184 KG., 40.828 KG. en 190.331 KG., terwijl totaal in de eerste zes maanden van genoemde jaren de uitvoer bedroeg 155.875 KG., 186.968 KG. en 364.955 KG.

Ook de ongepelde arachides steeg ruim 7 pCt. in prijs j.l. Juni, waarmede eveneens de prijzen der laatste jaren worden overtroffen. Vergelijken we de exportcijfers, dan blijkt in de maand Juni van de jaren 1926, 1927 en 1928 uitgevoerd te zijn resp. 161.523 KG., 439.064 KG. en 531.994 KG., voor het eerste halfjaar zijn de cijfers resp. 1.001.039 KG., 1.915.494 KG. en 4.354.860 KG. Vergelijkt men hierbij het totaal in 1926 en 1927 uitgevoerde gewicht van resp. 2.270.681 en 4.082.770 KG., dan blijkt reeds in de eerste helft van 1928 de export groter te zijn geweest dan in de 12 maanden van 1926 en 1927. Hetzelfde geldt voor den export van de gepelde arachides.

Het gemiddelde prijsniveau van de exportproducten steeg ten gevolge van een en ander tot 133 in Juni.

Het algemeene indexcijfer voor alle groothandelsartikelen te zamen daalde 1 punt.

Indexcijfers van 72 invoer- en 20 uitvoerartikelen in den groothandel te Batavia, Soerabaja en Semarang.

	Invoerartikelen.					Totaal	Uitvoerartikelen	Totaal groothandel
	Textielgoederen ¹⁾	Levensmiddelen ²⁾	Metalen ³⁾	Chemicaliën ⁴⁾	Diversen ⁵⁾			
1913.	100	100	100	100	100	100	100	
1923.	207	163	174	170	169	180	150	
1924.	213	164	167	160	168	178	155	
1925.	208	161	160	150	165	172	146	
1926.	185	157	151	153	169	165	137	
1927.	174	147	152	152	174	161	132	
Juni	174	147	152	152	174	161	132	
Juli	173	147	149	150	175	160	128	
Augustus	175	147	149	149	176	161	130	
September	175	145	146	147	175	159	129	
October	175	148	145	146	172	159	128	
November	173	148	144	146	169	158	128	
December	173	147	142	145	163	156	127	
Januari 1928.	172	150	140	145	158	155	130	
Februari	172	149	140	145	158	155	129	
Maart	172	147	140	145	157	154	132	
April	173	149	140	144	157	155	133	
Mei	174	146	140	144	164	156	132	
Juni	174	146	140	144	163	155	133	

¹⁾ 20 art. ²⁾ 12 art. ³⁾ 12 art. ⁴⁾ 15 art. ⁵⁾ 13 art.

Kleinhandelsprijzen. De serie indexcijfers van artikelen van in- en uitheemschen oorsprong is zoo samengesteld, dat de inheemsche en de uitheemsche groep geheel parallel zijn.

In Juli kwam het gemiddelde niveau van de inheemsche artikelen wederom op 160, gelijk aan de maanden April en Mei. De rijstprijzen zijn na het laagste punt in Juni bereikt te hebben, evenals op de passers in verband met het seizoen stijgende. Ook de eierenprijzen gingen omhoog.

Bij de uitheemsche artikelen vonden echter verdere dalingen plaats, waardoor het gemiddelde van de groep tot 147 daalde.

Het indexcijfer van de 40 artikelen te zamen steeg twee punten.

Passerprijzen. De gemiddelde passerprijzen van 119 passers op Java en Madoera van de Inlandsche landbouwgewassen waren in 1927 aanzienlijk gedaald. Ook dit jaar blijft het niveau van de prijzen in verband met de ruime

Indexcijfers van kleinhandelsprijzen van verbruiksartikelen van in- en uitheemschen oorsprong te Batavia.

	In- heemsch 1)	Uit- heemsch 1)	Totaal	Voeding 2)
1913/14	100	100	100	100
1923 ..	194	173	183	182
1924 ..	182	158	170	170
1925 ..	169	152	160	159
1926 ..	169	148	159	156
Juli 1927 ..	167	149	158	156
Augustus ..	165	149	157	154
September ..	165	149	157	154
October ..	163	148	155	153
November ..	162	148	155	152
December ..	160	149	155	153
Januari 1928 ..	160	149	154	154
Februari ..	159	149	154	154
Maart ..	162	148	154	154
April ..	160	150	155	154
Mei ..	160	150	155	154
Juni ..	155	148	152	150
Juli ..	160	147	154	152

1) 20 artikelen. 2) 35 artikelen.

oogsten nog laag, zelfs beneden 1927. Zeer sterk gedaald in prijs zijn vooral in de laatste maanden cassave, gaplek en aardnoten ten opzichte van 1927. In Juni zijn volgens de voorloopige cijfers de prijzen van padi, maïs en ook aardnoten reeds weer iets gestegen.

MAANDCIJFERS.

GIRO-OMZET BIJ DE NEDERLANDSCHE BANK.

	Augustus 1928		Augustus 1927	
	Posten	Bedrag	Posten	Bedrag
Voor rekeninghouders	51.482	f 3.253.514.000	50.199	f 2.871.609.000
waarvan door de H.-bank plaatselijk	39.396	„ 2.898.114.000	38.312	„ 2.546.030.000
Ter voldoening van Rijksbelast.	1.173	„ 9.488.000	1.613	„ 10.870.000

PRODUCTIE DER STEENKOLEN-, BRUINKOLEN- EN ZOUTMIJNEN.

(Gegevens verstrekt door den Hoofdingenieur der mijnen.)
I. Gezamenlijke Steenkolenmijnen.

	Juni 1928	Jan./Juni 1928	Jan./Juni 1927
Prod. Steenkolen in tonnen.	894.217	5.270.756	4.418.121
Kolenslik	19.667	111.930,4	65.408
Aantal normale werkdagen	25 ³⁾	151	149

II. Bruinkolenmijn „Carisborg”.

	Juni 1928	Jan./Juni 1928	Jan./Juni 1927
Netto-productie in tonnen..	18.688	107.121	99.001,8
Aantal normale werkdagen	26	152	102

III. Zoutmijnen.

(Kon. Ned. Zoutindustrie te Boekelo.)

	Juni 1928	Jan./Juni 1928	Jan./Juni 1927
Afgeleverd:			
Geraff. zout	2.847	16.287	15.554,5
Industriezout	47	349,5	270,5
Afvalzout	320	1.031	702
Aantal normale werkdagen	26	153	151

Arbeiders.

Aantal.	Gezamenlijke Steenkolenmijnen	Bruinkolenmijn „Carisborg”	Zoutmijnen
1 Juli 1928	{ 9.546 ¹⁾ 24.274 ²⁾	165	136
1 Juli 1927	{ 9.130 ¹⁾ 24.295 ²⁾	174	131

1) bovengronds. 2) ondergronds. 3) Mijn Laura 26 dagen.

OVERZICHT VAN DE INDISCHE MIDDELEN. 1)

(In Guldens).

	Juni 1928	Sedert 1 Januari 1928	Overeenkomstige periode 1927
<i>Belastingen.</i>			
Pachten excl. pandhuizen.	6.425	38.485	62.623
Invoerr. incl. Landsgoed	7.680.246	45.147.467	38.602.799
Uitvoerr. incl. Landsgoed.	1.037.795	6.419.604	6.895.531
Accijnzen	2.886.380	19.315.374	16.326.706
Andere ontv. I. U. en A...	24.361	153.776	128.961
Statistiekrecht	612.613	3.087.106	2.868.947
Personeele belasting	414.107	2.052.371	1.848.125
Inkomstenbelasting	3.797.299	20.737.611	20.766.763
Vennootschapsbelasting ..	1.894.757	8.523.096	8.982.204
Oorlogswinstbelasting ..	2) 161.735	18.958.482	2) 143.560
Opgeheven productenbel..	—	155.656	2) 3.544.479
Verponding	460.490	2.991.316	4.068.787
Recht van openb. verkoop.	194.526	1.170.874	1.224.187
Zegelrecht	1.555.244	7.834.088	7.379.846
Overschr. van vaste goed.	193.891	1.344.074	1.309.424
Recht v. succ. en overgang	7.303	168.960	154.914
Vergunning speelafels ..	6.850	85.824	110.614
Slachtbelastingen	655.762	3.538.152	3.037.413
Bijzondere bel. buitengew.	25.734	105.022	92.263
Hoofdgeld	7.318	30.863	55.017
Landelijke inkomsten....	4.788.886	11.970.829	10.284.518
Belasting op loterijen....	1.446	407.474	203.861
Totaal	26.089.698	154.236.504	120.715.464
<i>Monopolies.</i>			
Opium	3.637.384	21.289.909	19.274.521
Zout	1.642.749	9.368.335	9.262.288
Pandhuizen	1.972.151	11.531.508	11.870.437
Totaal	7.252.284	42.189.752	40.407.246
<i>Producten.</i>			
Kina	62.886	294.533	268.497
Landscaoutchoubedrijf ..	622.043	4.114.799	3.949.589
Boschwezen	1.934.821	9.320.552	9.166.337
Goud	143.670	776.667	845.401
Tin	4.735.648	28.027.989	36.505.025
Steenkolen	1.344.635	5.706.960	5.755.437
Aand.i/d. winst N.V. „Gem. Mijnb. Mij. Billiton”...	1.500.000	1.500.000	1.500.000
Totaal	10.343.703	49.741.500	57.990.286
<i>Bedrijven.</i>			
Havenwezen	956.672	6.823.473	4.739.026
Baggerdienst	427.651	1.870.137	1.483.583
Landsdrukkerij	134.496	222.863	346.746
Post-, Telegr.-en Tel.dienst	2.502.594	14.802.901	13.785.797
Spoor- en Tramwegen....	8.397.309	37.896.906	35.531.139
Waterkracht en Electricit.	142.478	777.746	663.810
Totaal	12.561.200	62.394.026	56.550.101
<i>Allerlei middelen.</i>			
Aandeel i/d. winst van de Javasche Bank.....	—	—	—
Afstand van grond	265.728	2.107.921	2.097.999
Mijnconcessies	23.987	161.337	103.227
Boeten en verbeurdverkl	122.657	670.208	577.612
Leges en salarissen, ontvangen d. de griffiers v/d. versch. rechtscoll...	31.713	192.292	253.097
Heffing terzake van gesl. werkovereenkomsten ..	37.304	294.780	308.831
Opbr. Wees- en Boedelkam.	143.623	478.927	371.866
Kadaster	29.040	166.760	130.302
Afkoop heerendienst. B.G.	300.973	2.943.013	3.161.860
Schoolgelden	416.231	2.438.173	2.395.046
Ontv. groote ziekeninrichtingen en krankzinnigengestichten	73.880	362.526	332.362
Ijk van maten en gew... Verk. en verh. van huizen	47.574	247.834	187.515
170.821	1.044.156	1.064.030	
Ontv. waterleidingen	272.838	498.289	420.971
Bakengelden	262.823	1.403.455	1.148.235
Loodgelden	251.845	1.373.201	1.130.080
Diversen	164.544	3.588.432	1.945.885
Totaal	2.615.581	17.971.304	15.628.918
Totaal generaal	58.862.466	326.533.086	291.292.015

1) In de uitkomsten 1928 en 1927 zijn begrepen de ontvangsten in Nederland over de eerste vijf maanden en die in Indië over het eerste semester.

2) Teruggegeven belastinggelden.

STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN.

N.B. *** beteekent: Cijfers nog niet ontvangen.

GELDKOERSEN.

BANKDISCONTO'S.

Ned. Bk.	{ Disc. Wissels. 4 1/2 13 Oct. '27	Zwits. Nat. Bk. 3 1/2 22 Oct. '25
	{ Bel. Binn. Eff. 5 1/2 13 Oct. '27	N. Bk. v. Denem. 5 2/3 Juni '27
	{ Vrsch. in R.C. 6 1/2 13 Oct. '27	Zweedsche Rbk 4 1/2 24 Aug. '28
Javasche Bank	4 1/4 Juli '26	Bank v. Noorw. 5 1/2 26 Mrt. '28
Bank van Engeland 4 1/2 21 Apr. '27		Bk. v. Tsjecho-
Duitsche Rijkbank 7 5 Oct. '27		slowakije . . . 5 8 Mrt. '27
Bank v. Frankrijk. 3 1/2 19 Jan. '28		N. Bk. v. O'rijk. 6 1/2 16 Juli '28
Belgische Nat. Bnk. 4 30 Juni '28		N. Bk. v. Hongk. 6 26 Aug. '26
Fed. Res. Bank N.Y. 5 12 Juli '28		Bank v. Italië. 5 1/2 25 Juni '28
Bank van Spanje . . . 5 2/3 Mrt. '23		Z.-Afr. Res. bnk 5 1/2 9 Jan. '28

OPEN MARKT.

	1928				1927	1926	1914
	22 Sept.	17/22 Sept.	10/15 Sept.	3/8 Sept.			
Amsterdam							
Partic. disc.	47/16	45/16-7/16	41/4-3/8	43/16-7/16	39/16-5/8	25/16-3	31/8-3/16
Prolong. . .	41/2	41/4-3/4	41/4-1/2	4-1/4	39/4-4	21/2-3/4	21/4-3/4
Londen							
Daggeld . . .	2 1/2-3 1/2	2 1/2-4 1/2	3 1/4-4 1/4	2 1/2-4 3/4	2-4 1/2	3-5	1 3/4-2
Partic. disc.	4 3/16	4 1/4-5/16	4 1/4	4 1/4-5/16	4 1/2-11/32	4 1/2-3/16	2 1/4-3/4
Berlijn							
Daggeld . . .	5-7	5-8	4 3/4-7 1/2	5-9	4-6 1/2	2 1/2-4 1/2	—
Partic. disc.	6 5/8	6 5/8	6 5/8	6 5/8	5 7/8	5	—
30-55 d. . .	6 5/8	6 5/8	6 5/8	6 5/8	5 7/8	4 3/4	2 1/8-1/2
Waren-							
wchsel.	7	6 7/8-7 1/4	6 7/8-7	6 7/8-7	6 1/8-3/8	5 1/4-1/2	—
New York							
Daggeld 1)	7 1/2-3 1/4	6 1/2-9 1/4	7-8 1/4	7 1/2-8 1/4	4-1/4	5-3/4	1 3/4-2 1/2
Partic. disc.	4 5/8	4 5/8	4 5/8	4 5/8	3 1/4	4	—

1) Koers van 21 Sept. en daaraan voorafgaande weken t/m. Vrijdag.

WISSELKOERSEN.

KOERSEN IN NEDERLAND.

Data	New York *)	Londen *)	Berlijn *)	Parijs *)	Brussel *)	Batavia 1)
18 Sept. 1928	2.49 7/16	12.09 1/8	59.43	9.74	34.66	100
19 " 1928	2.49 7/16	12.09 1/8	59.45	9.74 1/2	34.66 1/2	100
20 " 1928	2.49 7/16	12.09 1/8	59.44	9.74 1/2	34.66	100
21 " 1928	2.49 7/16	12.09 1/8	59.44	9.74 1/2	34.66	100
22 " 1928	—	—	—	—	—	100
24 " 1928	2.49 3/8	12.09 1/4	59.44 1/2	9.74 1/4	34.64 1/2	100
Laagste d.w. 1)	2.49 3/16	12.09 1/8	59.40	9.73	34.63	99 3/4
Hoogste d.w. 1)	2.49 1/2	12.10	59.45	9.75	34.68	100 1/4
17 Sept. 1928	2.49 7/16	12.09 1/8	59.43	9.74 1/4	34.66 1/2	100
10 " 1928	2.49 1/4	12.10 1/8	59.43 1/2	9.74 1/4	34.68 1/2	100
Muntpariteit	2.48 3/4	12.10 3/4	59.26	9.75	34.59	100

Data	Zwitserland *)	Weenen *)	Praag 1)	Boekarest 1)	Milaan **)	Madrid **)
18 Sept. 1928	48.—	35.15	7.38	1.50	13.03 3/4	41.27
19 " 1928	48.—	35.15	7.38	1.51	13.03 3/4	41.23 1/2
20 " 1928	48.—	35.12 1/2	7.38	1.50 1/2	13.03 3/4	41.17
21 " 1928	47.99	35.12 1/2	7.38	1.50	13.04	41.20
22 " 1928	—	—	7.38	1.51	—	—
24 " 1928	47.98	35.12 1/2	7.38	1.52	13.04 1/2	41.16
Laagste d.w. 1)	47.96	35.—	7.35	1.47	13.02 1/2	41.16
Hoogste d.w. 1)	48.02	35.25	7.40	1.54	13.07	41.32 1/2
17 Sept. 1928	48.01	35.15	7.39	1.51	13.03 1/2	41.25
10 " 1928	48.04	35.17 1/2	7.40	1.52	13.05 1/2	41.37
Muntpariteit	48.—	35.—	2)	48.—	13.09	48.—

Data	Stockholm *)	Kopen- hagen *)	Oslo *)	Hel- sing- fors 1)	Buenos- Aires 1)	Montreal 1)
18 Sept. 1928	66.75	66.55	66.55	6.26	105	2.49 1/2
19 " 1928	66.75	66.52 1/2	66.52 1/2	6.27 1/2	105	2.49 1/2
20 " 1928	66.72 1/2	66.50	66.50	6.28	105	2.49 7/16
21 " 1928	66.72 1/2	66.50	66.50	6.27 1/2	105	2.49 3/8
22 " 1928	—	—	—	6.27	105	2.49 3/8
24 " 1928	66.70	66.50	66.50	6.27 1/2	104 7/8	2.49 3/8
Laagste d.w. 1)	66.65	66.45	66.45	6.24	104 3/8	2.49 1/8
Hoogste d.w. 1)	66.77 1/2	66.55	66.55	6.30	105 1/4	2.49 3/4
17 Sept. 1928	66.75	66.52 1/2	66.52 1/2	6.27 1/2	105	2.49 1/2
10 " 1928	66.77 1/2	66.55	66.55	6.27 1/2	105	2.50
Muntpariteit	66.67	66.67	66.67	6.26 1/2	105 3/8	2.48 3/4

*) Noteering te Amsterdam. **) Noteering te Rotterdam.

1) Particuliere opgave.

2) Wettelijk gestabiliseerd tusschen 7.53 1/5 en 7.21 1/2.

In het eerste nummer van iedere maand komt een overzicht voor van een aantal niet wekelijks opgenomen wisselkoersen.

KOERSEN TE NEW YORK. (Cable).

Data	Londen (\$ per £)	Parijs (\$ p. 100 fr.)	Berlijn (\$ p. 100 Mk.)	Amsterdam (\$ p. 100 gld.)
18 Sept. 1928	4,85 1/8	3,90 1/2	23,82 3/4	40,09 1/2
19 " 1928	4,85 1/16	3,90 1/2	23,83 1/4	40,09 1/2
20 " 1928	4,85 1/32	3,90 5/8	23,83 1/4	40,09 1/2
21 " 1928	4,85	3,90 5/8	23,83 1/4	40,10
22 " 1928	4,84 31/32	3,90 5/8	23,83 1/2	40,10
24 " 1928	4,84 31/32	3,90 5/8	23,83 1/2	40,10
26 Sept. 1927	4,86 1/16	3,92 1/2	23,82 1/2	40,10
Muntpariteit	4,8667	13,92	23,81 1/4	40 3/16

KOERSEN TE LONDEN.

Plaatsen en Landen	Noteerings- eenheden	8 Sept. 1928	15 Sept. 1928	17/22 Sept. 1928 Laagste	22 Sept. 1928 Hoogste
Alexandrië . . .	Piast. p. £	97 1/2	97 1/2	97 7/16	97 7/16
Athene	Dr. p. £	375	375	374 3/4	375 1/4
Bangkok . . .	Sh. p. tical	1/10 5/16	1/10 1/2	1/10 1/2	1/10 1/2
Budapest . . .	Pen. p. £	27.84	27.83 1/2	27.82	27.87
B. Aires	d. p. \$	47 11/32	47 11/32	47 9/32	47 5/8
Calcutta	Sh. p. rup.	1/5 63/64	1/6	1/5 63/64	1/6 1/4
Constantin . . .	Piast. p. £	930	940	930	945
Hongkong . . .	Sh. p. \$	2/0 7/16	2/0 3/8	1/11 3/4	2/0 3/8
Kobe	Sh. p. yen	1/10 2/3	1/10 2/3	1/10 2/3	1/10 2/3
Lissabon	Eseu. p. £	107 5/8	107 1/2	107 3/4	108
Mexico	d. per \$	23 1/2	23 5/8	23 3/8	24 1/4
Montevideo . .	d. per \$	50 1/2	50 1/2	50 1/8	50 3/4
Montreal	\$ per £	4.84 9/16	4.84 3/4	4.84 5/8	4.85 1/8
R.d. Janeiro . .	d. per Mil.	5 29/32	5 29/32	5 57/64	5 59/64
Shanghai	Sh. p. tael	2/7 3/4	2/7 1/2	2/7 64	2/7 64
Singapore . . .	id. p. \$	2/3 25/32	2/3 51/64	2/3 23/32	2/4
Valparaiso 1).	\$ p. £	39.52	39.48	39.44	39.49
Warschau	Zl. p. £	43.35	43.37 1/2	43 1/8	43 3/8

1) 90 dg.

ZILVERPRIJS

GOUDPRIJS 2)

	Londen 1)	N.York 2)		Londen
17 Sept. 1928 . . .	26 1/16	56 7/8	17 Sept. 1928 . . .	84 11/16
18 " 1928	26 1/8	56 7/8	18 " 1928	84 11/16
19 " 1928	26 1/8	57	19 " 1928	84 11/16
20 " 1928	26 1/4	57 1/4	20 " 1928	84 11/16
21 " 1928	26 5/16	57 3/8	21 " 1928	84 11/16
22 " 1928	26 7/16	57 5/8	22 " 1928	84 11/16
24 Sept. 1927 . . .	25 13/16	56	24 Sept. 1927 . . .	84 11/16
20 Juli 1914 . . .	24 5/16	59	20 Juli 1914 . . .	84 11/16

1) in pence p. oz. stand. 2) Foreign silver in \$c. p. oz. fine. 3) in sh. p. oz. fine

STAND VAN 'S RIJKS KAS.

De Minister van Financiën maakt bekend:

Vorderingen.	15 Sept. 1928	22 Sept. 1928
Saldo bij de Nederlandsche Bank . . .	—	—
Saldo b. d. Bank voor Ned. Gemeenten	f 590.161,47	f 25.046,64
Voorschot op ultimo Aug. 1928 aan de gem. op voor haar door de Rijks- administratie te heffen gemeentelijke inkomstenbelasting en opcenten op de Rijksinkomsten belasting	" 23.984.014,76	" 23.984.014,96
Voorschotten aan Suriname	" 9.537.807,63	" 9.568.757,11
Kasvord. weg. creditverst. a/h. buitenl. Daggeldleeningen tegen onderpand van Staatsschuldbrieven	" 133.495.964,74	" 132.941.675,01
Saldo der postrekeningen van Rijks- comptabelen	—	—
Vordering op het Staatsbedrijf der P., T. en T. 2).	" 13.979.856,07	" 18.560.470,—
Id. op andere Staatsbedrijven 2)	" 3.605.348,03	" 3.785.348,03
Verplichtingen.		
Voorschot door de Nederl. Bank . . .	f 11.754.200,81	f 13.082.052,48
Schatkistbiljetten in omloop 1)	" 103.511.000,—	" 103.511.000,—
Schatkistpromessen in omloop	" 8.000.000,—	" 4.000.000,—
Waarvan direct bij de Ned. Bank . .	" 8.000.000,—	" 4.000.000,—
Zijverbons in omloop	" 11.373.707,—	" 11.549.372,50
Schuld a. d. Bank v. Ned. Gemeenten 2).	—	—
Id. aan Ned.-Indië	" 10.002.331,47	" 10.468.835,88
Id. aan Curaçao	" 163.489,14	" 163.127,29
Id. a. h. Alg. Burg. Pensioenfonds 2) . .	" 969.706,95	" 944.736,86
Id. a. h. Staatsbedrijf d. P., T. en T. 2) . .	" 30.419.285,55	" 35.028.747,99
Id. aan andere Staatsbedrijven 2)	" 1.565.000,—	" 1.565.000,—
Id. aan diverse instellingen 2)	" 6.867.990,01	" 6.887.058,87

1) Waarvan f 12.056.000 vervallende op 1 Juli 1929.

2) In regk.-crt. met 's Rijks Schatkist.

NEDERLANDSCH-INDISCHE VLOTTENDE SCHULD.

Vorderingen:	15 Sept. 1928	22 Sept. 1928
Saldo bij 's Rijks kas	f 10.002.000,—	f 10.469.000,—
Saldo bij de Javasche Bank	" 14.028.000,—	" 15.069.000,—
Verplichtingen:		
Betaalmiddelen in 's Lands Kas . . .	" 28.087.000,—	—
Waarvan Muntbiljetten	" 2.063.000,—	—
Muntbiljetten in omloop	" 41.334.000,—	" 41.485.000,—
Schuld aan het Ned.-Ind. Muntfonds . .	" 1.142.000,—	" 1.142.000,—
Idem aan de Ned.-Ind. Postspaarbank . .	" 1.093.000,—	" 1.174.000,—

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 24 September 1928.

Activa.		
Binnenl. Wis- sels, Prom. enz. in disc.	Hfdbk. f 39.425.990,21 Bijbnk. " 2.141.128,95 Ag.sch. " 10.590.508,91	f 52.157.628,07
Papier o. h. Buitenl. in disconto	192.857.288,—	
Idem eigen portef.		
Af: Verkocht maar voor de bk. nog niet afgel.		192.857.288,—
Beleeningen incl. vrsch. in rek.-crt. op onderp.	Hfdbk. f 35.342.039,01 Bijbnk. " 7.161.561,68 Ag.sch. " 59.659.583,55	f 102.163.184,24
Op Effecten	96.732.084,24	
Op Goederen en Spec.	5.431.100,—	102.163.184,24
Voorschotten a. h. Rijk		14.471.169,70
Munt en Muntmateriaal		
Munt, Goud	67.399.660,—	
Muntmat., Goud	367.521.227,05	
	f 434.920.887,05	
Munt, Zilver, enz.	22.629.503,27	
Muntmat., Zilver		457.550.390,32
Belegging 1/5 kapitaal, reserves en pensioenfonds		24.606.608,37
Gebouwen en Meub. der Bank		5.000.000,—
Diverse rekeningen		35.111.203,73
	f 883.917.472,43	
Passiva.		
Kapitaal		20.000.000,—
Reservefonds		7.157.903,12
Bijzondere reserve		8.000.000,—
Pensioenfonds		5.511.209,38
Bankbiljetten in omloop		797.162.355,—
Bankassigatiën in omloop		180.662,95
Rek.-Cour. saldo's: Het Rijk		—
Anderen	f 38.241.668,60	38.241.668,60
Diverse rekeningen		7.663.673,38
	f 883.917.472,43	
Beschikbaar metaalsaldo		f 289.929.747,53
Op de basis van 2/5 metaaldekking		122.812.810,22
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is		1.449.648.735,—

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Goud		Circulatie	Andere opeischb. schulden	Beschikk. Metaal-saldo	Dek-kings-perc.
	Munt	Muntmat.				
24 Sept. '28	67.400	367.521	797.162	38.322	289.930	54
17 " '28	67.397	367.521	803.308	33.938	289.493	54 1/2
10 " '28	67.400	367.521	814.381	33.408	287.300	54
3 " '28	67.408	367.521	831.844	34.975	283.530	53
27 Aug. '28	67.426	367.521	791.940	33.724	292.771	55 1/2
20 " '28	67.401	367.521	793.156	44.430	290.270	55
26 Sept. '27	67.898	318.275	796.026	35.311	247.388	50
25 Juli '14	65.703	96.410	310.437	6.198	43.521	54

Data	Totaal bedrag disconto's	Schatkist-promessen rechtstreeks	Beleeningen	Papier op het buitenl.	Diverse rekeningen 2)
24 Sept. 1928	52.158	4.000	102.163	192.857	35.111
17 " 1928	54.703	7.000	109.303	192.790	31.843
10 " 1928	57.731	10.000	103.269	192.718	40.134
3 " 1928	55.365	9.000	130.572	192.690	34.986
27 Aug. 1928	45.375	—	103.784	201.622	32.250
20 " 1928	45.481	—	104.050	210.722	36.429
26 Sept. 1927	144.799	—	128.561	126.640	36.655
25 Juli 1914	67.947	14.300	61.686	20.188	509

1) Op de basis van 2/5 metaaldekking. 2) Sluitpost activa.

SURINAAMSCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Metaal	Circulatie	Andere opeischb. schulden	Discont.	Div. rekeningen 1)
18 Aug. 1928..	975	1.585	607	1.062	534
11 " 1928..	956	1.596	596	1.059	490
4 " 1928..	956	1.654	584	1.067	488
28 Juli 1928..	975	1.526	450	1.069	490
21 " 1928..	980	1.449	572	1.064	469
20 Aug. 1927..	1.001	1.537	554	939	582
5 Juli 1914..	645	1.100	560	735	396

1) Sluitpost der activa.

JAVASCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens. De samengetrokken cijfers der laatste weken zijn telegrafisch ontvangen.

Data	Goud	Zilver	Circulatie	Andere opeischb. schulden	Beschikk. metaal-saldo
22 Sept. 1928	187.500		320.200	40.100	39.780
15 " 1928	187.200		324.100	40.900	41.200
8 " 1928	187.700		324.300	46.900	39.220
18 Aug. 1928	172.788	14.191	318.580	51.463	38.962
11 " 1928	172.941	14.421	319.402	52.722	38.512
4 " 1928	173.070	14.338	314.884	56.839	38.719
28 Juli 1928	173.313	14.276	312.719	57.501	39.501
24 Sept. 1927	183.831	17.616	321.414	76.990	122.087
25 Sept. 1926	199.092	30.243	329.220	69.010	150.138
25 Juli 1914	22.057	31.907	110.172	12.634	4.842 1/2

Data	Dis-conto's	Wissels, buiten N.-Ind. betaal.	Beleeningen	Diverse rekeningen 1)	Dek-kings-percentage
22 Sept. 1928		152.900		***	51
15 " 1928		150.100		***	51
8 " 1928		154.900		***	51
18 Aug. 1928	13.782	28.916	93.593	49.951	51
11 " 1928	14.063	27.949	93.156	52.659	50
4 " 1928	14.086	26.879	94.491	52.053	50
28 Juli 1928	14.188	24.013	90.976	56.506	51
24 Sept. 1927	13.165	24.846	126.006	35.505	51
25 Sept. 1926	12.158	23.654	94.850	43.534	58
25 Juli 1914	7.259	6.395	47.934	2.228	44

1) Sluitpost activa. 2) Basis 2/5 metaaldekking.

BANK VAN ENGELAND.

Voornaamste posten, onder bijvoeging der Currency Notes, in duizenden ponden sterling.

Data	Metaal	Circulatie	Currency Notes		
			Bedrag	Bankbilj.	Gov. Sec.
19 Sept. 1928	176.080	133.773	294.499	56.250	245.046
12 " 1928	176.585	134.607	296.682	56.250	247.338
5 " 1928	176.577	135.368	298.001	56.250	248.685
29 Aug. 1928	175.867	135.441	296.917	56.250	247.485
22 " 1928	174.823	134.921	294.704	56.250	245.252
15 " 1928	174.148	135.794	295.577	56.250	246.314
21 Sept. 1927	150.456	135.629	293.783	56.250	244.076
22 Juli 1914	40.164	29.317	—	—	—

Data	Gov. Sec.	Other Sec.	Public Depos.	Other Depos.	Reserve	Dek-kings-perc. 1)
19 Sept. '28	28.065	44.899	15.888	100.802	62.057	53 1/8
12 " '28	27.145	41.396	13.074	98.886	61.727	55 1/8
5 " '28	37.735	47.457	18.486	109.385	60.959	47 3/8
29 Aug. '28	29.141	43.444	19.229	95.304	60.176	52 1/2
22 " '28	27.969	45.093	16.612	97.894	59.653	52
15 " '28	28.672	47.081	13.080	102.626	58.103	50 1/4
21 Sept. '27	56.490	49.800	21.894	100.644	34.577	28 1/4
22 Juli '14	11.005	33.633	13.736	42.185	29.297	52

1) Verhouding tusschen Reserve en Deposits.

BANK VAN FRANKRIJK.

Voornaamste posten in miljoenen francs.

Data	Goud 1)	Zilver	Te goed in het buitenl.	Wissels	Waarv. op het buitenl.	Beleeningen	Renteloos voorschot a. d. Staat 2)
14 Sept. '28	30.497	732	13.350	20.776	18.329	2.008	3.200
7 " '28	30.426	732	14.005	20.461	18.008	2.020	3.200
31 Aug. '28	30.351	732	14.242	19.760	17.721	2.055	3.200
24 " '28	30.362	732	14.064	20.495	17.188	2.001	3.200
15 Sept. '27	5.546	343	54	1.411	13	1.655	—
23 Juli '14	4.104	640	—	1.541	8	769	—

Data	Bons v. d. zelfst. amort. k.	Diver-sen 3)	Circulatie	Rekg. Courant		
				Staat	Zelfst. amort.k.	Particulieren
14 Sept. '28	5.930	1.157	61.321	7.710	3.144	5.218
7 " '28	5.930	1.199	61.552	7.445	2.890	5.785
31 Aug. '28	5.930	2.273	62.184	7.518	2.713	5.751
24 " '28	5.930	1.203	60.317	7.981	2.438	6.971
15 Sept. '27	—	23.938	53.892	88	—	10.924
23 Juli '14	—	—	5.912	401	—	943

1) Bij de stabilisatie van den franc op 25 Juni is de goudvoorraad gewaardeerd volgens de nieuwe waarde van den franc. 2) De schuld van den Staat aan de Banque de France is op 25 Juni afgelost. 3) Sluitpost activa.

DUITSCHER RIJKSBANK.

Voornaamste posten in miljoenen Reichsmark.

Data	Goud	Daarvan bij buitenl. circ. banken 1)	Deviezen als gouddekking geldende	Ander wissels en cheques	Beleeningen
15 Sept. 1928	2.310,1	85,6	191,2	2.116,4	69,2
7 " 1928	2.269,7	85,6	180,0	2.389,7	45,4
31 Aug. 1928	2.248,1	85,6	194,9	2.603,9	128,9
23 " 1928	2.240,9	85,6	211,4	1.972,3	27,1
15 " 1928	2.240,9	85,6	217,0	2.006,1	61,7
15 Sept. 1927	1.852,4	66,5	151,8	2.290,4	64,2
30 Juli 1914	1.356,9	—	—	750,9	50,2

Data	Effecten	Diverse Activa ²⁾	Circulatie	Rekg.-Crt.	Diverse Passiva
15 Sept. 1928	93,8	515,7	4.256,4	498,2	252,8
7 " 1928	93,8	520,6	4.453,7	505,1	243,1
31 Aug. 1928	93,8	490,3	4.673,0	564,6	220,2
23 " 1928	93,8	561,0	3.969,6	632,0	236,5
15 " 1928	93,8	572,3	4.134,4	540,7	236,5
15 Sept. 1927	92,3	528,7	3.642,0	668,0	404,2
30 Juli 1914	330,8	200,4	1.890,9	944,-	40,0

1) Onbelast. 2) W.o. Rentenbankscheine 15, 7 Sept., 31, 23, 15 Aug. '28, 15 Sept. '27, resp. 28; 32; 9; 60; 51; 91 mill.

NATIONALE BANK VAN BELGIË.

Voornaamste posten in miljoenen Belgas.

Data 1928	Goud		Goud en zilver b. d. schatkist	Binnen- en buitenlandse wissels	Beleeningen op Belgische Staatsfondsen	Voorsch. ald. Staat voor ingetrokken markten	Circulatie	Rekg. Crt.	
	Munt en metaal	Te goed in en wissels op het buitenl.						Schatkist	Partic.
20 Sept.	807	502	44	579	49	377	2.199	28	99
13 " "	807	504	44	580	52	377	2.222	10	100
6 " "	805	495	44	566	61	377	2.226	23	68
30 Aug.	805	496	44	563	62	381	2.224	31	67
23 " "	805	486	44	560	51	380	2.177	19	102
22 Sept. ¹⁾	667	465	41	503	35	400	1.963	23	94

1) 1927.

VEREENIGDE STATEN VAN NOORD-AMERIKA.

FEDERAL RESERVE BANKS.

Voornaamste posten in miljoenen dollars.

Data	Goudvoorraad		Wettig betaalmiddel, Zilver etc.	Wissels	
	Totaal bedrag	Dekking F. R. Notes		In herdisc. v. d. member banks	In de open markt gekocht
5 Sept. '28	2.609,1	1.148,8	138,1	1.080,1	186,8
29 Aug. '28	2.613,8	1.159,1	146,1	1.038,8	184,3
22 " '28	2.614,0	1.173,1	147,4	1.037,4	183,6
15 " '28	2.612,6	1.189,0	150,7	1.002,5	189,9
8 " '28	2.605,4	1.180,2	150,0	1.061,3	161,8
1 " '28	2.599,5	1.180,8	156,0	1.085,8	165,9
7 Sept. '27	2.989,7	1.622,8	135,5	449,5	197,3

Data	Beleg. in U. S. Gov. Sec.	F. R. Notes in circulatie	Totaal Deposito's	Gestort Kapitaal	Goud-Dekking-perc. ¹⁾	Algem. Dekking-perc. ²⁾
5 Sept. '28	206,4	1.701,0	2.305,6	144,9	65,1	68,6
29 Aug. '28	209,0	1.651,0	2.324,7	144,9	65,9	69,5
22 " '28	206,9	1.642,0	2.325,6	144,9	65,9	69,6
15 " '28	206,4	1.638,6	2.323,5	144,7	65,9	69,7
8 " '28	207,9	1.627,6	2.334,4	143,1	65,8	69,5
1 " '28	211,7	1.612,7	2.402,2	143,0	64,7	68,6
7 Sept. '27	499,5	1.720,7	2.367,8	130,7	73,1	76,4

1) Verhouding totalen goudvoorraad tegenover opeisbare schulden: F. R. Notes en netto deposito. 2) Verhouding totalen voorraad muntmateriaal en wettig betaalmiddel tegenover idem.

PARTICULIERE BANKEN AANGESLOTEN BIJ HET FED. RES. STELSEL.

Voornaamste posten in miljoenen dollars.

Data	Aantal banken	Disconto's en beteen.	Beleggingen	Reserve bij de F. R. banks	Totaal deposito's	Waarvan time deposits
29 Aug. '28	635	15.729	6.405	1.661	19.901	6.912
22 " '28	635	15.698	6.408	1.668	19.872	6.897
15 " '28	636	15.739	6.445	1.692	20.040	6.904
8 " '28	636	15.803	6.460	1.657	19.970	6.898
1 " '28	636	15.861	6.589	1.739	20.344	6.913
31 Aug. '27	661	14.697	5.927	1.697	19.646	6.256

Aan het eind van ieder kwartaal wordt een overzicht gegeven van enkele niet wekelijks opgenomen bankstaten.

EFFECTENBEURZEN.

Amsterdam, 24 September 1928.

De stemming op de internationale fondsenmarkten is in de achter ons liggende berichtsweek nogal verdeeld geweest. Een opgewekte houding viel te New York op te merken, ondanks het feit, dat de notering voor call money tijdelijk is opgelopen tot 9 pCt. Tegelijkertijd is echter door den gouverneur van den Federal Reserve Board, den heer Young, een rede gehouden, welke over het algemeen gunstig werd opgevat, zoodat het effect van het duurdere geld niet groot is geweest. Integendeel zijn de omzetten zoodanig uitgebreid, dat de „ticker” ettelijke dagen achtereen tekort is geschoten en deze omzetten zijn gepaard gegaan met een voor sommige fondsen omvangrijke hausse. Ook de voorschotten aan de beurs zijn weder toegenomen, ditmaal met \$ 85.000.000, waardoor het totale bedrag slechts \$ 93.000.000 beneden het ooit bereikte hoogste punt is gekomen. De monetaire politiek van den Federal Reserve Board heeft, naar het algemeen gevoelen, dan ook niet de gestelde doeleinden bereikt en in het licht van de opgewekte beschouwingen uit de kringen van handel en nijverheid verwacht men ter beurze in de naaste toekomst dan ook geen verdere ernstige complicaties; het koersverloop heeft hiervan duidelijk blijk gegeven.

Ook de markt te Parijs was vrij vast. In de vorige weken waren er nogal contramineposities ontstaan, doch de gelegenheid om met winst tot afwikkeling over te gaan, heeft zich tot nu toe niet in betekenende mate geboden. De nog steeds ruime houding van de geldmarkt heeft de ondernemingslust aangespoord en in verband hiermede heeft men dan ook eenige dekkingsaankopen kunnen waarmaken, welke, tezamen met nieuwe kooporders, het aspect van de geheele markt beter hebben gemaakt.

Daarentegen heeft de fondsenmarkt te Londen een lusteloos voorkomen behouden. De belangstelling bleef ook in de laatste dagen beperkt tot slechts enkele fondsen. De afdeling voor beleggingsfondsen was over het algemeen iets lager, hoewel toch een vrij groote post 5 pCt. War Loan zonder moeilijkheden kon worden geplaatst. Aandeelen in binnenlandse spoorwegondernemingen waren verwaarloosd, ondanks de laatste berichten omtrent de ontvangsten, welke iets betere cijfers in het licht hebben gesteld. Van industriele aandeelen waren die in gramofoonondernemingen vast, doch bijna uitsluitend voor de kleine maatschappijen.

Te Berlijn is ook nog geen groote opleving te constateeren geweest. De voorbereidingen voor den ultimo hebben de aandacht van nieuwe engagementen afgeleid. Een uitzondering werd gevormd door de vraag naar verschillende montanaandeelen, in verband met het feit, dat de koers van deze aandeelen volgens de meening ter beurze ten achter is gebleven bij den verbeterden toestand van de ijzerindustrie. Ook hebben allerlei dividendtaxaties voor de desbetreffende aandeelen een rol gespeeld. Over het algemeen was deze afdeling van de fondsenmarkt dan ook vrij levendig, terwijl de overige op den achtergrond hebben gestaan.

Ten onzent is de stemming van de geheele beurs lusteloos geweest. De beleggingsafdeling heeft weinig veranderingen in het licht gesteld, ondanks het feit, dat de geldmarkt eenige neiging tot verstijving heeft getoond. 6 pCt. Ned. Werk. Schuld 1922: 104²⁵/₃₂; 104¹/₄; 4¹/₂ pCt. Ned. Werk. Schuld 1917: 101, 101¹/₂; 4¹/₂ pCt. Ned.-Indië 1926: 99³/₈; 5 pCt. Brazilië 1903 £ 100: 87; 5 pCt. Brazilië 1913 £ 20—100: 77¹/₁₆; 77¹/₄; 8 pCt. Sao Paulo 1921: 106¹/₂; 106³/₈.

Van de aandeelen hebben die in suikerondernemingen sterk de aandacht getrokken. De ongunstige berichten omtrent de suikerpositie werden in steeds sterkere mate in de koersen van de genoemde aandeelen verdisconteerd. De lagere Cubanoteeringen, de mededeelingen omtrent de verkoopen van de V.J.S.P. — welke sterk ten achter blijven bij den groei van de hoeveelheden suiker, die in Indië opgeslagen moeten worden — het niet doorgaan van de conferentie der Europeesche bieten verbouwende landen, enz. waren factoren, welke het publiek klaarblijkelijk hebben verontrust. Er is dan ook vrij ruim aanbod gekomen, aanvankelijk alleen voor H.V.A.'s, doch later ook voor de overige soorten uit de hier besproken afdeling. Het slot is vrijwel op het laagste punt gekomen. Cultuur Mij. der Vorstenlanden: 167, 154; Handelsverg. Amsterdam: 687, 651; Javasche Cultuur Mij.: 387, 360; Kalibagor: 386, 380; Krian: 225, 205; Moormann: 325, 305; Ned.-Ind. Suiker Unie: 255, 231; Poerworedjo: 107¹/₄, 99; Sindanglaoet: 410, 385; Tjepper: 751¹/₂; 725; Watoetolis Poppoh: 758, 750.

Voor industriele aandeelen is de stemming verdeeld geweest. Groote aandacht heeft het getrokken, dat de I. G. Farbenindustrie met een belangrijk bedrag aan aandeelen deel heeft genomen in de British Breda, een creatie van de

Internationale Viscose Compagnie. In verband hiermede waren de aandelen van laatstgenoemde onderneming gevraagd, zoodat een vrij aanzienlijke koersverheffing is ingetreden. Later, onder den invloed van kalmeerende commentaren en in verband met de algemeen lusteloze houding voor kunstzijdesoorten, is weer een reactie ingetreden, waardoor het fonds nagenoeg op zijn punt van uitgang is geraakt. Aandelen Philips Gloeilampenfabrieken waren tijdelijk sterk gevraagd, doch liepen daarna ook achteruit, als gevolg van de algemeene tendens. De andere industriële aandelen hebben weinig aandacht getrokken. Centrale Suiker Mij.: 78; Hollandsche Kunstzijde Industrie: 228, 221; Maekubee: 198 $\frac{1}{4}$, 189 $\frac{1}{8}$; Internationale Viscose Cie.: 121 $\frac{1}{4}$, 115; Margarine Unie: 240 $\frac{1}{8}$, 235 $\frac{1}{4}$; Ned. Kunstzijdefabriek: 420 $\frac{1}{2}$, 411 $\frac{1}{2}$; Philips Gloeilampenfabriek Gem. B. v. A.: 799 $\frac{1}{4}$, 783 $\frac{1}{2}$; Ougrée Marihay: 372, 364; Separator: 175 $\frac{1}{4}$, 174 $\frac{1}{4}$; Zweedsche Lucifers Mij.: 461, 458 $\frac{1}{2}$.

Bij aandelen in electriciteitsondernemingen heeft de teleurstelling omtrent den gang van zaken bij de A.N.I.E.M. zich geuit in aanzienlijk lagere koersen. Ter beurze scheen men het onaangenaam te vinden, dat het stemrecht aan inschrijvers op de nieuwe aandelen ten deele wordt ontgenomen, terwijl ook de onzekerheid omtrent de houding van de Belgische belanghebbenden verkoopen heeft uitgelokt. Alg. Ned.-Ind. Electr. Mij.: 351, 319; Ned.-Ind. Gas Mij.: 249 $\frac{1}{2}$, 240.

Eenige belangstelling hebben nog aandelen in mijnbouwondernemingen getrokken, afwisselend voor het ééne en voor het andere fonds. Tegen het slot waren aandelen Boeton tamelijk goed gevraagd. Alg. Exploratie Mij.: 109, 107; Billiton 1e Rubriek: 860; Boeton Mijnbouw Mij.: 187, 189; Müller & Co.'s Mijnbouw Mij.: 104 $\frac{1}{2}$, 105; Oost Borneo Mij.: 62 $\frac{1}{2}$, 68; Redjang Leborg: 152, 151; Singkep Tin Mij.: 345, 340.

De rubbermarkt heeft zich op den achtergrond bewogen, zonder nochtans groote variaties te bereiken. Het vrij stabiele verloop van den rubberprijs, benevens de lichte veranderingen in den voorraad te Londen hebben tot deze houding bijgedragen. Amsterdam Rubber: 225 $\frac{1}{8}$, 223 $\frac{1}{4}$; Deli Batavia: 150 $\frac{1}{2}$, 146 $\frac{1}{2}$; Hessa Rubber: 297, 280 $\frac{1}{2}$; Indische Rubber: 237, 233 $\frac{1}{2}$; Java Caoutchouc: 138, 132 $\frac{1}{4}$; Kendeng Lemboe: 282, 279 $\frac{1}{4}$; Majanglanden: 309, 300; Ned.-Ind. Rubber & Koffie: 250 $\frac{1}{2}$, 244; R'dam Tapanoei: 100, 95; Serbadjadi: 169, 164; Ver. Ind. Cultuur Ond.: 124 $\frac{1}{4}$, 121 $\frac{1}{4}$; Intercontinental Rubber: 10 $\frac{3}{8}$, 9 $\frac{15}{16}$.

Tabaksaandelen hadden een rustig verloop, waarbij het aanbod echter overheerschend is geweest, vooral voor Java-soorten. Arendsburg: 665, 660; Besoeki Tabak Mij.: 541, 531; Deli Batavia: 543 $\frac{1}{2}$, 534 $\frac{1}{2}$; Deli Mij.: 435 $\frac{1}{4}$, 430 $\frac{1}{2}$; Ngeopit: 368, 362; Oostkust: 175, 171; Senembah: 520 $\frac{1}{4}$, 516 $\frac{7}{8}$.

De petroleumafdeeling is goed prijshoudend gebleven. De berichten, dat de Koninklijke doende is zich op de vervaardiging van synthetische stikstof te gaan toeleggen, werden gunstig opgenomen. Dordtsche Petr. Ind. Mij.: 421 $\frac{1}{2}$, 423 $\frac{1}{2}$; Gec. Holl. Petr. Mij.: 214 $\frac{1}{2}$, 224 $\frac{1}{2}$; Kon. Ned. Petr. Mij.: 443 $\frac{3}{8}$, 440 $\frac{3}{8}$; Perlak Petroleum: 81 $\frac{1}{8}$, 83; Pseudawa: 185 $\frac{1}{8}$, 19 $\frac{11}{16}$; Marland Oil: 41 $\frac{5}{32}$, 40 $\frac{29}{32}$.

Van scheepvaart aandelen zijn tijdelijk aandelen Java-China-Japan Lijn op den voorgrond getreden; later daalde echter de belangstelling voor dit fonds. Holland-Amerika Lijn: 73, 78; Java-China-Japan Lijn: 136 $\frac{3}{4}$, 134; Kon. Ned. Stoomboot Mij.: 87 $\frac{3}{8}$, 87 $\frac{1}{2}$; Ned. Scheepvaart Unie: 202 $\frac{3}{4}$, 202; v. Nievelt Goudriaan: 115 $\frac{1}{2}$, 116 $\frac{1}{4}$; Stoomv. Mij. Nederland: 198 $\frac{1}{2}$, 197 $\frac{1}{2}$.

Bankaandelen waren vast, doch stil. Amsterdamsche Bank: 187 $\frac{3}{8}$, 187; Holl. Bank voor Zuid-Amerika: 70 $\frac{1}{2}$, 71 $\frac{1}{2}$; Incasso Bank: 125 $\frac{3}{4}$, 125; Javasche Bank: 330, 329; Koloniale Bank: 261, 246; Ned.-Ind. Handelsbank: 165 $\frac{7}{8}$, 159; Ned. Handel Mij. C. v. A.: 175 $\frac{1}{8}$, 170 $\frac{1}{2}$; R'damsche Bankverg.: 107 $\frac{1}{4}$, 106 $\frac{1}{4}$; Twentsche Bank: 140.

De Amerikaansche markt had een kalm verloop. Ondanks de vaste houding van New York, viel ten onzent geen groote kooplust op te merken. Anaconda Copper: 159, 162 $\frac{7}{16}$; American Water Works: 60, 64 $\frac{1}{4}$; Studebaker: 82 $\frac{1}{4}$, 81; U. S. Leather Comp.: 43 $\frac{7}{8}$, 40 $\frac{1}{4}$; U. S. Steel Corporation: 159 $\frac{3}{4}$, 158 $\frac{7}{8}$; Atchison Topeca: 191 $\frac{1}{4}$, 191 $\frac{1}{4}$; Erie: 62, 59 $\frac{5}{8}$; Missouri Kansas Texas: 43, 41 $\frac{1}{2}$; Southern Pacific Cy.: 128, 125 $\frac{1}{8}$; Union Pacific Cy.: 198, 196; Wabash Railway: 84 $\frac{7}{8}$, 82 $\frac{19}{32}$.

GOEDERENHANDEL.

GRANEN. 25 September 1928.

In ons vorige weekbericht is nog melding gemaakt van de zeer vaste markt voor tarwe en rogge op 17 September te Berlijn, toen daar voor beide graansoorten aanzienlijke prijsstijgingen plaats vonden, welke ook toeneming der zaken naar Duitschland en sommige andere naburige landen ten gevolge had. Van invloed op den prijsloop in de uitvoerlanden is die vaste Deutsche markt echter niet geweest, hetgeen bij velen in Europa teleurstelling heeft gewekt. Zelfs trad op den 17den en op den 18den aan de termijnmarkten te Chicago en Winnipeg weder eenige prijsverlaging in, in verband met de zeer groote aanvoeren aan de Canadeesche markten, welke op sommige dagen grooter waren dan vroeger ooit is voorgekomen. Toch is reeds in die dagen der wat lagere Noord-Amerikaansche termijnmarkten in Europa gebleken, dat de markt weder wat meer weerstandsvermogen had gekregen en er waarschijnlijk maar weinig noodig zou zijn om het vertrouwen in de prijzen en den omvang der zaken eindelijk eenigszins blijvend wat te doen toenemen. Toen op 19 en 20 September niet slechts in Noord-Amerika, doch ook aan de Argentijnsche termijnmarkt de prijzen zich weder herstelden, was dan ook de vraag in Europa werkelijk beter, ondanks het feit, dat nu ook Spanje ter verdere bescherming van zijn landbouw tot verhooging van het invoerrecht op tarwe overging, evenals Italië in de voorafgaande week had gedaan. Levendig was de markt in Engeland nog niet, maar er werd toch meer tarwe gekocht en hetzelfde was ook op het vasteland het geval. Van flinken omvang waren de zaken vooral te Antwerpen en een niet onaanzienlijk deel daarvan betrof inkoop uit te Rotterdam aanwezig voorraden Canadeesche tarwe. Blijkbaar was de vraag niet meer beperkt tot de onmiddellijke behoefte, doch leidde het meerdere vertrouwen in de prijzen ook tot daar bovenuitgaande inkoop. Hetzelfde verschijnsel is ook opgetreden in Noord-Amerika, waar zich op 21 September na een vrij flauwe opening der markt aan het einde van den dag plotseling een omvangrijke speculatieve vraag naar tarwe ontwikkelde, welke zoowel te Winnipeg als te Chicago tot een aanzienlijke verhooging der prijzen heeft geleid, en plotseling een einde maakte aan den geringen omvang, welke de prijsfluctuaties aan die markten den laatsten tijd hebben gehad. Een andere oorzaak voor het herstelde vertrouwen dan dat de prijzen voor broodgraan nu zoover gevallen waren, dat daarin een aanleiding tot ruimere inkoop lag, viel voor die zeer vaste markten niet aan te geven, tenzij men daarvoor misschien zou willen aanzien de

INDUSTRIEELLE DISCONTO MAATSCHAPPIJ

AMSTERDAM LONDEN BERLIJN PARIJS KOPENHAGEN

MAATSCHAPPELIJK KAPITAAL f 10.000.000.—

VOLGESTORT GEPLAATST EN RESERVES f 7.900.000.—

Financiering van den afzet van industriele producten.

AANVOEREN in tons van 1000 KG.

Artikelen	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	16/22 Sept. 1928	Sedert 1 Jan. 1928	Overeenk. tijdvak 1927	16/22 Sept. 1928	Sedert 1 Jan. 1928	Overeenk. tijdvak 1927	1928	1927
Tarwe	61.365	1.679.140	1.503.902	270	48.945	39.252	1.728.085	1.543.154
Rogge	2.892	160.803	267.475	—	—	493	160.803	267.968
Boekweit	76	13.077	14.467	—	—	67	13.077	14.534
Mais	34.346	755.370	1.048.507	2.277	165.816	177.459	921.186	1.225.966
Gerst	23.863	280.293	326.175	659	6.657	9.246	286.950	335.421
Haver	6.687	143.530	154.288	—	383	2.728	143.913	157.016
Lijnzaad	9.821	140.828	176.091	12.931	278.072	172.082	418.900	348.173
Lijnkoek	6.242	145.690	139.159	—	1.184	—	146.874	139.159
Tarwemeel	678	77.791	78.177	1.269	26.738	30.401	104.529	108.578
Andere meelsoorten	305	6.231	8.052	—	—	—	6.231	8.052

berichten uit Australië over droogte, waarvan schade aan den er zoo buitengewoon goed voorstaanden tarwe-oogst werd gevreesd. Die reden kan echter niet lang hebben gediend, want intusschen is uit Australië regen gemeld, evenals uit Argentinië, waar men eveneens sterk naar neerslag verlangde. Op 22 en 24 September heeft de prijsverhooging, die te Chicago en Winnipeg tot stand gekomen was, zich niet ten volle kunnen handhaven, maar groot was de reactie niet en in Argentinië zijn de prijzen zelfs nog iets gestegen. Het ligt voor de hand, dat men in Europa niet dadelijk de prijsstijging heeft gevolgd, en eerst wenschte af te wachten, of niet spoedig weder een nieuwe inzinking plaats vond. De goede oogsten in verschillende Europeesche landen, welke zooveel beter uitvallen dan men onlangs nog gedacht had, geven tot twijfel gereede aanleiding, maar tevens mag zeker worden aangenomen, dat binnenkort de druk, welke uit die eigen oogsten voortkomt, een vermindering zal ondergaan zooals gewoonlijk het geval pleegt te zijn. Ook mag, in overeenstemming met de ervaring in vroegere jaren, gerekend worden op een vermeerdering van de Europeesche tarwe-inkoop, terwijl tevens waarschijnlijk spoedig zal blijken, dat de lage prijzen het tarwe-verbruik zullen doen toenemen. Daarbij zijn de naar Europa onderweg zijnde hoeveelheden tarwe nog altijd niet bijster groot, ondanks de omstandigheid, dat ook deze week de wereldverscheppingen weder ruim zijn geweest door vermeerdering der uit Noord-Amerika afgeladen hoeveelheden. Het aanbod uit de uitvoerlanden is echter in deze week minder dringend geweest dan tevoren. In vergelijking met een week tevoren zijn de markten te Winnipeg en Chicago op 24 September 5 à 6 dollarcent per 60 lbs. gestegen, terwijl aan de Argentijnsche termijnmarkten het prijsherstel voor den Octobertermijn 40 à 45 centavos per 100 KG. heeft bedragen. Februari-tarwe (nieuwe oogst) is daar 10 à 15 centavos in prijs gestegen.

Rogge is in Amerika de geheele week sterk in herstel geweest en sedert de roggeprijzen te Chicago op 11 September hun laagste punt hadden bereikt, was op den 24sten de September-termijn niet minder dan 15% en de December-termijn 9% dollarcent per 56 lbs. gestegen. In sterke mate had op 21 September de roggemarkt het voorbeeld der tarwe gevolgd, doch in Europa waren ook voor rogge de hoogere prijzen niet te maken, nu zoowel in Duitschland als in Nederland ruim aanbod van eigen rogge bestaat.

Vermelding verdienen de deze week omtrent den Argentijnschen uitzaaï gepubliceerde cijfers, welke voor rogge een zeer groote toename tegenover het vorige jaar vertoonen. Terwijl in het vorige jaar de uitzaaï van rogge in Argentinië 823.000 acres heeft bedragen, zijn nu 1.153.000 acres uitgezaaid.

Mais was in het begin der week vast en speciaal in Nederland werden zeer veel hoogere prijzen betaald dan in de vorige. Een inzinking op de daarop volgende dagen is echter niet uitgebleven en ofschoon zoowel voor spoedige Plataals voor Zuid-Afrikaansche mais het grootste gedeelte der prijsstijging zich kon handhaven, vond toch wel eenige reactie plaats door de zeer groote hoeveelheden welke naar Europa, speciaal van Argentinië, onderweg zijn. Binnen enkele dagen kwam aan die inzinking echter weder een einde en vooral toen aan de Argentijnsche termijnmarkten een prijsstijging begon, was mais spoedig weder veel vaster, en vond een verdere aanzienlijke stijging der prijzen plaats met vermeerdering van den kooplust in Engeland, zoowel als op het vasteland. Aanbod van stoomende mais door wederverkopers is sterk afgenomen en zoowel in spoedige posities als op aflading waren het weder de Argentijnsche verschepers welke de markt beheerschten en hunne prijzen konden bedingen. Van Zuid-Afrika is het aanbod sterk verminderd, hetgeen tot de vastere houding der markt heeft bijgedragen en ook de Zuid-Afrikaansche verschepingen zijn deze week veel kleiner geweest dan den laatsten tijd wel

het geval was. Sterk heeft ook tot de verbetering der markt voor mais de vermindering der Argentijnsche verschepingen bijgedragen, die echter niet met afname der voorraden in de Argentijnsche havens is gepaard gegaan. Langzamerhand vraagt men zich af, of misschien niet binnenkort de Argentijnsche maïverschepingen werkelijk heel wat kleiner zullen worden nu van den nieuwen oogst sedert 1 Mei reeds meer is verscheept dan in het vorige jaar, toen de opbrengst veel grooter was dan ditmaal. In Noord-Amerika is mais aanvankelijk wat flauwer geweest, doch later is te Chicago ook voor deze graansoort weder een vastere stemming ingetreden. Tenslotte echter was de September-termijn, waarin den laatsten tijd de speculatie zeer groot is geweest en waarvoor sedert het begin der maand een groote prijsstijging had plaats gevonden, plotseling sterk ingezakt, hetgeen zich ook op den prijsloop voor de termijnen van den nieuwen oogst heeft doen gevoelen. Overigens zijn in de afgelopen week, toen mais vaster werd, naar Engeland geregeld zaken in Noord-Amerikaansche mais ter verscheping in de wintermaanden tot stand gekomen. Naar het vasteland was dat echter slechts in zeer geringe mate het geval. Uit Zuid-Oostelijk Europa blijven de berichten bij voortduring gewagen van de teleurstellende maïsoopbrengsten. Zuid-Slavië schijnt zelfs al evenmin als Hongarije over genoeg mais te beschikken om zijn eigen behoefte te dekken. Op 24 September was mais aan de Argentijnsche termijnmarkten iets gemakkelijker, doch het slot bleef 10 à 15 centavos boven de prijzen van den 17den, terwijl in Europa de vraag goed bleef en van een prijsverlaging weinig te bespeuren bleef.

Gerst van Noord-Amerika was aanvankelijk nog flauw, doch nu tot de lage prijzen de vraag in verschillende landen van Europa toenam en niet slechts naar het vasteland, doch ook naar Engeland flinke zaken in Noord-Amerikaansche gerst werden gedaan, is aan het einde der week geleidelijk een verhooging der prijzen ingetreden. Op 21 September was Winnipeg ook voor gerst zelfs buitengewoon vast en veel hoger. De prijsverhooging werd echter in Europa slechts bij uitzondering betaald en heeft zich ook in Amerika niet kunnen handhaven. Winnipeg sloot voor gerst op 24 September ongeveer 1 dollarcent per 48 lbs. hoger dan op den 17den en in Europa zijn de prijzen slechts weinig hoger dan een week geleden, doch de vraag voor voergerst blijft goed.

Duidelijk treedt den laatsten tijd aan het licht, dat het verbruik van voergerst in verschillende Europeesche landen ten gevolge van de lage prijzen aanzienlijk is toegenomen. Zeer duidelijk is dat deze week in Noord-Duitschland gebleken voor Donaugerst, waarvoor ten slotte zelfs ongeveer 10 pCt. meer werd betaald dan voor Noord-Amerikaansche gerst. Dadelijk heeft de Roemeensche gerstmarkt hierop gereageerd met een sterke verhooging van het prijspeil, doch het staat te bezien of voor Donau-gerst zich die groote premie boven de Noord-Amerikaansche kan handhaven. De verschepingen van gerst van den Donau zijn deze week aanzienlijk kleiner geweest dan in de vorige en ook van Noord-Amerika is veel minder afgeladen.

Ook deze week weder is haver aan de markt te Winnipeg en Chicago verder in prijs gestegen, hetgeen in Europa tot eenige verhooging der haverprijzen heeft medegewerkt. Zaken in haver uit Noord-Amerika naar Europa blijven bij voortduring zeer klein, omdat voldoende haver uit de eigen oogsten wordt aangeboden tot lagere prijzen dan waartoe uit Noord-Amerika te koop is.

SUIKER.

Ook de afgelopen week bleven de suikermarkten flauw gestemd.

In Amerika liepen de noteringen op de termijnmarkt terug tot Vrijdag, op welken dag plotseling eene reactie intrad. De week sloot op de volgende noteringen: Sp. C. 3.90; Oct. 2.04; Dec. 2.16; Mrt. 2.21; Mei 2.27; Juli 2.35.

NOTEERINGEN.

Data	Amsterdam per Oct./Dec.	Londen			New York 96° Centri- fugals
		Tates Cubes No. 1	White Java's f.o.b. per Oct./Dec.	Cuba's 96° c.f.f. Oktoker	
	kristalsuiker basis 99°	Sh.	Sh.	Sh.	\$ cts.
24 Sept. '28	f 14 7/8	28/9	11/9	10/6	3,99
10 „ '28	„ 15 9/32	28/9	11/9	10/10 1/2	3,96
24 Sept. '27	„ 17 25/32	33/-	13/9	14/4 1/2	4,80
24 Sept. '26	„ 18/-	34/-	15/6	13/-	4,52
4 Juli '14	ruwsuiker basis 88° f 11 19/32 basis 99° f 14 13/32 1	18/-	—	—	3,26

1) Het verschil tusschen ruwsuiker 88° en krist.suik. 99° is aan te nemen op f 3 p. 100 KG.

De ontvangsten in de Atl. havens der V. S. bedroegen deze week 56.000 tons, de versmeltingen 58.000 tons tegen 57.000 tons in 1927 en de voorraden 367.000 tons tegen 200.500 tons.

In koloniale ruwsuiker ging niet veel om; de prijs brokkelde af tot 23/16 d.c. & fr. New York op basis van Cuba-suiker.

De laatste Cuba-statistiek is als volgt:

	1928	1927	1926
	Ton	Ton	Ton
Cubaansche prod. tot 18 Sept.	4.037.833	4.508.521	4.884.658
Consumptie	84.998	105.521	105.000
Weekontv. afscheephavens...	41.601	42.536	37.990
Totaal sedert 1 Jan.	3.454.172	3.903.055	4.273.103
Weekexport	96.412	60.117	109.019
Totale export sedert 1 Jan. ...	2.703.776	3.195.093	3.596.365
Voorraad afscheephavens.....	716.310	707.962	676.738
Voorraad Binnenland	532.749	499.945	506.555

Volgens Reuter heeft de Cubaansche Regeering uitnodigingen verzonden tot bijwoning van eene internationale conferentie in Januari, teneinde een beperking van de suiker-oogsten en de positie van de suiker in het algemeen te bespreken.

In Engeland liepen noteeringen op de termijnmarkt in den loop der week tusschen 1 1/2 tot 2 1/4 d. terug en sloten met Sh. 13/1 1/2 voor September; Sh. 13/4 1/2 Dec.; Sh. 13/7 1/2 Mrt.; Sh. 13/10 1/2 Mei en Sh. 14/0 3/4 Aug.

Op Java verkochten de V.I.S.P. nog verdere 1500 tons Superieur uit den ditjarigen oogst tot den bekenden prijs van f 13,50 per 100 KG. Buitendien werd bekend, dat dezer

dagen 120.000 tons witte suiker afgedaan werden tot den gereduceerden prijs van f 12,50 voor verkoop ten Westen van het Suezkanaal met de bijconditie, dat indien deze suiker naar Azië verkocht wordt, de officieele prijs van f 13,50 berekend zal worden. De markt voor tweedehands suiker verkeerde in lustelooze stemming en prijzen brokkelde tusschen f 1/4 en f 3/8 af.

Hier te lande opende de termijnmarkt in prijshoudende stemming, doch liepen prijzen in sympathie met Amerika wegens voortdurend aanbod gevoelig terug. De slotnoteeringen waren als volgt:

Dec. f 14 3/4; Mrt. f 15,—; Mei f 15 1/4 en Aug. f 15 3/8, alles aanbod. De omzet bedroeg 5400 tons.

KATOEN.

Marktbericht van de Heeren Sir Jacob Behrens & Sons. Manchester, d.d. 19 September 1928.

Sedert onze laatste publicatie zijn prijzen van Amerikaanse katoen geleidelijk gedaald tot Maandag toen Liverpool futures voor Januari 8.94 noteerden. De notering voor Mid. American spot bedroeg jl. Zaterdag 9.72, wat tot nu toe de laagste prijzen gedurende dit seizoen zijn geweest. Gisteren was de markt vaster, doch New-York sloot 14 tot 23 punten lager. Liverpool opent vanmorgen 16 tot 20 punten lager. De locovraag toonde de vorige week meer activiteit, welke meer aan dekkingsinkopen dan aan nieuwe zaken van spinners wordt toegeschreven. Verkoop gedurende de afgelopen week bedroegen 41.000 balen. Egyptische katoen is flauwer dan een week geleden, doch er gaan geruchten, dat basisprijzen zoowel van Sakel als van Uppers, aanzienlijk gestegen zijn.

Er zijn slechts weinig spinners, die goed te spreken zijn over de Amerikaanse garenmarkt en het is geen wonder, dat na de ondervinding der laatste maanden de Federatie een verdere productie-inkrimping in October heeft aanbevolen gedurende een periode gelijk aan twee weken. Naar grovere nummers bestaat minder vraag en verkoopen beperken zich tot kleine hoeveelheden; ja in vele gevallen werd er gisteren geheel niets verkocht. Ook naar Mule twist en weft bestond slechts weinig vraag en koopen beperkten zich voor dringende behoefte. Wat ringgarens betreft, rapporteerden enkele spinners verkoopen van behoorlijke partijen tegen betere prijzen. Naar getwijnde garens bestond een goede vraag gedurende de laatste dagen der vorige week, zoowel voor den binnenlandschen handel als voor den exporthandel en er bestaat een goede vraag, hoewel de prijzen slecht zijn. In Egyptische garens hebben sommige koopers meer activiteit getoond en flinke hoe-

STATISTISCH OVERZICHT

	TARWE Hard Winter No. 2 loco Rotterdam/ Amsterdam per 100 K.G.		ROGGE American No. 2) loco Rotterdam per 100 K.G.		MAIS La Plata loco R'dam/A'dam per 2000 K.G.		GERST Amer. No. 2) loco Rotterdam per 2000 K.G.		LIJNZAAD La Plata loco R'dam/A'dam per 1960 K.G.		STEENKOLEN Westfaalsche bunkerolen, ongezeefd f.o.b. R'dam/A'dam per 1000 K.G.		PETROLEUM Mid. Contin. Crude 33 t/m 33.9° Bé s.g. per barrel		IJZER Cleveland Foundry No. 3 f.o.b. Middlesbrough per Eng. ton		KOPER Standaard Locoprijzen Londen per Eng. ton	
	fl.	%	fl.	%	fl.	%	fl.	%	fl.	%	fl.	%	\$	%	Sh.	%	£	%
Jaargemidd. 1925	17,20	100,0	13,075	100,0	231,50	100,0	236,00	100,0	462,50	100,0	10,80	100,0	1,68	100,0	73/-	100,0	62,1/6	100,0
Januari 1926	*16,90	98,3	11,475	87,8	190,25	82,0	184,25	78,1	370,75	80,2	10,05	93,1	1,51	89,9	70/-	95,9	59,3/-	95,3
Februari	*16,30	94,8	+ 11,525	88,1	174,00	75,2	175,00	74,2	353,00	76,3	10,20	94,4	1,80	107,1	70/6	96,6	59,12/-	96,0
Maart	*15,375	89,4	+ 11,475	87,8	167,75	72,5	174,50	73,9	330,00	71,4	9,85	91,2	1,80	107,1	70/6	96,6	58,15/6	94,7
April	*16,10	93,6	+ 11,45	87,6	177,50	76,7	194,75	82,5	335,75	72,6	10,00	92,6	1,80	107,1	70/6	96,6	57,7/6	92,4
Mei	*16,325	94,9	+ 11,00	84,1	168,50	72,8	192,50	81,6	334,50	72,3	13,10	121,3	1,93	114,9	73/-	100,0	56,9/6	91,0
Juni	*16,125	93,7	+ 11,125	85,1	171,00	73,9	198,75	84,2	360,25	77,9	13,85	128,2	2,05	122,0	76/6	104,8	56,17/6	91,6
Juli	*16,20	94,2	12,175	93,1	175,25	75,7	200,50	85,0	382,50	82,7	16,35	151,4	2,05	122,0	87/-	119,2	58,2/-	93,6
Augustus	15,35	89,2	11,825	90,4	170,50	73,7	190,50	80,7	376,50	81,4	17,25	159,7	2,05	122,0	90/6	124,0	58,19/6	95,0
September	14,80	86,0	11,95	91,4	170,00	73,5	204,75	86,8	360,25	77,9	25,50	236,1	2,05	122,0	94/6	129,5	58,15/-	94,6
October	15,75	91,6	12,325	94,3	175,50	75,8	218,00	92,7	367,50	79,5	31,10	288,0	2,05	122,0	118/-	161,6	58,7/6	94,0
November	16,025	93,2	12,60	96,4	177,75	76,8	215,00	91,1	382,50	82,7	38,25	353,7	1,81	107,7	120/6	165,1	57,6/6	92,3
December	15,40	89,5	12,20	93,3	173,50	74,9	210,75	89,3	373,75	80,8	19,00	175,9	1,75	104,2	99/6	136,3	56,19/6	91,8
Januari 1927	15,225	88,5	12,50	95,6	165,00	71,3	222,25	94,2	362,50	78,4	13,35	123,7	1,75	104,2	85/6	117,3	55,7/6	89,2
Februari	15,225	88,5	13,05	99,8	167,00	72,1	230,00	97,5	373,75	80,8	12,10	112,0	1,70	101,2	83/6	114,4	54,16/-	88,3
Maart	15,05	87,5	12,70	97,1	164,50	71,1	219,25	92,9	354,75	76,7	11,25	104,2	1,26	75,0	81/-	111,0	55,17/-	89,9
April	14,80	86,0	12,825	98,1	173,00	74,8	237,50	100,6	351,50	76,0	11,00	101,9	1,22	72,6	80/-	109,6	55,2/6	88,8
Mei	15,75	91,6	13,575	103,8	172,75	74,6	258,25	109,4	373,75	80,8	10,95	101,4	1,22	72,6	74/-	101,4	54,14/-	88,1
Juni	15,10	80,7	13,20	101,0	175,25	75,8	245,00	104,2	372,75	80,6	11,00	101,9	1,22	72,6	70/-	95,9	54,2/6	87,2
Juli	15,10	80,7	12,05	92,2	171,50	74,1	233,75	99,9	367,75	79,5	11,10	102,8	1,22	72,6	70/-	95,9	53,19/-	86,9
Augustus	14,875	86,5	11,45	87,6	178,50	77,1	252,50	107,0	368,25	79,6	11,05	102,3	1,22	72,6	69/-	94,5	55,5/6	89,0
September	14,70	85,5	12,15	92,9	179,50	77,5	233,25	98,8	369,50	79,9	10,90	100,9	1,22	72,6	65/-	89,0	54,13/-	88,0
October	13,725	79,8	11,45	87,6	178,75	77,2	230,50	97,7	359,00	77,6	10,90	100,9	1,22	72,6	65/-	89,0	55,5/-	89,0
November	13,45	78,2	12,125	92,7	184,75	79,8	233,25	98,8	349,75	75,6	10,65	98,6	1,22	72,6	65/-	89,0	59,1/-	95,1
December	13,40	77,9	12,575	96,2	201,00	86,8	246,25	104,3	348,25	75,3	10,60	98,1	1,22	72,6	65/-	89,0	62,2/-	96,8
Januari 1928	13,50	78,5	12,70	97,1	207,50	89,6	247,75	105,0	361,00	78,0	10,30	95,4	1,22	72,6	65/-	89,0	60,2/-	96,8
Februari	13,80	80,2	12,875	98,5	226,50	97,8	243,75	103,3	361,00	78,0	10,00	92,6	1,21	72,0	65/-	89,0	62,1/-	96,9
Maart	14,60	84,9	14,00	107,1	240,75	104,0	255,75	108,4	350,75	77,8	9,95	92,1	1,19	70,8	65/-	89,0	61,12/-	99,2
April	15,30	88,9	14,975	114,5	239,50	103,5	261,00	110,6	358,25	75,5	10,05	93,1	1,19	70,8	66/-	90,4	61,3/6	98,6
Mei	15,30	88,9	15,475	118,4	238,50	103,0	260,75	110,5	372,00	80,4	10,60	98,1	1,19	70,8	66/-	90,4	61,14/6	99,4
Juni	14,375	83,6	14,275	109,2	234,00	101,0	252,50	107,0	365,25	79,0	10,10	93,5	1,19	70,8	66/-	90,4	62,15/-	101,1
Juli	14,25	82,8	13,075	100,0	246,75	106,6	241,00	102,1	365,25	79,0	10,10	93,5	1,19	70,8	66/-	90,4	63,17/-	102,9
Augustus	12,00	69,8	12,625	96,6	214,75	92,8	226,00	96,1	350,75	77,8	10,10	93,5	1,19	70,8	66/-	90,4	62,18/-	101,3
3 Sept.	11,75	68,3	12,10	92,5	204,00	88,1	220,75	93,2	349,00	75,5	10,05	93,1	1,21	72,0	66/-	90,4	62,10/6	100,7
10 „	11,75	68,3	11,30	86,4	196,00	84,7	193,00	81,8	349,00	75,5	10,00	92,6	1,21	72,0	66/-	90,4	62,15/-	101,1
17 „	11,40	66,3	11,25	86,0	194,00	83,8	192,00	81,4	348,00	75,2	—	—	1,21	72,0	66/-	90,4	62,17/6	101,3
24 „	11,75	68,3	11,70	89,5	201,00	86,8	188,00	79,7	357,00	77,2	9,95	92,1	1,21	72,0	66/-	90,4	63,10/-	102,3

1) Men zie voor de toelichting op dezen staat de nummers van 8 en 15 Augustus 1928 (No. 658 en 659) pag. 689/90 en 709. 2) = Western vóór de invoering van Manitoba No. 3. † Zuid-Russische.

veelheden in de lagere nummers geplaatst, daar volgens hun meening het tegenwoordig prijsniveau gunstig was, hoewel dit niet algemeen is. Er wordt een bescheiden handel in enkele en getwijnde bundelgarens voor Indië gerapporteerd, doch de vraag van het Continent blijft gering. De cijfers van de „Board of Trade” betreffende den export van katoenen garens gedurende de maand Augustus, die de vorige week gepubliceerd werden, gaven een cijfer aan van 15.773.000 pond tegen 16.646.900 pond in dezelfde maand van verleden jaar en 12.513.300 in 1926. Die voor Nederland en Duitsland bedroegen de helft van het totaalcijfer.

De doekmarkt is vaster en prijzen zijn ongeveer op hetzelfde niveau als een week geleden. De toon is gezonder en er zijn ongetwijfeld een groot aantal dekkingsorders geplaatst, daar verschillende koopers de overtuiging zijn toegedaan, dat het niet langer veilig is „bearish” te zijn. Er bestaat een goede vraag van Indië en van andere Oostersche markten, doch zaken van beteekenis zijn nog niet tot stand gekomen. Er is echter meer ruggeraat in de markt en men zal nu moeten afwachten, of katoen vaster wordt, waardoor het vertrouwen van overzeesche koopers zich weer kan herstellen.

Liverpoolnoteeringen Oost. koersen 11 Sept. 18 Sept.
12 Sept. 19 Sept. T.T. op Br.-Indië 1/5 3/4 1/5 3/4
F.G.F. Sakellaridis 18,10 17,05 T.T. op Hongkong 2/0 1/11 3/4
G.F. No. 1 Oomra 6,45 5,90 T.T. op Shanghai 2/7 1/2 2/7

Ontvangsten in- en uitvoeren van Amerikaansche havens.
(In duizendtallen balen).

	1 Aug. '28 tot 14 Sept. '28	Overeenkomstige periode	
		1927	1926
Ontvangsten Gulf-Havens.	710	1207	1271
„ Atlant.Havens			
Uitvoer naar Gr. Britannië	58	89	146
„ „ t Vasteland etc.	411	565	579
„ „ Japan.....	90	62	42

Voorraden.
(In duizendtallen balen).

	14 Sept. '28	Overeenkomstig tijdstip	
		1927	1926
Amerik. havens.....	625	1317	759
Binnenland	275	413	525
New York	13	210	68
New Orleans	73	249	147
Liverpool	334	713	372

KOFFIE.

(Mededeeling van de Vereeniging voor den Goederenhandel te Rotterdam.)

Noteeringen en voorraden in Brazilië.

Data	te Rio		te Santos		Wisselkoers te Rio op Londen
	Voorraad (In Balen)	Prijs No. 1 ¹⁾	Voorraad (In Balen)	Prijs No. 4 ¹⁾	
24 Sept. 1928	286.000	29.950	1.109.000	33.500	61 ¹ / ₁₂₈
17 „ 1928	294.000	30.175	1.070.000	33.500	51 ²⁷ / ₁₂₈
10 „ 1928	281.000	29.950	1.084.000	33.500	56 ³ / ₆₄
26 Sept. 1927	293.000	21.925	1.100.000	25.400	53 ¹ / ₃₂

Ontvangsten uit het binnenland van Brazilië in Balen.

Data	te Rio		te Santos	
	Afgelopen week	Sedert 1 Juli	Afgelopen week	Sedert 1 Juli
22 Sept. 1928....	63.000	723.000	166.000	1.819.000
24 Sept. 1927....	110.000	972.000	182.000	2.452.000

1) In Reis.

De markt verkeerde in de afgelopen week, voornamelijk in de laatste dagen, in vaste stemming. De aanbiedingen uit Brazilië voor prompte verscheping kwamen na de verlaging van de vorige week wederom hooger af, zoodat voor Santos en Rio de prijzen thans 1/- à 1/6 hooger zijn.

Voor Robusta uit Nederlandsch-Indië blijft goede vraag bestaan tot oplopende prijzen. De noteeringen, welke hieronder vermeld worden, zijn de prijzen, waartoe in Indië te koop is. In de tweede hand echter wordt lager aangeboden, vooral wat betreft Palembang en Benkoelen.

De officieele loco-noteeringen bleven onveranderd 65 ct. per 1/2 KG. voor Superior Santos en 53 ct. voor Robusta, met goede vraag voor laatstgenoemde soort.

De prijzen van gewoon goed beschreven Superior Santos op prompte verscheping zijn thans ongeveer 104/6 à 107/- per cwt. en van dito Prime ongeveer 107/- à 109/-, terwijl zij van Rio type New-York 7 met beschrijving, prompte verscheping, bedragen 81/9 à 83/6.

Van Robusta op aflading van Nederlandsch-Indië zijn de prijzen in de eerste hand op het oogenblik:

Palembang Robusta, September/October verscheping, 41 ct.; Benkoelen Robusta, September/October verscheping, 43 1/2 ct.; Mandheling Robusta, September/October verscheping, 46 1/2 ct.; W.I.B. f.a.q. Robusta, September/October ver-

VAN GROOTHANDELSPRIJZEN¹⁾

TIN locoprijzen Eng. ton	KATOEN for Middling locoprijzen New York per lb.	WOL gekamde Australische, Merino, 64's Av. loco Bradford per lb.	WOL gekamde Australische, Crossbred Colonial Carded, 50's Av. loco Bradford per lb.	RUBBER ⁴⁾ Standaard Ribbed Smoked Sheets loco Londen per lb.	SUIKER Witte kristal- suiker loco R'dam/A'dam per 100 K.G.	KOFFIE Robusta Locoprijzen Rotterdam per 1/2 K.G.	THEE Afl. N.-I. thee. A'dam gem. pr. Java- en Suma- tratheep. 1/2 KG.	Indexcijfer v/h. Centr. B. v. d. Stat., herleid van 1913 = 100 tot 1925 = 100	Indexcijfer van The Economist, herleid v. 1901-5 = 100 tot 1925 = 100					
£	0/0	\$ cts.	0/0	pence	0/0	pence	0/0	cts.	0/0	cts.	0/0	100,0	100,0	
261.17/-	100,0	23,25	100,0	55,00	29,50	100,0	2/11,625	100,0	18,75	100,0	61,375	100,0	84,5	100,0
283.6/-	108,2	20,75	89,2	48,75	26,00	88,1	3/4,25	113,0	16,875	90,0	57,5	93,7	103,5	98,7
286.3/-	109,3	20,55	88,0	46,50	25,00	84,7	2/7,625	88,8	17,125	91,3	58	94,5	103,5	96,1
285.14/-	109,1	19,40	83,4	47,50	25,50	86,4	2/5,125	81,8	16,375	87,3	57,25	93,3	100,25	118,6
282.19/6	108,1	19,10	82,1	47,50	25,00	84,7	2/1,25	70,9	16,375	87,3	54,25	88,4	97,5	115,4
268.14/6	102,6	18,95	81,2	47,50	24,25	82,2	1/10,5	63,2	16,50	88,0	55	89,6	102,25	121,0
268.13/6	102,6	18,45	79,3	47,50	24,00	81,4	1/8,375	57,5	16,625	88,7	56	91,2	100	118,3
283.6/-	108,2	18,80	80,9	47,50	23,75	80,5	1/8,375	7,5	16,75	89,3	57	92,9	89,25	105,6
294.10/6	112,5	18,45	79,3	47,75	24,50	83,1	1/7,625	55,1	16,375	87,3	57,75	94,1	—	89,7
307.19/6	117,6	17,35	74,3	48,75	25,25	85,6	1/8,125	56,5	17,25	92,0	57,25	93,3	87,75	103,8
314.14/6	120,2	13,25	57,0	47,50	24,75	83,9	1/8,875	58,6	17,875	95,3	53,5	87,2	89,5	105,9
308.1/6	117,7	12,90	55,5	44,75	24,00	81,4	1/8	56,1	19,625	104,7	51,625	84,1	85,25	100,9
307.-/6	117,3	12,60	54,2	44,75	24,50	83,1	1/6,5	51,9	21,875	116,7	50	81,5	79,25	93,8
299.13/6	114,4	13,45	57,5	45,00	25,25	85,6	1/7,375	54,4	22,00	117,3	50	81,5	71	84,0
309.8/6	118,2	14,15	60,6	46,25	26,00	88,1	1/7,125	53,7	21,125	112,7	48,75	79,4	71,25	84,3
312.15/-	119,4	14,25	61,3	47,75	26,50	89,8	1/8,25	56,8	20,625	110,0	48	78,2	70	82,8
304.11/-	116,1	14,75	63,4	47,50	26,25	89,0	1/7,875	55,8	20,25	108,0	48	78,2	72,25	85,5
295.12/-	112,9	16,15	69,5	47,00	26,00	88,1	1/7,75	55,4	20,25	108,0	47	76,6	86,5	102,4
296.9/6	113,2	16,85	72,7	47,25	26,00	88,1	1/6	50,5	18,375	98,0	47	76,6	81,25	96,2
289.15/6	110,7	17,90	77,0	48,50	26,50	89,8	1/4,75	47,0	18,625	99,3	47	76,6	84	99,4
292.-/6	111,5	19,70	84,7	48,50	26,50	89,8	1/5,25	40,8	18,50	98,7	45,375	73,9	—	96,1
287.12/6	109,8	22,05	94,4	50,00	26,50	89,8	1/4,25	45,6	17,875	95,3	44,25	72,1	94,5	111,8
264.2/6	100,9	20,65	88,8	50,25	26,75	90,7	1/4,375	46,0	16,875	90,0	45,25	73,7	93	110,1
264.4/6	100,9	20,25	87,1	52,25	28,50	96,6	1/6,5	51,9	17,25	92,0	46	74,9	96	113,6
266.13/6	101,8	19,70	84,7	51,50	28,75	97,3	1/7,75	55,4	17,875	95,3	46	74,9	89,25	105,6
255.1/-	97,4	19,25	82,8	53,00	29,75	100,8	1/7,25	54,0	17,375	92,7	46	74,9	84,5	100,0
233.10/6	89,2	18,35	78,9	54,75	31,75	107,6	1/3,75	44,2	16,75	89,3	46	74,9	79,5	94,1
233.17/6	89,3	19,35	83,2	55,00	33,25	112,5	1/0,75	35,8	16,875	90,0	47	76,6	79	93,5
234.6/-	89,5	20,65	88,4	54,50	33,00	111,9	-/9,375	26,3	16,875	90,0	47	76,6	74,25	87,9
230.13/-	88,1	21,55	92,7	54,25	32,25	109,3	-/9	25,3	16,625	88,7	48,25	78,6	78,25	92,6
218.8/6	83,4	21,35	91,8	55,50	31,75	107,6	-/9,25	26,0	15,75	84,0	49	79,8	73,25	86,7
211.19/-	80,9	21,75	93,5	53,00	31,25	105,9	-/9,25	26,0	15,50	82,7	49,875	81,3	71,25	84,3
211.18/-	80,9	19,30	83,0	51,75	30,00	101,7	-/9,25	26,0	16,00	85,3	51,875	84,5	67,75	80,1
213.12/6	81,6	19,40 ⁵⁾	83,4 ⁵⁾	50,00 ⁶⁾	30,9 ⁵⁾	99,2 ⁵⁾	-/8,8125	24,7	16,00	85,3	52	84,7	70,25 ¹⁰⁾	83,1 ¹⁰⁾
209.17/6	80,1	17,80 ⁵⁾	76,6 ⁵⁾	49,00 ⁶⁾	29,00 ⁵⁾	98,3 ⁵⁾	-/8,4375	23,7	15,875	84,7	53	86,4	—	—
213.10/-	81,5	18,45 ⁵⁾	79,4 ⁵⁾	42,00 ⁶⁾	28,75 ¹⁰⁾	97,3 ¹⁰⁾	-/8,4375	23,7	15,875	84,7	53	86,4	—	—
220.10/-	84,2	—	—	—	—	—	-/8,375	23,5	15,75	84,0	53	86,4	—	—

de huidige officieele noteeringswijze (Jan. 1928). ³⁾ = Malting vóór de invoering van de huidige offic. noteeringswijze (Jan. 1928). ⁴⁾ Jaar- en maandgemiddelden afgerond op 1/8 pence. ⁵⁾ Noteering van 7 Sept. ⁶⁾ Idem 14 Sept. ⁷⁾ 21 Sept. ⁸⁾ Idem 6 Sept. ⁹⁾ Idem 13 Sept. ¹⁰⁾ 20 Sept.

schepping, 55 ct., alles per ½ KG., cif, uitgeleverd gewicht, netto contant.

De slotnoteeringen te New-York van het aldaar geldende gemengd contract (basis Rio No. 7) waren:

	Sept.	Dec.	Maart	Mei
24 Sept.	\$ 16,34	\$ 15,97	\$ 15,62	\$ 15,30
17 „	„ 16,23	„ 16,10	„ 15,60	„ 15,43
10 „	„ 15,97	„ 16,01	„ 15,67	„ 15,48
31 Aug.	„ 15,60	„ 15,67	„ 15,41	„ 15,25

Rotterdam, 25 September 1928.

THEE.

In de afgelopen week vond de tweede najaarsveiling plaats, die een aanbod te zien gaf van ruim 18.000 kn. Ned-Indische thee. De veiling had een vlug verloop en de prijzen toonden voor vrijwel alle soorten een verbetering aan van 1 tot 6 cts., waarbij de betere soorten vooraan stonden. Ditmaal waren de gruistheeën het meest gevraagd, evenals de betere bladsorteeringen.

Er werd slechts weinig opgehouden, waarbij in aanmerking werd genomen de verkopen onmiddellijk na de veiling.

De volgende theeveiling is vastgesteld op 11 October en zal een aanbod te zien geven van ca. 14.000 kn. Ned-Indische thee.

Amsterdam, 24 September 1928.

STEENKOLEN.

In geen van de kolenmarkten die voor Westelijk Europa van belang zijn, is een wijziging van eenige beteekenis gekomen sinds ons laatste veertiendaagsche bericht. Onder de hand schijnen er pogingen gedaan te worden om tot aansenschakeling van enkele groote bedrijven te geraken. Wanneer die pogingen slagen, zou dat de oorzaak kunnen zijn van een langzaam komende verbetering van den toestand.

De prijzen zijn:

Northumberland Ongezeefde .. f	9,50
Durham Ongezeefde	„ 10,25
Cardiff 2/3 Large, 1/3 Smalls ..	„ 12,25
Schotsche Gezeefde (Pr. Lothains) ..	„ 9,75
Yorkshire Gewasschen Doubles ..	„ 11,50
Westfaalsche Veförder	„ 13,75
„ Vetstukken	„ 15,—
„ Smeenootjes	„ 14,50
„ Gasvlamförder ..	„ 13,75
„ Gietcokes	„ 16,75
Hollandsche eierbriketten	„ 15,—

alles per ton van 1000 KG., franco station Rotterdam/Amsterdam.

Ongezeefde bunker-kolen f.o.b. Rotterdam/Amsterdam f 9.95.

Markt prijshoudend. 25 September 1928.

IJZER.

De levendige stemming, die wij in ons vorig overzicht op de Belgische ruwijzermarkt konden constateeren, hield ook in de afgelopen veertien dagen aan, terwijl de toestand van de Fransche ruwijzermarkt zeer bevredigend bleef. Eerst in de laatste week viel er op de Clevelandmarkt een kleine verbetering waar te nemen.

Zoowel het Roheisenverband als het O.S.P.M. (Frankrijk) handhaven voor October de geldende noteeringen. Ook het Fransch-Belgisch-Luxemburgsch gieterij-ijzerkartel heeft voor October geen wijziging in zijn ijzernoteering gebracht.

Het feit, dat de staalproducenten zoo goed als volgeboekt zijn, terwijl er een flinke vraag blijft bestaan, maakt dat zij het heft in handen hebben, zoodat er wederom van de staalmarkt een prijsverhooging te rapporteeren valt.

24 September 1928.

VRACHTENMARKT.

Ondanks het naderende einde van het seizoen van de St. Lawrence bleef de graanvrachtenmarkt kalm en er werd slechts matig bevracht tegen nagenoeg onveranderde vrachten. In totaal werden deze week 15 booten bevracht. Van Montreal naar Hamburg direct werd per September 13½ cents betaald en naar Antwerpen of Rotterdam per einde October 15 cents. Het grootste aantal bevrachtingen was wederom naar de Middellandsche Zee, speciaal Spanje, en werd voor handige tonnage naar Huelva/Barcelona range 18 cents betaald en naar Alicante/Valencia/Barcelona/Malaga/Tarsagona 18 cents per October. Piraeus betaalde 19 cents per midden October. Van de Golf van Mexico kwam slechts één bevrachting tot stand, namelijk naar Griekenland tegen 4/2 per qtr. per October.

De suikervrachtenmarkt van West-Indië bleef kalm. Be-

vrachters toonden alleen eenig interesse in September/October tonnage tegen 16/6 van Cuba naar U.K./Continent, tegen welke vracht een 6000 tonner is gedaan.

De graanvrachtenmarkt van de North Pacific bleef kalm en tevens door het weinig aanbod van emplooi voor groote booten zijn bevrachters erin geslaagd de vrachten verder te drukken. Van Vancouver is een 8000 tonner gedaan per October/November naar U.K./Continent tegen 28/-, doch voor een dergelijke boot werd per November 29/- betaald. Er was een flinke vraag naar tonnage voor Portugal en voor een 8200 tonner naar Lissabon en/of Leixoes werd 30/- één, 31/- beide havens betaald, per November. Vancouver/Shanghai betaalde \$ 4,50 per Januari.

De markt van de La Plata was kalm. Er werd slechts weinig bevracht n.l. ca. 12 booten. Van boven La Plata-havens is de vracht 6 d. per ton gezakt. Naar U.K./Continent werd 20/- betaald, terwijl 18/6 is geaccepteerd naar Antwerpen of Rotterdam. Voor spotprompte belading is naar Genua direct 19/- gedaan.

Van Chili was een vaste doch niet gepresseerde vraag naar tonnage voor volle ladingen. Er werden acht volle ladingen bevracht van 7/8500 tons naar het Continent tegen 25/6 tot 26/9 per October, 27/- October/November en 26/9 per December. De meeste afsluitingen zijn met opties als Noord-Spanje 1/- extra, Middellandsche Zee 2/- extra, terwijl in één geval de optie Dantzig is gegeven tegen 2/- extra. Een kleine boot van 3000 tons per 20 Oct./20 Nov. heeft de betrekkelijk goede vracht van 29/6 kunnen bedingen naar Bordeaux/Hamburg range. In ruimte werden deze week slechts 2000 tons maandelijks geboekt per November tot Januari naar Bordeaux/Antwerpen range (2 loshavens) tegen 28/-.

De oostelijke afdelingen bleven levenloos. Van Mauritius werd een 8000 tonner gedaan per October naar U.K. tegen 24/6, optie Canada tegen 27/-. Van Durban werden kolen bevracht op basis van 10/- naar Colombo, 10/6 naar Singapore en 13/- naar de Philippijnen.

De Middellandsche Zee was levendig en voor erts werd o.m. betaald: Bona/Rotterdam 5/-, Melilla/Newport Dock 5/10½, Hornillo Bay/Rotterdam 5/9, Morpou Bay/Middlesbro 10/9. De markt van de Golf van Biscaye was ook vast met een flinke vraag naar tonnage. Bilbao/Newport betaalde 6/9, Rotterdam 6/-, Vivero/Rotterdam 6/-.

De vraag naar tonnage voor kolen van Engeland was grooter dan het aanbod van tonnage, zoodat de vrachten 9 d. tot 1/3 per ton opliepen. Van Zuid-Wales werd o.m. betaald: Rouaan 4/-, Piraeus 11/-, Salonica 12/-, Santos 14/-, Buenos Aires 15/- en van de Oostkust: Kotka 6/3, Kopenhagen 6/1½, Antwerpen 3/-, Genua 7/7½, Santos 13/6.

RIJNVAART.

Week van 18 t/m. 24 September 1928.

De aanvoeren van zeezijde waren tamelijk levendig.

Over het algemeen bleef de scheepsruimte beperkt, bij tamelijke vraag, welke in het laatst der week nog toenam.

De vracht voor erts naar de Ruhrhavens bedroeg in het begin der week f 0,70 a f 0,75 met ¼ en f 0,80 a f 0,85 met ½ lostijd, liep geleidelijk op tot maximum f 0,90 met ¼ en f 1,— met ½ lostijd in het laatst der week. Naar den Bovenrijn werd uitsluitend in daghuur aangenomen op basis van 2¼ a 3 cent per ton. Het sleeploon varieerde tusschen het 35 en 40 cents tarief. De waterstand bleef vallend. Naar den Bovenrijn werd afgeladen op M. 1,80 en naar de Ruhrhavens op M. 2,20 diepgang.

In de Ruhrhavens bleven de verschepingen van kolen onveranderd. Door het vallende water werden de uitzichten op vrachtverbetering gunstiger. De vracht voor exportkolen bleef echter ongewijzigd.

INSTITUUT VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN.

Bedrijfsleven en de strijd tegen de Armoede in Nederland

door Dr. CH. A. VAN MANEN.

Prijs ingenaaid f 3,— Gebonden f 4.75.

Voor leden der Vereeniging en geabonneerden op het Weekblad wordt dit werk beschikbaar gesteld tegen den prijs van f 2,50 ingenaaid en f 4,— gebonden.

Bestellingen richt men tot het Secretariaat van het Instituut, Pieter de Hooghweg 122, onder gelijk-tijdige remise per postwissel of op postchèque- en girorekening No. 8408, Rotterdam.

10 talen!

„Het grootste talenblad
van Europa”

De Spiegel van Handel en Wandel

De beste aanvulling
van alle taalstudie!

Hoofdredacteur: Dr. E. E. J. Messing,
Walenburgerweg 49, Rotterdam
Administratie: Wijnhaven 113, R'dam

f 5.— per jaar
proefnummer gratis

GEMEENTE ROTTERDAM

Uitgifte van f 10.000.000,— 4½% Obligatiën

(in stukken van f 1000,—, f 500,— of f 100,— nominaal)

De^s ondergeteekenden berichten, dat op

MAANDAG, 1 OCTOBER 1928

van des voormiddags 9 tot des namiddags 4 uur,

de **INSCHRIJVING** is opengesteld op f 9.510.000,— obliga-
tiën van bovengenoemde uitgifte tot den koers van

99⁷/₈ 0/0

te **ROTTERDAM:**

ten kantore van den **GEMEENTE-ONTVANGER** en van
de **ROTTERDAMSCH**E BANKVEREENIGING;

te **AMSTERDAM:**

ten kantore van de **AMSTERDAMSCH**E BANK.

Prospectussen en inschrijvingsbiljetten zijn kosteloos ter
Gemeente-Secretarie en bij voornoemde kantoren verkrijgbaar.

ROTTERDAMSCHE BANKVEREENIGING.
AMSTERDAMSCHE BANK.

Rotterdam, 24 September 1928.
Amsterdam,

Verschenen:

De Vestigingsfactoren der Katoenindustrie in de Vereenigde Staten van Noord-Amerika

door

Dr. J. WISSELINK

Prijs ingenaaid f 6.—

Gebonden f 7.50

Moge dit gave en rijpe werk de belangstelling vinden
die het verdient. Wetenschap, industrie en arbeid
zijn door de verschijning ervan gelijkelijk gediend.

Prof. **VOLMER** in
„De Naamlooze Vennootschap”.

Nijgh & Van Ditmar's Uitgevers Mij. - Rotterdam.

WERKSPoor AMSTERDAM

ROLLEND SPOORWEGMATERIEEL

SCHEEPSSTOOMWERKTUIGEN

SCHEEPSDIESELMOTOREN

IJS- EN KOELMACHINES

SUIKERMACHINERIEËN

IJZERCONSTRUCTIES

SCHEEPSTURBINES

POLDERGEMALEN

LOCOMOTIEVEN

STOOMKETELS

Waarom adverteeren in,
en 'n exempl. koopen van

KELLY'S DIRECTORY?

Omdat deze uitgave jaarlijks wordt
gekocht en geraadpleegd door tien-
duizende groote firma's over de
geheele wereld, en U, wanneer Uw
naam daarin opvallend is gedrukt,
voortdurend exportaanvragen zult
ontvangen.

Op Uw beurt vindt U er de adressen
in van alle handelslichamen, welke
in Uw artikel belang stellen, zoodat
de gelegenheid om het aantal Uwer
relaties uit te breiden, voor het grij-
pen ligt.

Wanneer U *Exporteur, Importeur,*
Fabrikant of Groothandelaar is,
moogt U niet nalaten zich ten minste
van de uitstekend bekend staande
Kelly's Directory op de hoogte te
stellen. Vraagt kosteloos prospectus
of bezoek van een vertegenwoordi-
ger aan

NIJGH & VAN DITMAR'S
UITGEVERS-MAATSCHAPPIJ
WIJNHAVEN 113 — ROTTERDAM
TELEFOONNUMMER 7843

Nederlandsche Handel-Maatschappij

Amsterdam

Gestort Kapitaal f 80.000.000,— Statutaire Reserve f 40.000.000,—

AGENTSCHAPPEN TE ROTTERDAM EN 'S-GRAVENHAGE

Rente voor Deposito's:

Direct opvorderbaar	2 %	per jaar	6 maanden opzegging	4 %	per jaar
1 maand opzegging	3 %	„ „	12 „ „	4½ %	„ „
3 maanden opzegging	3½ %	„ „			

Voor andere en VASTE termijnen, zoomede voor groote bedragen rentevergoeding nader overeen te komen.

SAFE-DEPOSIT

1

British Bemberg Limited

gevestigd te LONDEN.

£ 1.000.000.— 6 pCt. 30-JARIGE OBLIGATIËN

(vrij van Engelsche Inkomsten-belasting)

met onvoorwaardelijke rente-garantie der J. P. BEMBERG A.G., BARMEN
tot 1 Juli 1931

en

St. 500.000 GEWONE AANDEELEN groot 5 SHILLING NOMINAAL

waarvan reeds £ 600.000 6 pCt. Obligatiën en 300.000 Aandeelen tot
Nederlandsche emissievoorwaarden zijn geplaatst.

Ondergeteekenden berichten, dat zij op

VRIJDAG 28 SEPTEMBER 1928

van 9 uur 's voormiddags tot 4 uur 's namiddags

de inschrijving openstellen op resteerende £ 400.000 6 pCt. Obligatiën, tot den koers van 102½ pCt. Amsterd. Usance en 200.000 Gewone Aandeelen, tot den koers van 100 pCt. Amsterd. Usance, in CERTIFICATEN, uit te geven door HET ADMINISTRATIEKANTOOR VAN GEBROEDERS BOISSEVAIN EN GEBROEDERS TEIXEIRA DE MATTOS, GEVESTIGD TE AMSTERDAM, in eenheden van

£ 100.— 6 pCt. Obligatie met 50 Gewone Aandeelen,

op de voorwaarden van het Prospectus van uitgifte d.d. 24 September 1928.

Prospectussen, inschrijvingsformulieren, zoomede exemplaren der Bepalingen van Administratie, zijn bij de inschrijvingskantoren verkrijgbaar.

**GEBRS. TEIXEIRA DE MATTOS DEUTSCHE BANK FILIAAL AMSTERDAM.
INTERNATIONALE BANK TE AMSTERDAM, VERMEER & Co.**

Amsterdam, 24 September 1928.

VRAAGT PROEFNUMMERS VAN HET

OCTROOI- EN MERKENBLAD

AAN DE ADMINISTRATIE: WIJNHAVEN 113, ROTTERDAM, TEL. 7843